

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

МАТЕРІАЛИ

**XIV Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і
молодих учених**

ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

ОДЕСА-2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

**кафедра філософських і соціологічних студій та
соціокультурних практик**

М А Т Е Р І А Л И

**XIV Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і
молодих учених**

ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

(Одеса, 23-24 квітня 2026 року)

Одеса -2026

УДК: 37+316.61

Освіта та соціалізація особистості. *XIV Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених* (Одеса, 23-24 квітня 2026 р.) 104 с.

Рецензенти:

Єременко Олександр Михайлович – доктор філософських наук, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія»

Юшкевич Юлія Сергіївна – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету

Збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Освіта та соціалізація особистості» вміщує матеріали, які досліджують освіту XXI століття, інновації та перспективи розвитку; стан та проблеми реформування системи української освіти; філософію освіти перед викликами сучасності; молодь в освітньому просторі: механізми соціалізації та самореалізації; соціальну адаптацію особистості в умовах суспільних трансформацій; ціннісні орієнтири та культурні практики особистості в українському суспільстві та розглядаються девіації та суспільні рухи у соціальному просторі сучасної України. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, здобувачів освіти.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», протокол № 14 від 28 травня 2026 р.

«Освіта та соціалізація особистості»

23-24 квітня 2026 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

А. В. Красножон – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Койчева Тетяна Іванівна – в.о першого проректора з навчальної та науково-педагогічної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор педагогічних наук, професор.

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Лісєнко Олена Василівна – доктор соціологічних наук, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Петінова Оксана Борисівна – доктор філософських наук, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Атаманюк Зоя Миколаївна – доктор філософських наук, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ ОСВІТИ: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ СКЛАДОВІ

Сьогодні розвиток технологій і цифровізація проникають в усі сфери життя, істотно змінюючи звичні форми взаємодії між людьми, їх роботу і процеси їх навчання. Під цифровізацією ми розуміємо процес, який передбачає використання цифрових технологій і оцифрованих даних в різних сферах життя людства: від повсякденного побуту до виробництва, бізнесу та державного управління. Дослідники Брукінгського Інституту визначають цифровізацію як діджиталізацію, маючи на увазі під нею «процес використання цифрових технологій та інформації для трансформації бізнес операцій». Даний погляд на термін визначається з позиції бізнес операцій в компаніях [1]. Тобто, значна частина дослідників намагається повернути до сфери бізнесу, що значно звужує можливості цифровізації. Потрібно зазначити, що одним з ключових напрямків останніх років, які формують сучасну освіту, є використання в педагогічній роботі штучного інтелекту (ШІ) [2], ця технологія починає відігравати важливу роль у створенні нових методів викладання, автоматизації рутинних завдань, персоналізації навчальних програм і багатьох інших аспектах.

Впровадження ШІ в освітнє середовище відкриває ряд можливостей для створення умов, необхідних для підвищення якості навчання, розширення доступу до знань та формування гнучких освітніх траєкторій, що відповідають індивідуальним потребам кожного учня та дає можливості для розвитку його бізнес-якостей, менеджерських навичок, що є важливим для сучасного суспільства [3]. Однак при цьому використання ШІ викликає ряд питань, пов'язаних з етичними аспектами, безпекою даних і збереженням ролі людини в процесі навчання при використанні ШІ [4].

Розгляд цих питань допоможе зрозуміти, як зміни можуть очікувати сучасну освіту.

В останні роки штучний інтелект стає все більш важливим компонентом освітньої сфери. Впровадження ШІ в освітні процеси уможливило відкриття нових підходів для створення ефективних, персоналізованих і демократичних систем навчання, відповідних викликам сучасності.

Використання ШІ в освітньому середовищі стало популярно оскільки однією з ключових особливостей ШІ є його здатність адаптуватися під індивідуальні потреби кожного учня. Завдяки використанню алгоритмів машинного навчання, системи на базі ШІ можуть відстежувати прогрес кожної творчої особистості, виявляти її сильні і слабкі сторони, а також пропонувати найбільш підходящі матеріали і завдання. Такий адаптивний підхід сприяє більш глибокому засвоєнню знань, підвищує мотивацію і знижує ризик виникнення почуття відчаю або розчарування у підлітків, яким традиційні методи навчання можуть здаватися занадто загальними або невідповідними.

Крім того, ШІ забезпечує автоматизацію рутинних педагогічних завдань: перевірку тестів і домашніх робіт, ведення журналу для обліку успішності, підготовку аналітики з навчальної діяльності. Це може потенційно звільнити викладачів від бюрократичного навантаження в статистичній оцінці успіхів учнів, дозволяючи зосередитися на більш творчих, дослідницьких і наставницьких функціях. В результаті таке використання ШІ підвищує якість взаємодії між викладачем і здобувачем знань, а освітній процес стає більш гнучким і індивідуалізованим.

Сучасні системи на базі ШІ включають в себе інтелектуальні навчальні платформи, чат-боти для підтримки учнів, системи автоматичного складання рекомендацій по навчальним програмам, а також інструменти аналізу навчальних даних для виявлення загальних трендів і проблемних зон. Ці технології допомагають створювати персоналізовані завдання, що особливо актуально в умовах цифровізації сучасного освітнього простору.

Проте впровадження ШІ в освіту супроводжується рядом проблем викликів. В першу чергу, необхідно зберігати баланс між автоматизацією і людським фактором, оскільки роль педагога як наставника залишається незамінною.

Штучний інтелект (ШІ) відіграє все більш значущу роль в освіті, трансформуючи підходи до навчання, викладання та управління освітніми процесами. Його впровадження спрямоване на підвищення ефективності, персоналізацію навчання, автоматизацію рутинних завдань і розширення можливостей для розвитку навичок.

Виділимо основні, з нашої точки зору, ролі ШІ в освіті. *Персоналізація навчання.* ШІ адаптує навчальний процес під індивідуальні потреби учнів, враховуючи їх рівень знань, темп освоєння матеріалу, стиль навчання і переваги. Автоматизація рутинних завдань. *ШІ спрощує і прискорює перевірку робіт, генерацію тестів, підготовку методичних матеріалів, складання завдань і звітів.* Це звільняє час викладачів для творчої та аналітичної роботи. *Зворотній зв'язок і підтримка.* Віртуальні репетитори та чат-боти надають миттєву допомогу, покрокові пояснення, підказки та аналіз помилок, допомагаючи учням краще зрозуміти матеріал. *Оптимізація адміністративних процесів.* ШІ використовується для аналізу даних про роботу освітніх установ (навчальні плани, навантаження на викладачів, розклад, доступ до ресурсів), прогнозування успішності, управління розкладом та іншими адміністративними завданнями. *Розвиток нових форм навчання.* Технології ШІ сприяють створенню інтерактивних платформ, віртуальних класів, тренажерів з елементами доповненої і віртуальної реальності, що робить навчання більш гнучким і доступним.

Нам видається надзвичайно важливим відзначити виклики та етичні аспекти ШІ в освітньому середовищі. Впровадження ШІ в освіту пов'язане з рядом проблем:

1. Алгоритмічна упередженість. ШІ-системи можуть відтворювати існуючі упередження і стереотипи, якщо навчаються на даних, що містять нерівності.
2. Конфіденційність даних. Важливо забезпечити захист особистої інформації учнів.

3. Ризик зниження критичного мислення та самостійного аналізу в учнів при надмірному використанні ІІІ.

4. Нерівний доступ до технологій, що може посилити Соціальні та економічні нерівності.

Тому для мінімізації ризиків необхідні етичні кодекси, механізми нагляду, системи аудиту та навчання користувачів роботи з ІІІ.

Таким чином, ІІІ в освіті виступає не заміною людини, а помічником, що розширює можливості навчання і викладання, але вимагає збалансованого підходу з урахуванням етичних аспектів і збереження ключової ролі людини в освітньому процесі.

Морально-етична основа ІІІ може сприяти запобіганню конфліктів в освітньому процесі і в подальшій життєдіяльності, пропонуючи етичні способи вирішення розбіжностей, підтримання конструктивного діалогу та співпраці між всіма учасниками освітнього процесу. Морально-етична складова ІІІ є основою створення освітнього середовища, в якому повага, довіра і взаєморозуміння стають найважливішими складовими взаємодії між усіма учасниками навчального процесу.

З точки зору філософської етики, морально-етичний базис ІІІ постає як фундамент моральної відповідальності. Таким чином, Мораль і Етика майбутнього в світлі техногенних досягнень повинні розширити свої кордони в бік колективної відповідальності людства.

Список використаних джерел

1. Gobble M. A. M. Digital strategy and digital transformation. *Research-Technology Management*. 2018. Т. 61. №. 5. Р. 66-71.

2. Irniger A. Difference between Digitization, Digitalization and Digital Transformation. *Core systems*. 2017. Р. 29.

3. Aghimien D. et al. Digitalization of construction organisations—a case for digital partnering. *International Journal of Construction Management*. 2020. Р. 1-10.

4. Mousavi S. M. et al. Technical, economic, and environmental assessment of flare gas recovery system: a case study. *Energy Sources, Part A: Recovery, Utilization, and Environmental Effects*. 2020. С. 1-13.

Азовський Тимур Ігорович, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Філологія (перша-англійська, друга-німецька)» факультет іноземних мов, медіа та психології, Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса,

Петінова Оксана Борисівна, д. філос. н., професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК УМОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТІЇ

Актуальність теми зумовлена тим, що сучасний інформаційний простір став об'єктом інтенсивного протистояння, де дезінформація та пропаганда безпосередньо впливають на стійкість демократичних інститутів. Демократія, що ґрунтується на усвідомленому волевиявленні громадян, втрачає свою спроможність там, де суспільство не здатне відрізнити фактичні дані від маніпуляцій. Згідно з даними Індексу демократії The Economist, у світі спостерігається стійка тенденція до погіршення якості демократичних процедур, що корелює з поширенням дезінформаційних кампаній [6]. Відтак інформаційна грамотність населення перестає бути суто освітньою проблемою та виступає базовою умовою функціонування демократії. Метою цих тез є аналіз взаємозв'язку між рівнем медіаграмотності та здатністю демократичних систем протистояти внутрішнім та зовнішнім маніпулятивним впливам.

Російсько-українська війна актуалізувала проблему інформаційної безпеки як складової національної оборони. Як зазначає К. Дудка, медіаграмотність сьогодні є критичним елементом захисту критичного мислення громадянина, оскільки необізнана людина є найбільш вразливою ціллю для ворожих інформаційно-психологічних операцій [3]. Такі операції спрямовані на підрив довіри до виборчих процесів, дискредитацію державних інституцій та зниження суспільної підтримки сектору безпеки й оборони. У глобальному контексті дослідження The Economist фіксують, що погіршення стану демократії часто супроводжується активізацією зовнішніх дезінформаційних впливів, які використовуються автократичними режимами для послаблення політичних конкурентів [6]. Отже, інформаційні загрози є системними, і ключовою відповіддю на них має стати масова інформаційна грамотність.

Попри виклики воєнного часу, Україна досягла помітних успіхів у сфері медіаосвіти. Дослідження ГО «Детектор медіа» показує нерівномірність рівня медіаграмотності серед різних соціальних груп, що свідчить про наявність «інформаційного розриву» між державними службовцями та широкими верствами населення [1]. Такий стан створює ризики для демократії, адже легітимність влади у правовій державі базується на довірі громадян, яка неможлива без спільного розуміння інформаційного контексту. Позитивним прикладом системної роботи є проєкт ЦЕДЕМ та «Фільтр» у партнерстві з ЮНЕСКО, який демонструє ефективність цілеспрямованих просвітницьких кампаній [2]. Попри наявні успішні практики, їх масштабування на

загальнонаціональному рівні залишається нагальною потребою для зміцнення демократичних інститутів.

Важливим аспектом є кореляція між інформаційною грамотністю та ефективністю інструментів електронної демократії. Як зазначає Урядовий портал, створення нормативно-правової бази для е-демократії є необхідним, однак технічна реалізація без належного рівня цифрової та медіа-компетентності громадян не гарантує якості волевиявлення [4]. Електронне голосування, е-петиції або участь у бюджетуванні вимагають від громадянина здатності критично оцінювати великі масиви інформації. У цьому контексті просвітницькі проєкти набувають особливого значення. Зокрема, інтерактивний квіз «Демократія» від платформи Uchoose дозволяє в доступній формі підвищити обізнаність громадян щодо демократичних процедур та прав [5]. Впровадження подібних інструментів в освітні програми всіх рівнів є стратегічним завданням.

Висновки. По-перше, інформаційна грамотність є критичною умовою функціонування сучасної демократії. Суспільство, не здатне до верифікації даних, стає об'єктом маніпуляцій, що нівелює саму суть народовладдя. По-друге, Україна має позитивний досвід впровадження програм медіаграмотності (проєкти «Фільтр», Uchoose), однак нерівномірність рівня грамотності населення формує загрозу «інформаційного розриву» між елітами та суспільством [1; 2; 5]. По-третє, глобальні тенденції, зафіксовані The Economist, підтверджують, що інформаційна стійкість громадян є не лише внутрішньополітичним, а й зовнішньополітичним пріоритетом у протидії авторитарним впливам [6]. Перспективи подальших досліджень вбачаються у вивченні прямого впливу медіаграмотності на електоральну поведінку та рівень інституційної довіри.

Список використаних джерел:

1. ГО «Детектор медіа». Індекс медіаграмотності працівників органів державної влади та місцевого самоврядування. 2025. 10 червня. URL: <https://detector.media/infospace/article/241566/2025-06-10-indeks-mediagramotnosti-pratsivnykiv-organiv-derzhavnoi-vlady-ta-mistsevogo-samovryaduvannya/> (дата звернення: 12.05.2026).
2. Детектор медіа. ЦЕДЕМ та «Фільтр» у партнерстві із ЮНЕСКО запускають кампанію з інфомедійної грамотності у воєнний час. 2024. 18 вересня. URL: <https://goo.su/Eqz4N> (дата звернення: 12.05.2026).
3. Дудка К. Війна за свідомість: медіаграмотність у боротьбі за національну безпеку. *Детектор медіа*. 2025. 5 серпня. URL: <https://detector.media/infospace/article/243171/2025-08-05-viyna-za-svidomist-mediagramotnist-u-borotbi-za-natsionalnu-bezpeku/> (дата звернення: 12.05.2026).
4. Урядовий портал. До 2020 року має бути створена вся нормативно-правова база для практичного впровадження е-демократії. *Uacrisis.org*. URL: <https://uacrisis.org/uk/62177-e-democracy> (дата звернення: 12.05.2026).
5. Uchoose. Квіз: Демократія. *Uacrisis.org*. URL: <https://uchoose.uacrisis.org/kviz-demokratiya/> (дата звернення: 12.05.2026).
6. ZN.UA. Демократія у світі лишається під загрозою (дослідження The Economist). 2023. 2 лютого. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/popri->

ochikuvannja-situatsija-z-demokratijeju-u-sviti-ne-polipshilas-doslidzhennja-the-economist.html (дата звернення: 12.05.2026).

Аксьонова Віра Ігорівна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри міжнародних економічних відносин та іноземних мов, Центральнотукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

ПОЄДНАННЯ НАУКОВОЇ ІННОВАЦІЇ З ВИСОКОЮ ПАТРІОТИЧНОЮ СВІДОМІСТЮ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*«XXI століття буде століттям гуманітарних знань або... його не буде взагалі»
К. Леви-Строс*

XXI століття позначене перетворенням інформаційного суспільства у суспільство знань, що обумовлює турботу про майбутнє інтелектуального ресурсу нації, та розвиток освіти задля забезпечення розвитку наук [3]. Відповідно до указу президента України № 722 про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, пріоритетним напрямом курсу стає ідея «забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж всього життя для всіх» [12]. Програма навчальної дисципліни «Філософія науки», що розрахована на здобувачів вищої освіти за третім освітньо-науковим рівнем «доктор філософії», націлена на аналіз основних світоглядних та методологічних проблем, які виникають у науці на сучасному етапі її розвитку, та на отримання уявлень щодо тенденцій історичного розвитку науки – у яких раціональна філософія виконує не лише методологічну, а й прогностичну функцію, сприяє формуванню стратегічного мислення. У цілому вивчення дисципліни «Філософія науки» дає можливість майбутнім докторам філософії синтезувати набуті знання з фахових та гуманітарних дисциплін у цілісне світосприйняття та світорозуміння з метою створення теоретико-методологічного підґрунтя авторських наукових досліджень.

Гуманітарна складова сучасної філософської освіти є суттєвою рисою сучасної вищої освіти [2]. Філософія освіти зосереджена на структурно-логічному аналізі феномену гуманізму та патріотизму, формуванні національної ідентичності за допомогою критичного мислення та інформаційної гігієни в умовах повномасштабної війни на території України [10].

Масова діджиталізація українського суспільства, активний розвиток науково-технічного прогресу та його ефективна інтеграція в усі сфери соціокультурної та соціально-економічної діяльності держави зумовила необхідність набуття медіазнань щодо всіх видів діяльності, зокрема науково-освітньої. Необхідно враховувати вплив медіа на формування медіакультури та інформаційну безпеку у воєнний час [5]. Саме тому медіакультура є складовою підготовки здобувачів вищої освіти за третім освітньо-науковим рівнем «доктор філософії». Мислення виступає тут як унікально-креативний інструмент

створення цінності, і в цьому полягає його аксіологічно - стратегічна значимість

Важливим завданням курсу «Філософія науки» є формування культури логічного мислення майбутніх докторів філософії як підґрунтя професійної діяльності, шляхом встановлення міждисциплінарного зв'язку з дисципліною «Епістемічна логіка та основи теорії аргументації».

Наукове знання часто-густо може виходити за межі здорового глузду та видаватися нелогічним, але філософія може дати пояснення видимій парадоксальності наукових знань – коли теоретичне знання існує відносно незалежно від емпіричного. У своєму вченні про пізнання і його види Аристотель розрізняв «діалектичне» і «аподиктичне» (грец. apodiktikos – доказовий, переконливий) як рівні пізнання. Сфера першого – «думка», що одержана з досвіду, сфера другого – достовірне знання. Хоча думка й може одержати досить високий ступінь імовірності за своїм змістом, але досвід не є, за Аристотелем, останньою інстанцією вірогідності знання, тому що вищі принципи знання спостерігаються розумом безпосередньо. Мета науки – у повному визначенні предмета, що досягається шляхом з'єднання дедукції (лат. deductio – виведення; перехід від загального до частки) і індукції (лат. inductio – наведення; спосіб міркування від приватних фактів, положень до загальних висновків): 1) знання про кожну окрему властивість повинне бути придбане з досвіду; 2) переконання в тім, що ця властивість – істотне, повинне бути доведене умовиводом, спеціальною логічною формою – категоричним силлогізмом (грец. sillogismos; логічний умовивід, у якому із двох даних суджень, посилок, виходить третє – висновок) [1].

Звертаючись до логіки наукового дослідження, майбутній доктор філософії, з одного боку, прагне надати мисленню переконливості, ясності, дієвості. З іншого, – знаходить достатні підстави для досягнення істинного знання в процесі міркування. Логічне правильна форма мислення є суттєвим компонентом і показником інтелектуальної культури людини. *Філософія є тим феноменом, який прокладає шлях до теоретичних здобутків у будь-якій галузі наукового пізнання, бо науки, скільки б вони не намагалися міркувати, не звертаючись до філософії, без неї – не можуть володіти ні життям, ні духом, ні істиною [8]. Філософія науки, висвітлюючи як загальнонаукові філософські основи пізнання світу, так і філософію конкретних наук, виступає підґрунтям процесу інтеграції фундаментальних та прикладних, природничих та суспільних наук [9].*

Центральне місце курсу «Філософія науки» займає проблема соціокультурної комунікації як фактор формування глобального інформаційно-комунікативного простору і формування толерантного, конвенціонального мислення, що необхідне під час відповіді на сучасні виклики під час російської воєнної агресії [4]. Пошук адекватних рішень і створення науково-практичних рекомендацій щодо вирішення проблем ненасильницького спілкування та аналізу методів й алгоритмів вирішення міжкультурних конфліктів між різними категоріями внутрішньо переміщених осіб, постраждалих внаслідок воєнних подій – важливий напрям досліджень майбутніх докторів філософії [7].

Ключовим вектором курсу «Філософія науки» став гендерний мейнстрімінг, що орієнтує майбутніх докторів філософії на активну участь у

діяльності територіальних громад, особливо в контексті викликів воєнного стану та майбутнього післявоєнного відновлення [14].

Відповідно до указу президента України № 722 про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року, пріоритетним напрямом курсу стає «ідея гендерної рівності, розширенні прав і можливостей усіх жінок та дівчат» [12]. Окрема увага приділяється виконанню міжнародних зобов'язань України, зокрема положенням Стамбульської конвенції та Національного плану дій з реалізації Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки. Мир. Безпека» — важливішому напрямку реалізації гендерної політики в умовах євроінтеграції. Системна імплементація гендерних стандартів ЄС в освітню, соціально-економічну та управлінську сфери є не просто вимогою часу, а невід'ємною частиною демократичного розвитку України [6]. Особливої уваги заслуговує аналіз питань соціокультурної інтеграції внутрішньо переміщених жінок, важливість створення умов для їхньої адаптації згідно з європейськими нормами. Виникає необхідність запровадження чітких індикаторів оцінювання ефективності гендерних програм [13].

Практична площина реалізації теоретичних напрацювань полягає у тому, що вони можуть стати платформою для конструктивного діалогу між представниками органів державної влади, місцевого самоврядування, науковців та міжнародних експертів, забезпечуючи ефективність, прозорість та справедливість у системі підготовки докторів філософії.

Список використаної літератури

1. Аксьонова В. І. Філософські проблеми наукового пізнання. (Гносеологія. Філософсько-методологічні проблеми наукового дослідження) : навч.-метод. посіб. Кропивницький: ЦНТУ, 2026. 399 с. <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/18901>
2. Аксьонова В.І., Скловський І.З. Гуманітарна освіта в Україні як фактор боротьби за становлення європейських цінностей в умовах війни. Гуманітарний вісник : зб. наук. праць. – Число 35 / М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2022. С. 5-12 (69 с.) <https://er.chdtu.edu.ua/handle/ChSTU/4372>
3. Аксьонова В.І., Скловський І.З. Філософія. Підручник за ред. д. філософ. н, проф. Є.Р. Борінштейна. Розділ III Філософські досягнення людства; 3.5. Філософія громадянського суспільства Одеса: Університет Ушинського, 2021. С. 186-218. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/11962>
4. Аксьонова В.І. Етнонаціональна саморегуляція українського суспільства: життя поза шаблонами (постмодерністський контекст символічного інтеракціонізму). *Перспективи. Соціально-політичний журнал. Соціальна філософія*. 2025. №1. С. 4-10.
5. Аксьонова В.І., Скловський І.З. Постнекласична методологія моделі конвергентного суспільства України. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. Науковий журнал. Філософія/гол.ред. д.філос.н. Є.Р.Борінштейн ДЗ «ПНПУ ім. К.Д. Ушинського». №1(47).2021. С.23-28. <https://rep.dnuvs.ukr.education/items/37980860-debf-421b-8039-78748cde3edb>
6. Аксьонова В.І. Онтологічні та аксіологічні засади толерантності в контексті соціокультурної комунікації поліцейського//*Толерантність як аксіологічна*

основа професійної культури поліцейського : колективна монографія; за заг. ред. Т. Кононенко. Київ : Алерта, 2024. Розд. II. С. 40-67. <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/7396d1d9-3a35-41c5-87ea-01efbbac0ae7/content>

7. Аксьонова В.І., Паласюк М.І. Ненасильницьке спілкування: методи й алгоритми вирішення міжкультурних конфліктів між різними категоріями внутрішньо переміщених осіб, постраждалих внаслідок воєнних подій. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2026. №1. С. 4-9.

8. Гегель Г.В.Ф. Наука логіки. Енциклопедія філософських наук. Мала логіка. Київ: Ліра, 2023. 372 с.

9. Петінова О. Б. Філософія науки: навч. посіб. Одеса, 2018. https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/filosofiya_ta_metodologiya_nauky.pdf

10. Скловський І.З., Аксьонова В.І., Урсол О.В. Дух українського націогенезу в контексті змін громадянського суспільства. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2022. №2. С.41-46. <https://rep.dnuvs.ukr.education/items/51d7bed7-b15a-4148-b09c-6a2e349d7b62>

11. Aksyonova V., Sklovsky I. Personality as a phenomenon of civilized adoption of European values. Problem space of modern society: communicative and pedagogical interpretations collective monograph. Part I. Warsaw: BMT Erida Sp. Z o.o, 2019. P.126 – 141. <https://cutt.ly/jgMyFuO>

12. Marukhlenko, O., Sidelnykova, L., Mazur, H., Kozachenko, R., Aksonova, V. Evaluation of the Results of Gender Budgeting in the Development of Public Infrastructure and the Social Sphere at the Local Level. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*,6(59),2024.P.567–576. (SCOPUS) <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4547>

13. Oleksii Shtepa, Svitlana Kovalenko, Olha Koban, Oleksandr Holovko, Vira Aksyonova Socio-philosophical analysis of Ukrainian legal mentality in the context of European integration processes. Instituto de Estudios Políticos y Derecho Público "Dr. Humberto J. La Roche" de la Facultad de Ciencias Jurídicas y Políticas de la Universidad del Zulia Maracaibo, Venezuela Vol.41. N° 76. Enero Marzo 2023. P. 378-399. (WOS). <https://rep.dnuvs.ukr.education/handle/123456789/4151>

14. Chernionkov, Y., & Snisarenko, I., Aksonova, V., Romaniuk, V., Datska, T., (2025) Aquisição da linguagem do soldado moderno para o serviço: insights e potencial. *Revista on Line De Política E Gestão Educacional*, Edição 29(esp2), e025057. (SCOPUS). <https://doi.org/10.22633/rpge.v29iesp2.20660> (2025), v. 29, Especial 2, Entre os escombros: educação em tempos de guerra <https://periodicos.fclar.unesp.br/rpge/article/view/20660>

Атаманюк Зоя Миколаївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул.Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна.

ЕТИЧНА СКЛАДОВА ЕКЗИСТЕНЦІАЛІВ БУТТЯ

Екзистенціалізм, або екзистенціальна філософія, зосереджується на живих і трепетних переживаннях людини, таких як самотність, туга та відчуття власної смертності. Екзистенціалісти вважають, що існує багато хороших порад і розумних ідей. Але що вибрати в найгірший момент? Що говорить твоє серце? Що таке розум? Чому можна довіряти? Мораль хороша лише тоді, коли вона вистраждана. А що, коли вона запозичена, чужорідна? Безглуздя бути моральним і при цьому не знати, що таке страждання... Датський філософ К'єркегор переказує біблійну історію Старого Завіту у своїй книзі «Страх і трепет». Господь хотів випробувати Авраама, голову єврейської родини. Бог наказав принести в жертву не ягня, а його рідного сина. Що робити? З одного боку, це страшні тортури. Вбити власного сина. Як таке можливо? Але наказ Бога. Чи може варто його не виконати? Можливо, було б легше залишитися з сином і ігнорувати Бога? Легко сказати... Подумай, Аврааме, подумай, виріши...

Етика К'єркегора підкреслює, що людина має відповідати цінностям на основі свого унікального досвіду. Мораль вмирає, як тільки виникає гріх. Жаль, винятково особиста емоція, є найвищою моральною напругою.

Екзистенціали буття — це фундаментальні характеристики людського існування, які визначають, як людина переживає свій досвід і взаємодіє зі світом, перетворюючи «існування» на особисту «екзистенцію» (неповторне «Я»). Ці категорії (свобода, час, смерть, самотність, турбота) глибоко впливають на освіченість, перетворюючи процес навчання з накопичення знань на формування цілісної особистості.

Людське буття - єдиний, більш чи менш впорядкований процес, спрямований на реалізацію власного внутрішнього (психічного) і духовного потенціалів. Онтологічно буття людини характеризується: 1) сутнісною спрямованістю; 2) «темпоральністю» - відчуттям того, як відбувається життя, актуальне переживання «тепер», цілісності буття в єдності минулого, сьогодення і майбутнього; 3) »просторовістю» - орієнтованістю відповідно до бажань і уявлень людини про події, речі, умови чи якості; 3) «причинністю» - зумовленістю одних явищ, подій, процесів життя людини іншими явищами, подіями, процесами. Сфера причинності в людській свідомості виявляється у трьох основних принципах - це: а) детермінізм (зумовленість явищ обставинами, подіями, ситуаціями); б) екстернальність (випадковість) та інтенціональність (спрямованість вчинків та дій), якими суб'єкт пояснює власні вчинки, позиції, дії, ставлення; 4) »матеріальністю» - предметністю (створеними предметами, речами, обставинами), конкретним втіленням у певні думки (настанови, узагальнення, погляди тощо).

Різноманітні етичні концепції, що належать до екзистенціалізму як філософської течії, мають спільний аналіз існування особистості у світі. Коли екзистенціалісти аналізують структуру людського буття, вони наголошують на деперсоналізації людини в сучасному світі, втраті свободи та індивідуальності. Вони вважають, що вихід із моральної кризи полягає в здатності особистості подолати своє «несправжнє», «неавтентичне» існування (що є наслідком ставлення до Бога, «нікчемності», смерті) і знайти своє унікальне існування. Відповідно до цього вчення, люди вибирають своє «справжнє» існування з власної волі. Беззастережне визнання безмежної свободи людини вважається необхідною передумовою повернення людини до її справжнього буття.

Представники цього напрямку ігнорують або недооцінюють єдність об'єктивної зумовленості існування людини та її практичної діяльності, вважають, що людина може бути вільною лише у сфері духовних прагнень, протиставляють свободу та необхідність. Це доводить, що кожна людина абсолютно вільна у виборі своїх дій і пошуку себе, ігноруючи соціальні норми та об'єктивні стандарти. Екзистенціалізм не зміг вирішити проблему встановлення гармонійних стосунків між людьми та відповідальності особистості перед суспільством, не зміг знайти шлях до усунення відчуження в сучасному світі. Екзистенціалістська етика загалом пройнята мотивацією розорення, самотності, безглуздості й абсурду життя. Проте вона відіграє роль «іншої» точки зору на особистість, сенс її життя та місце в сучасному світі, що бентежить людину та сприяє формуванню творчого ставлення до дійсності. Хоча вплив екзистенціалізму в останні роки значно послабився, його основні ідеї були сприйняті іншими напрямками сучасної філософії і продовжують впливати на світогляд людей через філософію, літературу та мистецтво донині.

Етична складова екзистенціалів буття є важливою темою сучасної філософії, оскільки вона пов'язана з осмисленням людського існування, свободи вибору та моральної відповідальності. Екзистенціали — це фундаментальні характеристики людського буття, такі як свобода, страх, самотність, відповідальність, сенс життя та смерть. Вони визначають внутрішній світ людини і формують її ставлення до себе, інших людей та суспільства.

Етичний аспект екзистенціалів проявляється у тому, що кожна людина постає перед необхідністю робити моральний вибір і нести відповідальність за власні вчинки. Представники екзистенціалізму наголошували, що людина не може уникнути свободи, а отже — і відповідальності за створення власних життєвих цінностей. Саме через переживання екзистенційних станів особистість усвідомлює значення добра, справедливості, гідності та автентичності.

Таким чином, етика екзистенціалізму базується на ідеї, що існування людини передує її сутності, а тому етичні норми не задані ззовні, а створюються самим індивідом через свободу вибору та повну відповідальність за свої дії. Головним є автентичне (справжнє) існування, мужність бути собою та прийняття абсурдності світі.

Список використаних джерел

таманюк З.М. Соціально-філософський аналіз свободи людини як феномена світосприйняття. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. – 2016. – № 4 (70). – С. 6-12.

ях В. В. Екзистенційна свобода: вибір і відповідальність (Філософська концепція Ж.-П. Сартра). *Філософська і соціологічна думка*. 1995. № 5-6. С. 110–117.

амю А. Міф про Сізіфа / пер. з фр. О. Жупанського. Львів : Видавництво Старого Лева, 2017. 192 с.

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Калаєва Каміла Севастянівна –магістрантка першого року навчання ОНП «Філософія бізнесу та соціокультурних практик» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ТЕОРІЯ І СОЦІАЛЬНА ПРАКТИКА LIBERAL ARTS: ЯКІСНА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Ринок праці, бізнес та економіка трансформуються. У постіндустріальному світі роль основного драйвера розвитку беруть на себе інновації; але самі по собі, у відриві від інших процесів суспільства, вони нежиттєздатні. Тому технологічні інновації доводиться комбінувати з освітою, культурою, мистецтвом, дизайном та іншими сферами життя людини. Цим і займається освітня система: у всьому світі зростає попит на ліберальну освіту, також відоме як Liberal arts.

Гуманітарна освіта (від лат *liberalis* «вільний» та *arts* «мистецтво чи принципова практика») [1] — це традиційний академічний курс у західній вищій освіті, який охоплює природничі та формальні науки, соціальні науки, мистецтво та гуманітарні науки [2]. У контексті гуманітарних наук термін «мистецтво» розуміється скоріше як набутий навик, ніж конкретно образотворче мистецтво. Гуманітарна освіта може стосуватися навчання за програмою гуманітарної освіти або університетської освіти загалом. Такий курс навчання відрізняється від курсів, які носять переважно професійний, технічний або релігійний характер [3].

Термін «гуманітарні науки» в контексті освітньої програми сходить до античності, але його значення значно змінилося, в основному за рахунок розширення. Сім предметів в античному і середньовічному розумінні стали ділитися на тривіум: риторика, граматику і логіку, і квадривіум: астрономію, арифметику, геометрію і музику. Тому, коли ми говоримо про Liberal arts, то треба розуміти фундаментальні основи Античності.

Система ліберальної освіти базується на різних комбінаціях дисциплін та навичок, які набувають студенти. У ліберальному освіті учень отримує не тільки навички в рамках конкретного обраного напрямку, а й знання з інших сфер і дисциплін.

Програми Liberal arts традиційно включає чотири основні сфери: природничі науки, соціальні науки, мистецтво та гуманітарні науки. Академічні дисципліни в цих напрямках можуть комбінуватися по-різному, це залежить від університетів і конкретної програми. Вони можуть бути більш загальними (наприклад, дозволяють отримати ступінь бакалавра гуманітарних наук), так і більш спеціалізованими (наприклад, бакалавр в галузі соціальних наук). Подібні програми з'являються у університетів усього світу. В основі моделі ліберальної освіти лежить міждисциплінарність. Міждисциплінарність дозволяє учням поєднувати всі необхідні сфери, а також розвивати настільки затребувані

зараз soft skills. У поняття міждисциплінарність є кілька категорій розуміння – його трактують і як комплекс наук, і, навпаки, тільки як частина знання, що лежить на стику різних дисциплін. В освіті це, в першу чергу, означає комплексний підхід, який не звужує фокус студента на якихось одних дисциплінах, а, навпаки, розширює охоплювану ним зону знання.

На практиці така стратегія виражається в тому, що студенту надають досить широкий набір дисциплін, основних і додаткових, які він може поєднувати на свій розсуд. Тобто в програмі можуть бути сусідами образотворче мистецтво і, наприклад, біологія – або бізнес і література. Подібні поєднання, а також неосновні дисципліни, пов'язані, наприклад, з такими навичками, як критичне мислення і самопрезентація, дозволяють студентам набувати в процесі навчання soft skills. А вони високо цінуються як на ринку праці, так і в бізнес-сфері.

Ліберальна освіта скорочує розрив між теорією і практикою: студентам дають можливість не тільки отримувати знання, а й застосовувати їх.

Одна з особливостей програми liberal arts – практико орієнтований підхід. У більшості коледжів та університетів, що спеціалізуються на liberal arts, робота зі студентами не обмежується передачею знання: всередині освітніх установ створюються бізнес-інкубатори та проєктні офіси, де студенти можуть застосовувати на практиці те, чого навчилися. Ще одна відмінність ліберальної освіти – це створення сильного ком'юніті студентів і випускників. В університетах, які спеціалізуються на ліберальній освіті, функціонують різноманітні клуби і спільноти – їх створює не тільки навчальний заклад, а й самі студенти. Одна з основних функцій, яку вони несуть – простір для діалогу та обміну ідеями між слухачами різних курсів і спеціальностей. У підсумку студенти можуть ще більше поглибити міждисциплінарність і створювати спільні проєкти.

Модель ліберальної освіти виховує ідеальних підприємців-навіть якщо насправді вони не будуть займатися бізнесом. Поєднання глибоких знань з різних сфер і дисциплін, вміння реалізувати свої ідеї на практиці, розвинені soft skills, а також вибудована ще в студентстві мережу контактів з близькими по духу людьми – все це робить випускників програм liberal arts ідеальними майбутніми підприємцями.

Liberal Arts з кожним роком набирає популярність, викликаючи безліч дискусій про переваги і недоліки «ліберального» освітнього підходу в системі вищої освіти. В рамках основних переваг системи Liberal arts виділяють можливість вибору індивідуального вектору навчання, розвиток критичного мислення і комунікативних навичок, підвищення конкурентоспроможності випускників на ринку праці та їх здатність швидко адаптуватися до мінливих умов в силу властивого їм бажання ніколи не зупинятися в своєму розвитку, отримання постійної соціальної практики по багатьма областям знання, що складно переоцінити в плані придбання різновекторних соціальних навичок, що надзвичайно важливо для творчої особистості.

В цілому, освітня система Liberal Arts дає зрозуміти студентам важливість безперервної освіти і сприяє розвитку відповідних для цього навичок. Багато дослідників «ліберального» підходу також відзначають його важливість у підготовці студентів до активної громадянської участі в житті суспільства, як

наслідок «вільні мистецтва» наділяються здатністю формувати сучасну громадянську самосвідомість.

Список використаних джерел

1. "MA Liberal Arts | Course Overview". University of Winchester. URL: <http://www.topuniversities.com> › ... (дата звернення 06.02.2026).
2. "What is Liberal Arts? – Ancient, Medieval, Modern". Liberal Arts UK. URL: <http://www.wikiwand.com> › ... (дата звернення 04.03.2026).
3. "What Does Liberal Arts Mean? | Princeton Admission". URL: <http://www.admission.princeton.edu.com> › ... (дата звернення 01.04.2026).

Борінштейн Євген Русланович – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Фільварська Валерія В'ячеславівна – студентка 4 курсу Навчально-наукового інституту музичного і перформативного мистецтва та соціокультурних практик ОПП Менеджмент соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Соціокультурна реабілітація дітей з особливими потребами – це комплекс заходів, спрямованих на їх адаптацію в суспільстві, залучення до культурних і духовно-моральних цінностей, розвиток творчого потенціалу та соціальних навичок. Вона включає використання різних методів і технологій, які допомагають дітям подолати обмеження, розкрити можливості і стати активними учасниками соціального життя.

Соціокультурні напрямки реабілітації займають в її структурі одне з провідних місць, особливо в ході формування особистості дитини. Вивчення їх впливу в період первинної соціалізації дітей з ООП знайшло досить широке застосування в філософських, соціологічних, культурологічних, психологічних, педагогічних наукових працях. Однак роль цих процесів, на нашу думку, недооцінена як в соціальних дослідженнях, так і в практиці соціально-реабілітаційної діяльності.

Фахівці, що працюють з такими дітьми, далеко не завжди володіють достатніми знаннями, вміннями і навичками в сфері соціокультурної реабілітації. Їх інформованість щодо потенціалу впливу цих факторів на особистість дитини з «особливими потребами» в період соціалізації далека від повноти. Крім того, обмежені соціальні, економічні, технічні та культурні ресурси, якими володіє система соціальної реабілітації та соціальної підтримки дітей-інвалідів, нерідко змушують керівників і фахівців органів і установ соціального захисту здійснювати діяльність, спрямовану тільки на задоволення вітальних потреб дітей-інвалідів, тим самим нехтуючи можливістю повноцінного розвитку їх особистості.

В ряді випадків розробка програм соціокультурного реабілітаційного впливу на дітей з ООП може бути здійснена без залучення великих фінансових коштів, на існуючій матеріально-технічній базі, кадрами фахівців реабілітаційних центрів. Для того, щоб реалізувати таку можливість, необхідно дослідження сутності, змісту і механізмів соціалізації в процесі соціокультурної реабілітації дітей з ООП.

Мета соціокультурної реабілітації – найбільш повний розвиток у дитини з обмеженими можливостями духовних і фізичних сил за допомогою використання його збережених функцій, що виникають потреб та інтересів, його власної активності і створення відповідних зовнішніх і внутрішніх умов, в яких вони можуть найбільш ефективно проявлятися. При цьому важливо, щоб в

процесі соціокультурної реабілітації у дитини, підлітка або юнака з відхиленнями в розвитку відбулися зміни в сприйнятті свого власного «Я» і навколишньої дійсності, щоб вони навчилися бути рівними і у них сформувалися якості, що протидіють травмуючим впливам і сприяють успішному здійсненню життєвих планів.

Щоб реалізувати названі завдання фахівець з соціокультурної реабілітації повинен володіти засобами і методами впливу на дитину [1].

До засобів реабілітаційного впливу відносяться різні види діяльності (ігрова, навчальна, трудова та ін.), психологічної допомоги (психолого-профілактична і просвітницька робота, психологічне консультування, психокорекція і психотерапія), спеціальної допомоги (ігротерапія, арттерапія або терапія мистецтвом-музикотерапія – бібліотерапія, танцювальна терапія, проєктивний малюнок, твір історій, казкотерапія, лялькотерапія); предмети матеріальної і духовної культури (технічні пристосування і обладнання, необхідні для дитини з обмеженими можливостями, література, твори мистецтва, аудіовізуальні технічні засоби, Засоби масової інформації та ін.).

Процес соціокультурної реабілітації протікає тільки в діяльності. Вона забезпечує пізнання дитиною навколишнього світу, породжує нові потреби, стимулює виникнення у дітей почуттів, активізує волю, є найважливішим джерелом оволодіння досвідом міжособистісних відносин і поведінки. Основними видами діяльності дитини і підлітка, в яких вони найбільш повно розвиваються, є гра, вчення і праця.

Гра – це форма діяльності в умовних ситуаціях, в якій відтворюються типові дії і взаємодії людей. Вона для дитини є формою реалізації активності і сферою життєдіяльності, де він отримує задоволення [2]. Відтворювані в грі реальні і уявні предмети, образи, іграшки допомагають дитині пізнати навколишній світ, привчають його до цілеспрямованої діяльності, сприяють розвитку мислення, пам'яті, мови, емоцій. Особливе значення для розвитку дитини має рольова гра. Розподіляючи ролі в грі, і, спілкуючись один з одним, відповідно до прийнятих ролей (лікар-хворий і ін.), діти освоюють соціальну поведінку, вчаться взаємодіяти між собою. На наступному етапі-грі за правилами – ці риси поведінки отримують свій подальший розвиток.

Вчення – це форма діяльності, в якій дії людини управляються свідомою метою освоєння певних знань, навичок, умінь. В ході навчальної діяльності дитина не тільки опановує досвід попередніх поколінь, а й вчиться керувати своїми психічними процесами, у нього виробляються вміння вибирати, організувати і направляти свої дії і операції, навички та досвід відповідно до вирішуваної завданням. Вчення готує людину до трудової діяльності [3].

Трудова діяльність – це форма діяльності, спрямована на виробництво певних суспільно корисних продуктів (цінностей), що задовольняють матеріальні і духовні потреби людини. Різновидами праці в дитячому і підлітковому віці виступають побутова праця, праця в майстернях, праця по самообслуговуванню і ін.

У практиці соціокультурної реабілітації постійно виникають ситуації, коли дитина або підліток не може самотійно впоратися з проблемами, що виникають на життєвому шляху, і йому необхідна відповідна допомога. Залежно від віку, стану здоров'я і особливостей життєвої ситуації така допомога

може бути надана фахівцем з соціокультурної реабілітації, психологом або психотерапевтом.

У практиці соціокультурної реабілітації широке застосування знаходять спеціальні види допомоги і, перш за все, ігротерапія і арттерапія (терапія мистецтвом). Ігротерапія є методом корекційного впливу на дітей з використанням гри. Психокорекційний ефект ігрових занять у дітей досягається, завдяки встановленню позитивного емоційного контакту між дітьми і дорослими. Гра знімає напруженість, тривогу, страх перед оточуючими, підвищує самооцінку, розширює здібності дітей до спілкування, збільшує діапазон доступних дитині дій з предметами. Застосування ігротерапії корисно при соціальному інфантилізмі, замкнутості, надконформності, при порушенні поведінки і наявності шкідливих звичок і ін.

Арттерапія – терапія мистецтвом. Основна її мета полягає в гармонізації розвитку особистості через розвиток здатності самовираження і самопізнання. З точки зору представників психоаналізу найважливішою технікою арттерапевтичного впливу є техніка активного уяви, спрямована на те, щоб зіштовхнути лицем до лиця свідоме і несвідоме і примирити їх між собою за допомогою афективного взаємодії. З точки зору представників гуманістичного спрямування, корекційні можливості арттерапії пов'язані з поданням дитині практично необмежених можливостей для самовираження і самореалізації в продуктах творчості, в утвердженні і пізнанні свого «я» [4, с. 56].

До основних видів арттерапії відносяться: малюночна терапія, музикотерапія, бібліотерапія, танцювальна терапія, твір історій, казкотерапія, лялькотерапія.

Малювання – це творчий акт, що дозволяє дитині відчувати і зрозуміти самого себе, висловити вільно думки і почуття, звільнитися від конфліктів і сильних переживань, розвинути емпатію, бути самим собою, вільно висловлювати мрії і надії.

Музикотерапія являє собою метод, що використовує музику в якості засобів корекції (прослуховування музичних творів, індивідуальне і групове музикування). Музикотерапія активно використовується в корекції емоційних відхилень, страхів, рухових і мовних розладів, психосоматичних захворювань, відхилень у поведінці, при комунікативних ускладненнях і ін.

Бібліотерапія уявляє собою спеціальний корекційний вплив на дитину за допомогою читання спеціально підбраною літератури з метою нормалізації або оптимізації його психічного стану. Корекційний вплив читання проявляється в тому, що ті чи інші образи і пов'язані з ними почуття, потяги, бажання, думки, засвоєні за допомогою книги, заповнюють недолік власних образів і уявлень, замінюють тривожні думки і почуття або направляють їх по новому руслу.

Танцювальна терапія застосовується при роботі з людьми, що мають емоційні розлади, порушення спілкування, міжособистісної взаємодії. Мета танцювальної терапії-розвиток усвідомлення власного тіла, створення позитивного образу тіла, розвиток навичок спілкування. Танцювальна терапія використовується в основному в груповій роботі. Вона спонукає до свободи і виразності руху, розвиває рухливість, зміцнює сили як на фізичному, так і на психічному рівні.

Твір історій, оповідань використовується для поживлення почуттів дитини або підлітка, для того щоб втілити внутрішнє занепокоєння в конкретний образ, знайти адекватні способи вирішення конфліктів, що викликають порушення поведінки дитини.

Казкотерапія є методом, що використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості, вдосконалення взаємодій з навколишнім світом. Тексти казок викликають у дітей інтенсивний емоційний резонанс, що допомагає створити в складній емоційній обстановці ефективну ситуацію спілкування.

Лялькотерапія заснована на процесах ідентифікації дитини з улюбленим героєм мультфільму, казки і з улюбленою іграшкою. Лялькотерапія широко використовується для поліпшення соціально-культурної адаптації, при корекційній роботі зі страхами, заїканням, порушеннями поведінки, а також для роботи з дітьми, що мають емоційну травму.

Участь дитини в соціокультурній діяльності в єдності її компонентів (біологічного і соціального, духовного і матеріального) являє собою соціальну цінність, зміцнення якої – найважливіше завдання будь-якого цивілізованого суспільства. Але проблема соціокультурного впровадження не може вирішуватися ізольовано від багатьох інших проблем, що стоять перед суспільством. Вона вирішується на трьох рівнях – природному, соціальному і культурному.

Список використаних джерел

1. Cheettham, J., Fuller R., McIvor G., Petch A. Evaluating social work effectiveness. Open University Press, Buckingham, Philadelphia, 1992. P. 45.
2. Greenfield, P. M. And Bruner S. Culture and Cognitive Growth. In: Goslin (ed.) Handbook of Socialization Theory and research. Chicago: Rand McNally, 1969. P.93.
3. Learning and teaching in social work: Towards reflective practice / Ed. By M. Yelloly, M. Henkel. London: Jessica Kingsley Publ., 1995. P. 87.
4. Maguire L. Social support system in Practice. A generalist approach. - NASW press, Silver Spring, MD, 1991.

Башавець Наталія Андріївна, доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики фізичної культури та спортивних дисциплін ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

Бугайчук Іван Юрійович, здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та спеціальної освіти ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м.Одеса (Україна)

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНИХ УЧНІВ СТАРШИХ ПРОФІЛЬНИХ КЛАСІВ ДО ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. У тезах здійснено комплексний аналіз ціннісних орієнтирів сучасних учнів старших профільних класів щодо фізичної активності в умовах трансформаційних процесів українського суспільства. Розкрито сутність поняття «ціннісні орієнтири» у контексті фізичної культури та здоров'язбереження. Проаналізовано соціальні, педагогічні та психологічні чинники, що впливають на формування ставлення старшокласників до фізичної активності. Обґрунтовано роль профільного навчання, освітнього середовища закладу загальної середньої освіти та особистості вчителя фізичної культури у формуванні мотиваційно-ціннісної сфери учнів. Визначено основні напрями підвищення ціннісного значення фізичної активності серед учнівської молоді.

Ключові слова: фізична активність, фізична культура, ціннісні орієнтири, старші профільні класи, здоровий спосіб життя, учнівська молодь.

Актуальність проблеми. Збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління є одним із пріоритетних завдань сучасної освітньої політики України. Особливої актуальності ця проблема набуває в старших профільних класах, де навчальна діяльність учнів спрямована на професійне самовизначення, підготовку до зовнішнього оцінювання та подальшого навчання у закладах вищої освіти. За таких умов фізична активність часто відходить на другий план, поступаючись академічним досягненням і когнітивним навантаженням.

Сучасні соціокультурні реалії, зокрема цифровізація освіти, поширення дистанційних форм навчання, зростання малорухомого способу життя, негативно впливають на рівень рухової активності учнівської молоді. Це зумовлює необхідність переосмислення ролі фізичної культури як важливої складової системи цінностей старшокласників та чинника гармонійного розвитку особистості.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблема формування ціннісних орієнтирів особистості широко представлена в працях вітчизняних і зарубіжних науковців у галузях педагогіки, психології, соціології та теорії фізичного виховання (Башавець Н., Міхеєнко О., Шукатка О. та ін.). У дослідженнях наголошується, що ціннісні орієнтири є стрижневим компонентом особистісної структури, який визначає спрямованість поведінки, мотиви діяльності та життєві пріоритети.

Наукові праці з теорії та методики фізичного виховання акцентують увагу на необхідності формування в учнів стійкого ціннісного ставлення до фізичної активності як умови збереження здоров'я та підвищення якості життя. Водночас аналіз літератури засвідчує недостатню кількість досліджень, присвячених специфіці ціннісних орієнтирів саме учнів старших профільних класів, що й зумовлює актуальність обраної теми.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати особливості ціннісних орієнтирів сучасних учнів старших профільних класів щодо фізичної активності.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність поняття «ціннісні орієнтири» у контексті фізичної культури; визначити соціально-педагогічні чинники впливу на ставлення старшокласників до фізичної активності; розкрити психологічні аспекти мотивації учнів до занять фізичною культурою; обґрунтувати напрями підвищення ціннісного значення фізичної активності в системі профільного навчання.

Виклад основного матеріалу. Окреслимо ціннісні орієнтири як педагогічну та соціальну категорію. Ціннісні орієнтири визначають систему переконань, ідеалів і установок особистості, що регулюють її поведінку та діяльність. У старшому шкільному віці вони набувають відносної стабільності, що робить цей період надзвичайно важливим для формування відповідального ставлення до власного здоров'я.

Фізична активність у структурі ціннісних орієнтирів виступає не лише як засіб фізичного розвитку, а й як умова психологічного благополуччя, соціальної адаптації та самореалізації. Усвідомлення її значущості формується поступово й потребує цілеспрямованого педагогічного впливу.

Учні старших профільних класів перебувають у ситуації підвищених навчальних та емоційних навантажень. Важливість самовизначення щодо свого майбутнього, орієнтація на майбутню професію, підготовка до іспитів, участь у додаткових освітніх курсах істотно обмежують час, який може бути відведений на фізичну активність учнів.

Разом із тим, саме в цьому віці фізична активність має особливе значення для профілактики порушень здоров'я, зниження рівня стресу та підтримання працездатності. Низький рівень рухової активності негативно позначається на фізичному стані учнів, їх психоемоційному самопочутті та навчальній успішності.

Тому виникає необхідність щодо визначення психолого-педагогічних чинників формування мотивації до фізичної активності. Мотивація до занять фізичною культурою формується під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. До зовнішніх належать організація навчального процесу, стиль педагогічної взаємодії, система оцінювання, наявність сучасної матеріально-технічної бази. Внутрішні чинники пов'язані з індивідуальними потребами, інтересами, рівнем самооцінки та життєвими цілями учнів.

Важливу роль відіграє особистість учителя фізичної культури, його професійна компетентність, вміння мотивувати, створювати ситуацію успіху та формувати позитивне емоційне тло занять фізичною культурою і спортом. Використання варіативних модулів, інтерактивних форм і сучасних видів рухової активності сприяє підвищенню зацікавленості старшокласників.

Фізична культура є чинником формування здоров'язбережувальних цінностей, оскільки виступає важливим інструментом формування здоров'язбережувальної компетентності учнів. Вона сприяє розвитку відповідальності за власне здоров'я, формуванню навичок самоконтролю та усвідомленню довгострокових наслідків способу життя.

Інтеграція фізичної культури з іншими навчальними дисциплінами, реалізація міжпредметних зв'язків і впровадження освітніх проєктів здоров'язбережувального спрямування створюють умови для підвищення ціннісного статусу фізичної активності в системі освіти.

Висновки. Ціннісні орієнтири сучасних учнів старших профільних класів щодо фізичної активності формуються під впливом комплексу соціальних, педагогічних і психологічних чинників. Фізична активність поки що не посідає провідного місця в ієрархії цінностей значної частини старшокласників, що зумовлено інтенсифікацією навчального процесу та змінами способу життя.

Ефективне формування позитивного ціннісного ставлення до фізичної активності можливе за умови особистісно орієнтованого підходу, урахування профільної спрямованості навчання та використання інноваційних педагогічних технологій.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці практико-орієнтованих моделей формування ціннісних орієнтирів до фізичної активності серед учнівської молоді.

Список використаної літератури

1. Башавець Н., Міхеєнко О., Зайцев В., Ємець А., Скріннік Є., Жамардій В. Роль освіти та гігієни у забезпеченні соціальних детермінант здоров'я. *Освіта. Інноватика. Практика*, Том 13 №6, 2025. С.57-62.

2. Шукатка О.В., Криворучко І.В. Історіогенез розвитку ідеології здоров'я в нормативно-правовому контексті *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки* № 3 (36). Ч. II, 2020. С.137-142.

Врайт Галина Яківна – кандидатка філософських наук, доцентка кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,

Даниленко Анастасія Володимирівна – студентка 1 року навчання ОНП «Філософія бізнесу та соціокультурних практик» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

«ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ»

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується активним розгортанням глобалізаційних процесів, які охоплюють економічну, політичну, культурну та інформаційну сфери. Глобалізація сприяє зближенню країн і народів, водночас істотно впливаючи на формування ціннісних орієнтацій особистості та трансформуючи традиційні уявлення про мораль, культуру й ідентичність [2; с.5].

Згідно з позицією українського вченого В. Погорілка, глобалізація в сучасному суспільстві поступово охоплює всі ключові сфери життя — політичну, економічну, соціальну та духовну — і зумовлює їхні зміни на всіх рівнях: від міжнародного до локального [1; с.3].

Вплив глобалізаційних процесів на формування ціннісних орієнтацій особистості яскраво простежується на конкретних прикладах. Зокрема, соціальні мережі та сучасні медіа виступають трансляторами глобальних цінностей, формуючи уявлення про стиль життя, успіх, зовнішність і соціальні ролі. Через них поширюються уніфіковані моделі поведінки, які часто стають орієнтиром для молоді.

Так, у цифровому середовищі активно популяризуються стандартизовані уявлення про «успішність», що асоціюються з матеріальним достатком, публічністю та відповідністю певним естетичним нормам, які широко транслуються через контент соціальних мереж. Це спричиняє формування споживчих та індивідуалістичних ціннісних орієнтацій, а також посилює переорієнтацію молоді на глобальні культурні зразки. Водночас такі стандарти можуть негативно впливати на самооцінку особистості, оскільки порівняння себе з ідеалізованими образами у медіапросторі нерідко викликає відчуття невідповідності, зниження рівня самоприйняття та психологічний дискомфорт [4].

Важливим проявом глобалізації є також міжнародні освітні програми та студентські обміни, які сприяють розвитку міжкультурної комунікації, розширенню світогляду та формуванню толерантності. Водночас вони можуть зумовлювати переосмислення власних культурних цінностей і часткову втрату національної ідентичності.

Наприклад, участь студентів у програмах академічної мобільності (зокрема Erasmus+) часто передбачає занурення в інше культурне середовище, засвоєння нових соціальних норм та освітніх практик, що може призводити до зміни ціннісних пріоритетів і часткового відходу від традиційних національних моделей поведінки [3].

Окремої уваги потребує поширення глобальних брендів і стандартизованих культурних продуктів, що формують споживчі орієнтації особистості. Уніфікація способу життя, смаків та вподобань дедалі більше визначається глобальними трендами, що може сприяти зменшенню культурного різноманіття.

З огляду на це постає необхідність вирішення низки проблемних питань, пов'язаних із впливом глобалізації на ціннісну сферу особистості. Одним із ключових напрямів є посилення ролі освіти у формуванні критичного мислення, що дозволяє особистості свідомо сприймати інформацію та протистояти маніпулятивним впливам. Важливим є також підтримка національної культури, традицій і мови як основи ідентичності в умовах глобалізованого світу.

Крім того, доцільним є поєднання глобальних і локальних цінностей, що сприятиме гармонійному розвитку особистості. Такий підхід дозволяє зберегти культурну самобутність, водночас залишаючись відкритим до світових тенденцій і можливостей.

Список використаної літератури

1. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики : до 10-ї річниці незалежності України / за ред. В. Ф. Погорілка. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. 356 с.

2. Плахотнік О. О. Конспект лекцій з дисципліни «Глобальна економіка» для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня усіх спеціальностей. Кам'янське : ДДТУ, 2017. 63 с.

3. Програма ЄС Erasmus+ 38 років трансформації у сферах освіти, професійного розвитку молоді та спорту в Європі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://erasmusplus.org.ua/news/programa-yes-erazmus-38-rokiv-transformacziyi-u-sferah-osvity-profesijnogo-rozvytku-molodi-ta-sportu-v-yevropi/> – Дата звернення: 12.04.2026.

4. Успішний «успіх» у соцмережах шкодить як підліткам, так і дорослим [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nus.org.ua/2026/02/02/uspishnyj-uspih-u-sotsmerezah-shkodyt-yak-pidlitkam-tak-i-doroslym/> – Дата звернення: 12.04.2026.

Глушенко Олександр, аспірант кафедри філософських, політичних і психологічних студій Черкаського державного технологічного університету, м. Черкаси, Україна

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ В УМОВАХ АЛГОРИТМІЧНОГО КОНТРОЛЮ: АСИМЕТРІЯ ЦИФРОВОЇ ВИДИМОСТІ В УКРАЇНІ

Сучасна соціальна адаптація особистості в Україні тісно пов'язана з цифровими платформами, де доступ до публічного голосу задають архітектура сервісів, правила модерації та алгоритмічне ранжування. Дослідження про модерацію українського контенту у Facebook та Instagram, TikTok-активізм в Україні, цифровий спротив у політично обмежених режимах, а також про воєнних лідерів думок (war influencers) підтверджують: платформи стали ключовими активними посередниками соціальної видимості й колективної дії [1; 3; 4; 5; 6; 7].

Асиметрія цифрової видимості стає одним із визначальних чинників соціальної адаптації особистості в умовах війни та суспільної мобілізації. З позиції концепції «техногенної установчості», технічна інфраструктура створює первинний матеріальний порядок ще до появи формальної правової норми [2]. Саме тому видимість, пріоритет та охоплення контенту набувають значної соціальної ваги, що узгоджується з сучасними роботами про цифрові контент-практики в Україні [1; 5; 6].

Ця асиметрія зумовлена різними режимами сприйняття системи. Для адміністраторів платформа – це набір керованих параметрів, для користувачів – звичне середовище спілкування, а для регуляторів – «чорна скринька» із прихованими алгоритмами. Владний ефект системи реалізується через приховування контенту, зниження охоплення та вибірккову присутність. Якщо дослідження українського воєнного контенту у Facebook та Instagram фіксують системні обмеження й видалення матеріалів, то праці про TikTok-активізм розкривають цю мережу як простір громадянської підтримки, самопредставлення та потужного інформаційного спротиву [1; 3; 4; 7].

У такому середовищі соціальна адаптація українців набуває цифрового виміру, спонукаючи виробляти специфічні практики для збереження комунікації. До мовних практик належать зміна написання, символічні заміни й скорочення задля обходу алгоритмічних тригерів. Візуальні практики (наприклад емодзі, умовні позначки, часткове приховування зображень) передають прихований зміст аудиторії, утримуючи контент у полі видимості. Поведінково присутність допису у стрічці підтримується ранньою стимуляцією коментарів, збережень і поширень. Ці стратегії повністю підтверджуються даними про амбівалентну видимість у воєнному TikTok та участь українських жінок у партисипативній війні (participative war) через платформні практики видимості [3; 4; 6].

У цьому контексті видимість – критичний ресурс адаптації. В умовах інформаційної війни цифрова присутність зберігає суб'єктність, солідарність та право на власний досвід. Платформи слугують каналами мобілізації, документування та горизонтальної підтримки; водночас саме вони визначають межі охоплення, залишаючи частину висловлювань у тіні.

Отже, український досвід підтверджує: соціальна адаптація в цифрову добу вимагає вміння діяти під алгоритмічним контролем, розуміти режими видимості та відтворювати публічну присутність через інфраструктури, що структурують доступ до уваги. Асиметрія цифрової видимості виступає ключовим механізмом сучасної соціалізації, а цифрова компетентність полягає у здатності зчитувати правила платформ, зберігати комунікативну ефективність і підтримувати солідарну дію під час криз.

Список використаної літератури

1. Бурдяк П. Модерація українського контенту у соцмережах: МЕТАморфози після російської агресії 2022. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2023. Т. 12. С. 247-270. DOI: <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2023.12.247-270>

2. Глушенко О. П. «Нульова гілка влади»: установчий вимір техногенного конституційного порядку. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2026. № 2. (Прийнято до друку).

3. Парфенюк І. TikTok-активізм в Україні як форма громадянської підтримки та спротиву під час повномасштабної війни. *Український інформаційний простір*. 2025. № 1(15). С. 154-173. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(15\).2025.335354](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(15).2025.335354)

4. Divon T., Eriksson Krutrök M. The Rise of War Influencers: Creators, Platforms, and the Visibility of Conflict Zones. *Platforms & Society*. 2025. Vol. 2(1). DOI: <https://doi.org/10.1177/29768624251325721>

5. Goncharuk-Cholach T., Rudakevych O., Lazarovych M., Huryk M., Chyhur R. Digital Resistance in Authoritarian Realities and Technologies of Political Changes. *Evropský politický a právní diskurz*. 2025. Vol. 12, no. 4. P. 20-31. DOI: <https://doi.org/10.46340/eppd.2025.12.4.3>

6. Heřmanová M., Eriksson Krutrök M., Divon T. The Algorithm Loves the War: Ambivalent Visibility in Content Creator Practices During War. *Continuum*. 2025. P. 160-176. DOI: <https://doi.org/10.1080/10304312.2025.2507777>

7. Kalnes Ø., Bjørge N. M. So, We Have Occupied TikTok: Ukrainian Women in #ParticipativeWar. *Media, War & Conflict*. 2025. Vol. 18(2). P. 233-250. DOI: <https://doi.org/10.1177/17506352241307010>

Гончарова Ольга, кандидат технічних наук, доцент, докторантка кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний Університет імені К.Д. Ушинського», Одеса, Україна

ПЛАСТИКА ЛЮДИНО-МІРНОСТІ ЯК МЕТАКОГНІТИВНА ОСНОВА ОСВІТИ В УМОВАХ ФАЗОВОГО ПЕРЕХОДУ ДО МЕТАКЛАСИЧНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

***Анотація.** У тезах обґрунтовується концепція пластики людино-мірності як метакогнітивної здатності людини до реконфігурації смислів, станів і способів мислення в умовах цифрової трансформації. Показано, що сучасна освіта переживає перехід від репрезентативної до іммерсивної моделі, де знання постає як процес співтворення у взаємодії людини та штучного інтелекту. Доведено, що пластика людино-мірності може виступати методологічною основою нової освітньої парадигми, орієнтованої на формування здатності до когнітивної навігації.*

***Ключові слова:** людино-мірність, пластика, метакогнітивність, освіта, штучний інтелект, іммерсивність, когнітосфера.*

Сучасний етап розвитку цивілізації характеризується глибокими трансформаціями у сфері знання, комунікації та освіти, що зумовлені стрімким розвитком цифрових технологій та систем штучного інтелекту. Як зазначає В'ячеслав Стьопін, зміна типів наукової раціональності супроводжується переосмисленням місця людини в системі знання та культури [1]. У цьому контексті сучасність можна розглядати як перехід від постнекласичного до метакласичного типу наукової раціональності, де людина включена у складні нелінійні системи взаємодії [2].

Однією з ключових характеристик цього переходу є трансформація самого статусу знання. У традиційній, репрезентативній моделі освіти знання постає як об'єктивована та стабілізована форма відображення реальності, що підлягає передачі від суб'єкта до суб'єкта. Така модель передбачає чітке розмежування між суб'єктом пізнання та об'єктом, а також орієнтацію на накопичення та відтворення інформації.

Однак в умовах цифровізації та розвитку штучного інтелекту відбувається радикальна зміна цієї парадигми. Як підкреслює Ю. Н. Харарі, сучасні інформаційні системи здатні не лише зберігати, а й генерувати знання, що змінює роль людини у когнітивних процесах [3]. У цьому контексті знання втрачає свою статичність і набуває процесуального, динамічного характеру.

Формується новий онтологічний режим – іммерсивна реальність, у якій суб'єкт не просто споглядає або відображає світ, а включений у процес його співтворення. У філософській перспективі це корелює з ідеями Мартіна Хайдеггера щодо техніки як способу розкриття буття, який водночас несе як можливості, так і ризики редукації людського існування [4]. Це також узгоджується з філософією техніки Жильбера Симондона, який підкреслював, що «L'objet technique ne doit pas être considéré comme une chose, mais comme un devenir.» [5, p. 11] / «технічний об'єкт слід розглядати не як річ, а як процес становлення», що дозволяє розглядати технічні системи не як зовнішній

інструмент, а як середовище співрозвитку людини і технології. У цьому сенсі взаємодія людини та технології набуває характеру ко-індивідуації.

Цей перехід корелює з ідеями синергетики, зокрема концепцією дисипативних структур Іллі Пригожина, який показав, що в умовах нерівноважності складні системи здатні до самоорганізації, де «порядок може виникати з хаосу» [6], що дозволяє розглядати невизначеність не як дефіцит, а як ресурс становлення нових структур. Подібно до цього, за Германом Хакеном, порядок у складних системах виникає як результат узгодження елементів через параметри порядку [7]. Освіта в цьому контексті має бути осмислена як відкрита система, що функціонує в режимі постійної нелінійної динаміки.

В українській філософській традиції ці процеси осмислюються через категорії нелінійності, цілісності, психосинергетики та метаантропології. Так, Ірина Добронравова підкреслює, що цілісність є єдністю множинного, що розгортається у процесі [8]. Ірина Єршова-Бабенко розглядає психіку як відкриту нелінійну систему, здатну до самоорганізації [9]. Євген Борінштейн акцентує на соціокультурних вимірах трансформації особистості в умовах сучасних викликів [10]. У цьому ж контексті Назіп Хамітов розвиває метаантропологічний підхід, у якому людина розглядається як істота, що виходить за межі заданих станів через самотрансценденцію, що резонує з ідеєю пластики людиномірності як здатності до смислової реконфігурації [11].

У цих умовах особливої ваги набуває проблема збереження цілісності людини. Зростання обсягів інформації та швидкості її обробки створює ситуацію когнітивного перенавантаження, в якій традиційні освітні підходи виявляються недостатніми. Виникає необхідність переходу від моделі накопичення знань до моделі орієнтації в потоках смислів.

У цьому контексті пропонується концепт *людино-мірності* як принципу узгодження знання з цілісною природою людини. Згідно з авторською концепцією Ольги Гончарової, *людино-мірність передбачає єдність когнітивного, емоційного та ціннісного вимірів людського існування* [12]. Вона виступає критерієм адекватності взаємодії людини зі світом та технологічними системами, а в межах синергетичного підходу може бути інтерпретована як параметр порядку, що визначає характер самоорганізації когнітивних та соціокультурних процесів у відкритих нелінійних системах, забезпечуючи узгодження між складністю середовища та цілісністю суб'єкта.

Ключовим аспектом цього концепту є *пластика людино-мірності*, яка визначається як здатність до динамічної реконфігурації внутрішніх структур смислу, мислення та переживання. Пластика не означає хаотичну змінність, а передбачає збереження цілісності при зміні форм. У цьому сенсі вона виступає як механізм адаптації в умовах невизначеності [13].

На відміну від алгоритмічної логіки, що орієнтована на оптимізацію та редукцію складності, пластика людино-мірності дозволяє працювати з невизначеністю як ресурсом. Вона забезпечує здатність людини не лише реагувати на зміни, а й здійснювати усвідомлену навігацію в складних середовищах.

У зв'язку з цим доцільно ввести поняття *метакогнітивної навігації* як здатності людини усвідомлювати, регулювати та трансформувати власні

когнітивні процеси. Саме ця здатність стає ключовою в умовах взаємодії зі штучним інтелектом, який перебирає на себе значну частину операційної діяльності.

Освіта в такій перспективі має бути переосмислена як середовище формування таких метакогнітивних здібностей, що передбачає перехід:

- від трансляції знань до формування смислотворення;
- від стандартизації до індивідуальних траєкторій;
- від контролю до саморегуляції;
- від репрезентації до іммерсивної участі у процесах створення

знання.

Таким чином, освіта перестає бути лише інституцією передачі знань і набуває статусу середовища формування суб'єкта, здатного до самостійної навігації у когнітосфері – багатовимірному відкритому середовищі, в якому відбувається циркуляція, трансформація та співтворення знань, смислів і форм мислення у взаємодії людської свідомості, соціальних структур та інтелектуальних технологічних систем.

Наукова новизна

Онтологічний рівень:

Запропоновано розгляд освіти як іммерсивного процесу співтворення знання в умовах со-агентності людини та штучного інтелекту, що знаменує фазовий перехід від постнекласичного до метакласичного типу наукової раціональності, в якому людина постає не лише суб'єктом пізнання, а й навігаційним центром співтворення реальності [2].

Методологічний рівень:

Вперше введено концепт *пластики людин-омірності як метакогнітивного механізму навігації в умовах невизначеності*, що дозволяє інтегрувати синергетичні, психосинергетичні та філософсько-антропологічні підходи в єдину освітню модель.

Практико-освітній рівень:

Обґрунтовано необхідність переходу до освітніх практик, орієнтованих на розвиток метакогнітивної навігації як ключової компетентності людини в епоху штучного інтелекту.

Висновки

Пластика людино-мірності виступає як принцип, що дозволяє поєднати технологічний розвиток із збереженням людської цілісності. Вона відкриває можливість формування нової освітньої парадигми, в якій людина не втрачає себе у взаємодії з технологіями, а набуває здатності до усвідомленого співтворення реальності.

Таким чином, пластика людино-мірності постає як онтологічний принцип стійкості людини в умовах іммерсивної реальності та методологічна основа формування Вільної Людини в епоху штучного інтелекту.

Список використаної літератури

2. Єзерський В., Гончарова О., Гауфман Є. Ядро тезаурусу метакогнітивної людиномірності. *Studies in History and Philosophy of Science and Technology*. 2024. № 33(2). С. 14–35.

DOI: 10.15421/272417

3. Харпі Ю. Н. Homo Deus. Людина божественна: за лаштунками майбутнього. К. : BookChef, 2018. 464 с. 1954. 294 p.

5. Simondon G. On the Mode of Existence of Technical Objects. *Minneapolis : Univocal Publishing*, 2016. P. 15–21.

I., Stengers I. Order out of Chaos: Man's New Dialogue with Nature. *London: haken H. Synergetics. An Introduction. Nonequilibrium Phase Transitions in Physics*,

обронравова І. Нелінійне мислення. *Філософська і соціологічна думка*. 1991. № . С. 47–60.

ршова-Бабенко І., Жижко Т. Психомірність людини та її поведінки. *ЦП Компринт*. Київ, 2024. 220 с.

10. Борінштейн Є.Р. Особливості соціокультурної трансформації сучасного українського суспільства : Монографія. *Одеса : Астропринт*, 2006. 400 с.

11. Хамітов Н. В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. 5-е видання, виправлене і доповнене. *КНТ. Київ*, 2023. 405 с.

12. Гончарова О. Філософія людиномірності як основа телеемпатії в умовах цифровізації. *ВІСНИК ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ. Філософсько-політологічні студії*. 2024. № 53, С. 38 – 49. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.53.5>

13. Гончарова О. Пластика людиномірності в епоху штучного інтелекту: філософсько-антропологічні виміри свободи, цілісності та краси. **Філософський дискурс XXI століття: зміст, перспективи, соціально-практичні виміри: науковий круглий стіл до Міжнародного дня філософії** (Львів – Торунь : Liha-Pres, 21 листопада 2025 року) (с. 136–141).

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-578-8-37>

Гоцуляк Катерина, кандидат педагогічних наук, викладач ВСП «Івано-Франківський фаховий коледж Карпатського національного університету імені Василя Стефаника»

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ЗМІН

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується глибокими трансформаційними процесами, зумовленими впровадженням концепції Нової української школи, цифровізацією суспільства та орієнтацією на європейські освітні стандарти. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема формування ключових компетентностей учнів початкових класів як основи їхнього подальшого навчання, соціалізації та самореалізації.

Компетентнісний підхід, що лежить в основі сучасної освіти, передбачає не лише засвоєння знань, а й формування здатності застосовувати їх у практичній діяльності, критично мислити, працювати в команді, приймати рішення та відповідати за їх наслідки. Саме початкова школа є тим етапом, де закладаються основи цих умінь, що визначає важливість дослідження даної проблеми.

Метою є теоретичне обґрунтування та аналіз особливостей формування ключових компетентностей учнів початкових класів у контексті сучасних освітніх змін.

У сучасних освітніх документах визначено перелік ключових компетентностей, серед яких: спілкування державною мовою, математична, інформаційно-цифрова, соціальна та громадянська, уміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, екологічна грамотність тощо. Формування цих компетентностей є пріоритетним завданням початкової освіти, оскільки саме в цей період закладаються основи особистісного розвитку дитини, її ціннісних орієнтацій і здатності до подальшого навчання [4].

Ефективність формування ключових компетентностей значною мірою залежить від використання інноваційних педагогічних технологій. Зокрема, діалогічне навчання сприяє розвитку комунікативних умінь, критичного мислення та здатності аргументувати власну позицію. Метод проєктів дозволяє учням набувати досвіду самостійної діяльності, планування, дослідження та презентації результатів. Інтерактивні методи (робота в групах, дискусії, ігрові технології) активізують навчальну діяльність і сприяють формуванню соціальних компетентностей.

Суттєве значення має впровадження нестандартних завдань і вправ, які стимулюють пізнавальну активність учнів та розвивають їхнє творче мислення. Такі завдання передбачають створення проблемних ситуацій, виконання творчих проєктів, участь у рольових іграх, квестах, дослідницьких завданнях. Вони сприяють формуванню гнучкості мислення, здатності до аналізу, синтезу та узагальнення інформації, а також розвитку уяви та креативності [3].

Особливу роль у формуванні ключових компетентностей відіграє вчитель, який виступає організатором освітнього процесу, фасилітатором та наставником. Він створює умови для активної участі учнів у навчанні,

підтримує їхню ініціативу, заохочує до самостійного пошуку знань і сприяє розвитку відповідальності за результати власної діяльності. Важливим є також уміння вчителя адаптувати навчальний матеріал до індивідуальних особливостей учнів, враховувати їхні інтереси та рівень підготовки.

Необхідною умовою ефективного формування компетентностей є використання цифрових технологій. Вони забезпечують доступ до різноманітних інформаційних ресурсів, сприяють індивідуалізації навчання та розвитку інформаційно-цифрової компетентності. Використання інтерактивних платформ, освітніх додатків і мультимедійних засобів підвищує мотивацію учнів і робить навчальний процес більш цікавим та динамічним.

Важливим аспектом є також створення сприятливого психологічного клімату в класі. Атмосфера довіри, взаємоповаги та підтримки сприяє розвитку комунікативних навичок, формує позитивне ставлення до навчання та підвищує рівень пізнавальної активності. У таких умовах учні відчувають себе впевнено, активно беруть участь у навчальному процесі та проявляють ініціативу [1; 2].

Таким чином, формування ключових компетентностей є комплексним процесом, що передбачає взаємодію різних педагогічних підходів, методів і засобів навчання, спрямованих на всебічний розвиток особистості учня.

Отже, у процесі дослідження встановлено, що формування ключових компетентностей учнів початкових класів є одним із пріоритетних напрямів розвитку сучасної освіти. Компетентнісний підхід забезпечує перехід від засвоєння знань до формування здатності застосовувати їх у практичній діяльності, що відповідає вимогам сучасного суспільства.

Доведено, що ефективність формування компетентностей значною мірою залежить від використання інноваційних педагогічних технологій, серед яких особливе місце займають інтерактивні методи, діалогічне навчання, метод проєктів та нестандартні завдання. Їх поєднання сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей, комунікативних умінь та соціальних навичок учнів.

Встановлено, що важливу роль у цьому процесі відіграє вчитель, який організовує навчальну діяльність, створює сприятливе освітнє середовище та забезпечує індивідуальний підхід до кожного учня. Його професійна компетентність, творчість і готовність до інновацій є ключовими чинниками успішної реалізації компетентнісного підходу.

Окрему увагу слід приділити використанню цифрових технологій, які відкривають нові можливості для організації навчального процесу, підвищують його ефективність та сприяють формуванню інформаційно-цифрової компетентності учнів. Водночас важливо забезпечити гармонійне поєднання традиційних і сучасних методів навчання.

Таким чином, формування ключових компетентностей учнів початкових класів потребує системного, комплексного підходу, що враховує сучасні освітні тенденції, індивідуальні особливості учнів та використання інноваційних технологій. Реалізація таких підходів сприятиме підготовці компетентної, творчої та соціально активної особистості, здатної до успішної самореалізації в умовах XXI століття.

Список використаних джерел

- ібік Н. М. Компетентнісний підхід у початковій освіті: теорія і практика. – Київ: Педагогічна думка, 2021. – 304 с.
- ержавний стандарт початкової освіти (2018, зі змінами 2020) // Постанова Кабінету Міністрів України. – Київ, 2018. – 12 с.
- ова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. – иїв: МОН України, 2016. – 40 с.
- авченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. – Київ: Грамота, 2022. – 400 с.

Добролюбська Юлія Андріївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

МУЗЕЙ ЯК АГЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ У ПРАЦЯХ Р. САНДЕЛЛА

З початку 1990-х років. на одне з перших місць серед найбільших центрів музеологічної думки світу виходить Школа музейних досліджень Лестерського університету (Великобританія). Характерними для неї є звернення до сучасних філософських концепцій як основи музеологічних досліджень, однакова увага як до проблеми презентації музейними засобами матеріальної культури, так і до соціальних завдань, що стоять перед сучасним музеєм. При Школі функціонує Центр досліджень музеїв та галерей, що здійснює критичну оцінку та розробку нових підходів до вдосконалення практики музейного сектору, видається академічний рецензований журнал «Музей та суспільство», була створена перша докторантура з музеології [1].

Питання, пов'язані з соціальним виміром діяльності музеїв, спроби розробити більш інклюзивний підхід до музеїв, який виявився би придатним для більш інклюзивного суспільства, знаходять відображення в роботах Річарда Санделла, який очолював Школу музейних досліджень у 2007-2013 роках.

Центральним для робіт Р. Санделла є уявлення про музеї як агентів соціальної інклюзії. Вчений оперує такими поняттями, як соціальна ексклюзія та соціальна інклюзія. Перша передбачає процеси, через які певні громадські групи виявляються позбавленими тих чи інших прав і можливостей та витісняються на периферію життя суспільства. Для них виявляється неможливим приймати участь у певних системах суспільства. Соціальна ексклюзія передбачає протилежність соціальній інтеграції, вона пов'язана як з підсумковим станом, так і з процесом, що до нього призводить, і є багаторівневим явищем. Виділяються її економічний, соціальний та політичний аспекти (відсутність доступу до тих чи інших доходів, ринку праці, активної співучасті в житті суспільства, нарешті, політичних та цивільних прав). Р. Санделл виділяє також культурний аспект соціальної ексклюзії, який виявляється найбільш значущим для музеїв [3, р. 411-412].

У межах цього аспекту вчений розрізняє три основні пункти:

1) репрезентація, тобто. те, якою мірою культурна спадщина цієї групи виявляється представленою в рамках культурного простору мейнстриму;

2) участь, тобто. можливість її представників брати участь у процесі виробництва культури;

3) доступність, тобто. можливість користуватися результатами цієї культурної діяльності та отримувати задоволення від такого використання.

Музеї, на думку Р. Санделла, можуть запропонувати два основні підходи до вирішення проблем, пов'язаних із соціальною ексклюзією [4, р. 45-48].

По-перше, музеї можуть виступати як інструменти соціальної регенерації, працюючи з певними групами, стосовно яких необхідні заходи, пов'язані із соціальною інклюзією. Ця робота може приймати форми спеціальних програм, спрямованих на взаємодію із важкими підлітками, представниками етнічних меншин, людьми з обмеженими (фізичними чи психічними) можливостями тощо.

По-друге, музеї можуть стимулювати ширші соціальні зміни, звертаючись до наявного в них потенціалу впливу на громадську думку (трансляючи певні цінності, впливаючи на зміну цієї думки, намагаючись подолати існуючі стереотипи та негативні образи). Цей підхід передбачає звернення музеїв до проблем, пов'язаних із соціальною нерівністю та несправедливістю [4, р. 49-51].

Музейні виставки та заходи, що влаштовуються, звернені до всього співтовариства і присвячуються темам, пов'язаним з дискримінацією, необхідністю розвитку більшої толерантності по відношенню до міноритарних груп тощо. Музей стає форумом для публічних дебатів та намагається впливати на суспільні уявлення.

Ці ідеї лягли в основу низки робіт ученого: статей «Музеї як агенти соціальної інклюзії» (1998) [3] і «Соціальна інклюзія, музей і динаміка секторальних змін» (2003) [4], монографій «Музеї, заботи та переосмислення інакшості» (2007). «Музеї, рівність і соціальна справедливість» (2012), а також збірників статей «Музеї, суспільство, нерівність» (2002) та «Музейний менеджмент та маркетинг» (2007), що вийшли під його редакцією [2]. Як і будь-який насправді значущий науковий центр, Лестерська школа одночасно і відображає у своїй діяльності основні закономірності розвитку сучасної науки, та бере безпосередню участь у їхньому формуванні.

Список використаної літератури

1. Банах В. М. Категорія «музеальності» в сучасному музеологічному дискурсі. *Науково-теоретичний альманах Грані*. 2016. №19(9). С. 171-176. URL : <https://doi.org/10.15421/171696>

2. Ключко Ю. Інструменти комунікації в контексті музеєзнавчих досліджень. *Питання культурології*. 2023 № 42. С. 127-139. URL : <https://doi.org/10.31866/2410-1311.42.2023.293766>.

3. Sandell R. Museums as Agents of Social Inclusion. *Museum Management and Curatorship*. 1998. Vol. 17. № 4. P. 401-418.

4. Sandell R. Social inclusion, the museum and the dynamics of sectoral change. *Museum and Society*. 2003. Vol. 1. Is. 1. P. 45-62. URL : <https://doi.org/10.29311/mas.v1i1.13>

Карастан Сергій, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОДОЛАННІ ТІНЬОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАКТИК У СУСПІЛЬСТВІ

Сучасний соціально-економічний розвиток характеризується зростанням складності економічних відносин, цифровізацією та посиленням глобальної нестабільності. На цьому тлі тіньова економіка набуває системного характеру, проникаючи у різні сфери суспільного життя – від ринку праці до освітнього середовища. Її відтворення значною мірою зумовлене не лише економічними чинниками, а й особливостями соціалізації індивідів, формуванням норм, цінностей та моделей поведінки. Освітнє середовище виступає одним із ключових інститутів первинної та вторинної соціалізації, що формує у здобувачів освіти уявлення про легітимність економічних практик, правову культуру та етичні стандарти професійної діяльності. Саме тому воно може розглядатися як важливий механізм як відтворення, так і подолання тіньових економічних практик. У межах освітнього середовища відбувається інтеріоризація соціальних норм, які визначають ставлення особистості до таких явищ, як ухилення від оподаткування, неформальна зайнятість, корупційні практики, використання «сірих схем» у професійній діяльності. Якщо освітній процес не акцентує увагу на економічній етиці, правовій свідомості та соціальній відповідальності, формується толерантне ставлення до тіньових практик як до «нормалізованих» стратегій виживання.

У науковій літературі проблематика тіньової економіки розглядається в межах різних теоретико-методологічних підходів – від кількісного вимірювання до інституційного аналізу економічної поведінки. Так, Ф. Шнайдер і А. Бюхн систематизують методи оцінювання тіньової економіки, аналізують їхні обмеження та наголошують на складності точного вимірювання прихованих економічних процесів, що актуалізує проблему методологічної невизначеності досліджень у цій сфері. К. Вільямс і С. Надін розглядають неформальну економічну діяльність як складову «праці поза межами формальної зайнятості», акцентуючи увагу на соціальних уявленнях і нормалізації неформальної зайнятості в повсякденному житті. Автори підкреслюють, що тіньові практики часто є не лише економічним, а й соціокультурним феноменом. О. Вільямсон у межах інституційної економіки аналізує роль формальних і неформальних інституцій у регулюванні економічної поведінки, показуючи, що ефективність економічних систем визначається якістю інституційного середовища, контрактних відносин і механізмів довіри. Його підхід дозволяє інтерпретувати тіньову економіку як наслідок інституційної неефективності та слабкості формальних правил. Узагальнення цих підходів дозволяє розглядати тіньову економіку як

багатовимірний феномен, що поєднує вимірювання економічних процесів, соціальні практики та інституційну структуру суспільства [1, 2, 3].

Важливим компонентом є якість освітнього контенту та педагогічних підходів. Інтеграція курсів з економічної культури, фінансової грамотності, антикорупційної освіти та академічної доброчесності сприяє формуванню у здобувачів освіти критичного мислення щодо неформальних економічних практик. Особливу роль відіграє також приклад поведінки викладачів та адміністрації, оскільки приховані або толеровані тіньові практики в освітніх закладах відтворюють відповідні моделі поведінки у студентському середовищі.

Окремо слід відзначити значення інституційної культури закладів освіти. Прозорість управління, цифровізація адміністративних процесів, впровадження електронного документообігу та систем внутрішнього контролю знижують ризики виникнення неформальних практик. Таким чином, освітнє середовище виконує не лише виховну, але й організаційно-інституційну функцію у протидії тіньовій економіці.

Суттєвим є також вплив освітнього середовища на формування довіри до інституцій держави. Якщо освітній процес сприяє розвитку громадянської свідомості та розуміння взаємозв'язку між податками, суспільними благами та якістю життя, це зменшує мотивацію до участі в тіньових економічних практиках. Отже, освітнє середовище є не лише простором передачі знань, а й важливим механізмом формування економічної культури суспільства. Його трансформація в бік відкритості, етичності та інституційної прозорості створює передумови для поступового зменшення масштабів тіньової економіки через зміну соціальних норм і моделей поведінки.

Список використаної літератури:

1. Schneider F., Buehn A. Shadow economy: estimation methods, problems, results and open questions. *Open Economics*. 2018. Vol. 1, № 1. P. 1–29. DOI: <https://doi.org/10.1515/openec-2017-0001>.
2. Williams C. C., Nadin S. *Work beyond employment: representations of informal economic activities*. *Work, Employment and Society*. 2012. Vol. 26, Issue 2. P. 335–351. DOI: <https://doi.org/10.1177/0950017012437006>
3. **Williamson O. E.** *The Economic Institutions of Capitalism: Firms, Markets, Relational Contracting*. New York; London : The Free Press, 1985. 450 p.

Коба Олег, доктор технічних наук, професор кафедри управління судном, капітан далекого плавання, Дунайський інститут, Національного Університет «Одеська морська академія», м.Ізмаїл, Україна

Тодоров В'ячеслав, кандидат географічних наук, доцент, кафедра управління підприємською та туристичною діяльністю, директор Центру регіонального розвитку Ізмаїльського державного гуманітарного університету, м. Ізмаїл, Україна

У сучасному освітньому просторі впровадження інновацій виступає важливою умовою розвитку навчальних закладів. Однак будь-які зміни в освітньому середовищі супроводжуються підвищеним психоемоційним навантаженням на всіх учасників процесу. Саме тому особливого значення набуває психологічне забезпечення інноваційної діяльності, яке спрямоване на підтримку стабільного функціонування освітнього колективу та підвищення ефективності нововведень.

Психологічний супровід інноваційних процесів передбачає системну діяльність, що включає діагностику, консультування, корекцію та профілактику можливих труднощів. Практичний психолог відіграє ключову роль у цьому процесі, адже саме він забезпечує зворотний зв'язок між учасниками освітнього середовища та допомагає адаптуватися до нових умов навчання і роботи.

Важливим напрямом є вивчення ставлення педагогів, учнів та батьків до інновацій. Досвід показує, що рівень сприйняття змін може суттєво відрізнятися: від повної підтримки до критичного несприйняття. Саме тому психологічна служба має своєчасно виявляти такі відмінності та сприяти формуванню позитивного ставлення до нововведень.

Окрему увагу слід приділити розвитку особистості учня в умовах інноваційного навчання. Формування відповідальності, самостійності, мотивації до навчання та здатності до самореалізації є важливими складовими гармонійного розвитку школяра. У цьому контексті психологічний супровід виступає засобом, що допомагає створити умови для розкриття потенціалу кожної дитини.

Не менш важливим є питання формування громадянських та патріотичних цінностей. Освітнє середовище повинно сприяти вихованню особистості, яка усвідомлює свою приналежність до суспільства, поважає культурні традиції та прагне зробити внесок у розвиток держави. Психологічна підтримка у цьому процесі допомагає забезпечити внутрішню мотивацію учнів та сприяє формуванню їхніх життєвих орієнтирів.

У процесі впровадження інновацій важливо здійснювати регулярний моніторинг психоемоційного стану учасників освітнього процесу. Це дозволяє своєчасно виявляти ознаки перевтоми, стресу або зниження мотивації та вживати відповідних заходів. Психологічна допомога у вигляді індивідуальних консультацій і групових занять сприяє стабілізації емоційного стану та підвищенню ефективності діяльності.

Таким чином, психологічне забезпечення інноваційної діяльності є невід'ємною складовою сучасної освіти. Воно сприяє створенню сприятливого психологічного клімату, підвищує адаптивність учасників освітнього процесу та забезпечує успішну реалізацію нововведень у навчальному закладі.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Патріотичне виховання дітей та молоді / І. Д. Бех // Позашкілля. – 2011. – №10. – С. 9–16.
2. Бех І. Д. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех. – Київ. – 2014. – 29 с.
3. Власенко О. П. Особливості формування освітньо-виховних систем // Тенденції модернізації національних освітніх систем: зб. наук. праць / за ред. О.

С. Березюк, О. М. Власенко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 158 с.

4. *Жаровська О. П.* Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. П. Жаровська; Вінницький ДПУ. – Вінниця, 2015. – 290 с.

5. *Зязюн Л. М.* Концептуально-методологічні підходи до процесу виховання в освітній системі України / Л. М. Зязюн // Вища освіта України. – 2009. – №2. – С. 65–74.

6. *Малик Н. Г.* Нові форми та методи проведення уроків патріотичного виховання / Н. Г. Малик // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2011. – №8. – С. 20–22.

7. *Приходченко К. І.* Підхід до організації навчально-виховного процесу з погляду середовища: теоретичний аспект. Педагогіка і психологія. 2011. № 3. С. 17–31.

Ковра Катерина, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 3-го року навчання, спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», навчально-науковий інститут музичного і перформативного мистецтва та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Лісеєнко Олена, д. соціол. н., професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна

РОЛЬ АРТЦЕНТРУ ІМЕНІ ВІРИ ХОЛОДНОЇ У ТРАНСФОРМАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ОДЕСИ

Сьогодні поняття артцентру стає ключовим для культури українських міст, адже тепер його роль виходить далеко за межі звичайних виставок. Це простір, який виступає майданчиком для реалізації найсміливіших мультимедійних проєктів, поєднуючи в собі творчість, освіту та дозвілля. У своїй статті Н. Селецька та А. Давидов зазначають, що відмінною рисою артцентрів є відкрита, гнучка та адаптивна система формування простору, яка дає змогу створювати середовище для проведення різнобічних сценаріїв культурної взаємодії. Таким чином, артцентр у сучасному місті – це не лише будівля для експонування витворів мистецтва, це багаторівнева соціокультурна платформа [2, С. 23-24].

Реальним підтвердженням того, як культурний простір перетворюється на універсальну платформу, є мультимедійний артцентр імені Віри Холодної, який відкрили на Одеській кіностудії у жовтні 2013 року. Це багатофункціональне приміщення площею 400 кв. м забезпечує необхідні умови для проведення широкого спектру заходів. Артцентр розташований у павільйоні, який не має аналогів в Україні. Він оснащений унікальним комплексом із десяти короткофокусних проєкторів, які створюють панорамні зображення.

Масштабність майданчика сприяє втіленню найрізноманітніших ідей за допомогою професійного світлового та звукового обладнання. Універсальність простору забезпечує високу якість проведення бізнес-конференцій, освітніх тренінгів, розважальних шоу, урочистих церемоній тощо [1]. Відкриття такого артцентру безумно позитивно вплинуло на трансформацію культурного простору Одеси. Завдяки поєднанню історичної спадщини Одеської кіностудії та новітніх технологій він пропонує відвідувачам глибокий і мерсивний досвід замість звичайного спостереження. Ця локація має великий потенціал для майбутнього розвитку.

«Шевченко як Open Source опору/супротиву» – не просто виставка цифрового мистецтва, а важлива культурна ідея, яка була втілена в артцентрі імені Віри Холодної. Відкриття виставки, реалізованої за підтримки Державного агентства України з питань кіно, відбулося 28 березня 2026 року. В основний період роботи експозиції, який тривав з 30 березня по 3 квітня, одесити та гості міста мали змогу дослідити панорамну галерею цифрових робіт, зануритися в спеціально створене відеошоу та взаємодіяти з експозицією через доповнену реальність (AR). Виставка «Шевченко як Open Source опору/супротиву» мала на меті допомогти глядачам переосмислити постать Тараса Шевченка через призму сучасних технологій. Цифрові інсталяції дозволили кожному відвідувачу відчути атмосферу спротиву та національної єдності. Важливою частиною виставки стали архівні кінопокази – фільми про Т. Шевченка, які українські режисери знімали протягом останнього століття [3]. Некомерційний характер події підкреслює її соціальну місію – зробити досвід занурення в історію доступним для кожного. Це дозволило об'єднати в одному просторі відвідувачів різного віку, що позитивно вплинуло на соціокультурний розвиток міста. Проведення подібних заходів на базі Одеської кіностудії сприяє зміцненню її іміджу.

Артцентр імені Віри Холодної став важливою інноваційною локацією для Одеси. Адже він позитивно впливає на культурний розвиток міста, залучає нових людей та втілює унікальні проекти.

Список використаної літератури

1. Артцентр ім. Віри Холодної. *Одеська кіностудія*. URL: <https://www.odesafilmstudio.com.ua/uk/services/art-center> (дата звернення: 13.04.2026).
2. Селецька Н., Давидов А. Особливості функціонально-просторового формування міських артцентрів. *Вісник Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури*. 2025. С. 20-26.
3. Шевченко у новій реальності. *Одеська кіностудія*. URL: <https://www.odesafilmstudio.com.ua/uk/news/shevchenko-u-novii-realnosti> (дата звернення: 15.04.2026).

Кочмар Яна, студентка 4 року навчання ОПП Менеджмент соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна

Науковий керівник: Вraith Галина Яківна – кандидатка філософських наук, доцентка кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному суспільстві, яке характеризується швидкими соціальними, економічними та культурними змінами, особливого значення набуває діяльність менеджера соціокультурної сфери. Саме цей фахівець забезпечує організацію культурних процесів, сприяє розвитку творчого потенціалу суспільства та виступає посередником між культурними інституціями та громадськістю. У зв'язку з цим актуалізується проблема підвищення професійної компетентності менеджера соціокультурної діяльності, яка є необхідною умовою ефективної професійної реалізації [5].

Професійна компетентність менеджера соціокультурної діяльності є складним інтегративним утворенням, що включає сукупність знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій та особистісних якостей. Вона охоплює управлінську, організаційну, комунікативну, інформаційну та креативну складові. Така багатогранність обумовлює необхідність постійного розвитку та вдосконалення професійних якостей фахівця [6].

Одним із ключових напрямів підвищення професійної компетентності є безперервна освіта та саморозвиток. У сучасних умовах знання швидко застарівають, а вимоги до фахівців постійно зростають. Саме тому менеджер соціокультурної діяльності повинен систематично оновлювати свої знання, опановувати нові підходи до управління, вивчати сучасні тенденції у сфері культури та соціальних комунікацій. Особливу роль у цьому процесі відіграють онлайн-курси, тренінги, вебінари та професійні семінари, які забезпечують доступ до актуальної інформації та практичного досвіду [2].

Важливим чинником професійного зростання є накопичення практичного досвіду. Теоретичні знання набувають реальної цінності лише тоді, коли вони застосовуються у практичній діяльності. Участь у реалізації соціокультурних проєктів, організація масових заходів, робота з різними категоріями населення сприяють формуванню професійних умінь і навичок. Практична діяльність дозволяє менеджеру навчитися ефективно діяти в умовах невизначеності, приймати оперативні рішення та відповідати за їх наслідки [4].

Не менш важливим є розвиток комунікативної компетентності, яка є основою професійної діяльності менеджера соціокультурної сфери. Уміння ефективно спілкуватися, вести переговори, знаходити спільну мову з різними соціальними групами, вирішувати конфліктні ситуації — усе це визначає успішність професійної діяльності. Комунікація виступає інструментом взаємодії між організаторами культурних заходів, партнерами та аудиторією [8].

У сучасних умовах особливої актуальності набуває використання інноваційних та цифрових технологій. Цифровізація культурної сфери відкриває нові можливості для організації та популяризації культурних заходів.

Менеджер повинен володіти навичками роботи з соціальними мережами, цифровими платформами, онлайн-сервісами, що дозволяє розширити аудиторію та підвищити ефективність діяльності. Використання сучасних технологій також сприяє підвищенню конкурентоспроможності фахівця [2].

Важливим компонентом професійної компетентності є креативне мислення. Соціокультурна діяльність передбачає створення нових ідей, творчий підхід до організації заходів, розробку інноваційних проєктів. Креативність дозволяє менеджеру адаптуватися до змін, знаходити нестандартні рішення та створювати унікальні культурні продукти, які відповідають потребам сучасного суспільства [9].

Значну роль у процесі професійного розвитку відіграє самоаналіз і рефлексія. Здатність оцінювати результати своєї діяльності, аналізувати досягнення та помилки, визначати сильні та слабкі сторони сприяє підвищенню ефективності роботи. Рефлексія дозволяє менеджеру усвідомити власний рівень професійної компетентності та визначити напрями подальшого розвитку [3].

Необхідно також враховувати значення міждисциплінарного підходу. Соціокультурна діяльність поєднує елементи різних наук, зокрема менеджменту, культурології, психології та соціології. Такий підхід дозволяє глибше розуміти особливості соціальних процесів, ефективніше планувати діяльність та досягати поставлених цілей [6].

Окремої уваги заслуговує формування лідерських якостей. Менеджер соціокультурної діяльності повинен бути здатним організовувати командну роботу, мотивувати учасників, брати на себе відповідальність за результати діяльності. Лідерство передбачає не лише управління, але й здатність надихати інших, формувати сприятливий психологічний клімат у колективі [7].

Важливим аспектом є також дотримання професійної етики. Менеджер повинен діяти відповідно до моральних норм, поважати культурне різноманіття, враховувати інтереси різних соціальних груп. Етичні принципи є основою довіри між фахівцем та суспільством, що значною мірою впливає на ефективність його діяльності [5].

Крім того, важливим є знання нормативно-правової бази, що регулює діяльність у сфері культури. Орієнтація у законодавстві, зокрема у положеннях Закону України «Про культуру», дозволяє менеджеру діяти в межах правового поля та ефективно організовувати діяльність культурних установ [1].

Отже, підвищення професійної компетентності менеджера соціокультурної діяльності є складним і багатогранним процесом, що передбачає постійне навчання, розвиток практичних навичок, удосконалення комунікативних здібностей, використання інноваційних технологій, розвиток творчого потенціалу та здатність до самоаналізу. Лише за умови комплексного підходу можливе формування висококваліфікованого фахівця, здатного ефективно діяти в сучасному соціокультурному середовищі та сприяти його розвитку.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України. Закон України «Про культуру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>

2. Міністерство культури та стратегічних комунікацій України. Офіційний сайт. URL: <https://mcip.gov.ua>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Електронні ресурси. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
4. Національна парламентська бібліотека України. Офіційний сайт. URL: <https://nlu.org.ua>
5. Вікіпедія. Соціокультурна діяльність. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціокультурна_діяльність
6. Вікіпедія. Менеджмент. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Менеджмент>
7. Сумський державний університет. Менеджмент соціокультурної діяльності. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/66774>
8. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Сучасні підходи. URL: <https://upecnpu.pnpu.edu.ua/article/view/314197>
9. Київський національний університет технологій та дизайну. Інновації у соціокультурній діяльності. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/27150>

Лисенко Аліна Валеріївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 1-го року навчання, спеціальність В6 «Хореографія», навчально-науковий інститут музичного і перформативного мистецтва та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна,

Атаманюк Зоя Миколаївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна.

РОЗДУМИ ЯК ПРАЦЮЄ ПРИНЦИП НЕДІЯННЯ ДАОСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ У СУЧАСНОМУ ЖИТТІ

Принцип недіяння є одним із ключових понять даоської філософії. Його зміст полягає в дії без примусу, без надмірного втручання в природний перебіг подій. Сутність принципу недіяння (кит. *у-вей*, 無為) у даоській філософії полягає не в буквальній бездіяльності, а в дії без насильницького втручання в природний хід речей. Цей принцип пов'язаний передусім із вченням Лао-цзи та твором Дао де цзін. Даоси вважали, що Всесвіт має власний природний порядок — Дао («Шлях»). Людина страждає тоді, коли надмірно контролює, примушує або діє всупереч природі. Тому мудрець не нав'язує свою волю світові; не діє із зайвою метушнею; дозволяє подіям розвиватися природно; досягає результату м'яко і гармонійно. У сучасному житті цей принцип стає особливо актуальним, адже люди постійно перебувають у стані поспіху і намагаються контролювати всі процеси.

Сучасна людина часто прагне досягти результату якомога швидше, не враховуючи природного розвитку подій. Це проявляється у навчанні, роботі та особистих стосунках. Надмірне бажання контролювати кожен крок призводить до перевтоми, емоційного виснаження та конфліктів. Принцип недіяння пропонує інший підхід - діяти без поспіху, без зайвого тиску, дозволяючи подіям розвиватися природно. Така позиція допомагає зберігати внутрішній баланс і приймати більш обдумані рішення.

Наприклад, у навчанні студент, який планомірно готується до занять, краще засвоює матеріал, ніж той, хто намагається вивчити все в останній момент. У першому випадку людина діє спокійно, без примусу, що відповідає принципу недіяння. У другому випадку виникає стрес, перевантаження та поверхневе розуміння теми. Таким чином, відсутність надмірного тиску дозволяє досягати кращих результатів.

Ще один приклад можна побачити у професійній діяльності. Коли керівник постійно контролює працівників, втручається у кожную деталь і змушує працювати під тиском, ефективність команди знижується. Керівник, який довіряє своїм співробітникам і не перевантажує зайвими вимогами, отримує кращі результати. Іноді найефективнішою дією є відсутність надмірного втручання.

Принцип недіяння також проявляється у міжособистісних стосунках. Люди часто намагаються змінити інших, нав'язати свою думку або

контролювати поведінку близьких. Такі дії призводять до напруження та конфліктів. Якщо ж дати людині свободу, не тиснути і діяти спокійно, відносини стають більш гармонійними. У цьому випадку недіяння означає повагу до іншого та прийняття природного розвитку взаємин.

У сучасному інформаційному суспільстві принцип недіяння можна застосувати і до потоку інформації. Постійне прагнення реагувати на всі новини та повідомлення створює психологічне перевантаження. Іноді більш правильним рішенням є зробити паузу, не реагувати одразу, дати собі час на осмислення. Такий підхід дозволяє уникати імпульсивних рішень і зберігати внутрішній спокій.

Принцип у-вей допомагає в сучасному житті тим, що вчить: не витратити сили на надмірний контроль; діяти спокійно й усвідомлено; приймати те, що неможливо змінити; уникати зайвого стресу та метушні; знаходити природний і ефективний спосіб розв'язання проблем. У практиці це означає: менше поспіху й примусу — більше гнучкості, балансу та гармонії із собою й обставинами.

Отже, принцип недіяння у сучасному житті означає здатність діяти природно, без зайвого тиску та примусу. Він допомагає людині зберігати гармонію, ефективніше навчатися і працювати, будувати здорові стосунки та уникати стресу. У світі, де цінується швидкість і постійна активність, уміння інколи не втручатися і дозволити подіям розвиватися природно стає важливою умовою внутрішньої рівноваги та успішного життя.

Список використаних джерел

оваль С. В. Основні принципи даосизму та їх вплив на китайську культуру. *Вісник філософії*. 2019. № 2. С. 45–51.

ваненко М. П. Даосизм як релігійно-філософська система Стародавнього Китаю. *Наукові записки з культурології*. 2020. № 5. С. 112–118.

3. Петренко О. Л. Принцип у-вей у даоській традиції. *Гуманітарний вісник*. 2021. № 8. С. 73–79.

Найданова Марія, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 035 Філологія, Українсько-німецький інститут, Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна.

Науковий керівник: Афанасьєв Олександр, д. філос. н., професор кафедри філософії, історії та політології, Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна.

СУЧАСНІ МІФИ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У СВІТОГЛЯДІ

У епоху цифрових технологій та глобалізації, коли наукове пізнання нібито має домінувати в усіх сферах життя, феномен міфа залишається надзвичайно актуальним. На противагу поширеній думці про те, що міфологічне мислення є пережитком минулого, сучасна культура демонструє його трансформацію та адаптацію до нових реалій. Міф не зник, а лише змінив свої форми, проникнувши в політику, медіа, технології та повсякденне життя.

Його роль у формуванні світогляду сучасної людини лише посилилася, набуваючи нових вимірів у контексті інформаційного суспільства. Сьогодні міф виконує не лише компенсаторну функцію, заповнюючи прогалини в знаннях, але й стає потужним інструментом конструювання соціальної реальності, впливаючи на колективну та індивідуальну свідомість.

Для глибшого розуміння природи сучасного міфу варто звернутися до філософської спадщини Мирчі Еліаде, який розглядав міф як священну історію, що розповідає про події, які відбулися в першовичні часи. У сучасному контексті ця "священна історія" набуває форми майстерно сконструйованих наративів, що претендують на істинність у соціальному, політичному чи культурному вимірах.

Важливо розрізнити міф як форму світогляду та міф як інструмент маніпуляції. У першому випадку міф виконує позитивну функцію, надаючи людині психологічну опору в складному сучасному світі, допомагаючи структурувати хаотичний досвід. У другому випадку міф стає знаряддям впливу на масову свідомість, створюючи спотворену картину реальності, що служить інтересам певних соціальних груп. Ця двозначність міфу робить його вивчення особливо актуальним для філософії та соціальних наук.

Однією з найбільш впливових форм сучасної міфотворчості є політичний міф. Він виконує функцію консолідації суспільства навколо певних ідей та цінностей, пропонуючи спрощену, але емоційно переконливу картину світу. Політичні міфи часто будуються на бінарних опозиціях: "ми" проти "вони", "добро" проти "зла", "прогрес" проти "реакції". Наприклад, міф про "націо-месію" або "особливий шлях розвитку" створює почуття історичної винятковості та спільної долі. У тоталітарних режимах політичні міфи досягають особливої складності та всеосяжності, формуючи альтернативну реальність, що повністю підпорядковує собі індивідуальну свідомість. Проте й у демократичних суспільствах політичні міфи відіграють важливу роль, впливаючи на виборчі процеси, формування громадської думки та легітимацію влади.

Особливе місце серед політичних міфів займають історичні міфи, що переосмислюють минуле у вигідному для сучасних політичних сил ключі. Ці міфи створюють певну версію історії, що служить обґрунтуванню поточного стану речей або майбутніх політичних цілей. Міфізація історичних подій, створення культу національних героїв, переосмислення трагічних сторінок минулого — усі ці явища є проявами політичного міфотворення. Такі міфи часто стають об'єктом політичних маніпуляцій, оскільки вони апелюють до глибоких емоційних пластів свідомості, пов'язаних з почуттям національної ідентичності та історичної пам'яті.

прогрес став родовищем для нових форм міфологічного мислення. Міф про всемогутність техніки, що здатна вирішити всі проблеми людства, набуває особливої популярності в епоху штучного інтелекту та біотехнологій. Цей міф має глибокі історичні корені, пов'язані з ідеєю прогресу, але сьогодні він набуває нових відтінків. Віра в те, що технології самі по собі здатні забезпечити щастя та процвітання, ігнорує складні соціальні, етичні та психологічні аспекти розвитку

Іншим популярним технологічним міфом є уявлення про віртуальну реальність як про "кращий" світ, альтернативний реальності фізичній. Цей міф відтворює архаїчні уявлення про потойбічний світ, пропонуючи ілюзорну свободу від обмежень матеріального буття. Цікавим явищем сучасності став міф про нейтральність технологій. Багато людей схильні вважати, що технології є лише інструментами, позбавленими ціннісного навантаження. Однак, як доводять сучасні дослідження, технології ніколи не були нейтральними — вони завжди несуть у собі певні цінності, світоглядні установки та соціальні відносини. Алгоритми штучного інтелекту, соціальні мережі, системи збору даних — усі вони відображають певні культурні коди та соціальні упередження. Розвінчання міфу про технологічну нейтральність є важливим завданням сучасної філософії техніки.

Мас-медіа та популярна культура стали потужними генераторами сучасних міфів, що формують повсякденну свідомість мільйонів людей. Ролан Барт у своїх "Міфологіях" блискуче продемонстрував, як звичайні явища культури — від реклами миючих засобів до голлівудських фільмів — набувають міфологічного виміру. Сьогодні цей процес значно посилюється завдяки соціальним мережам, які створюють ідеальне середовище для народження та поширення міфів. Міф про "успішну успішність", що пропагує ідеал безмежного споживання та соціального статусу, став домінуючою ідеологією сучасного капіталізму. Він формує систему цінностей, в якій матеріальне благополуччя виступає критерієм особистісної реалізації, затьмарюючи духовні та моральні аспекти існування. Особливу категорію становлять міфи особистісного життя, що стосуються сфери міжособистісних відносин та саморозвитку. Міф про "ідеальне кохання", створений романтичною літературою та кінематографом, формує нереалістичні очікування від стосунків, що часто призводить до розчарувань та психологічних криз. Міф про "призначення" або "життєву місію" створює тиск на особистість, змушуючи її постійно шукати унікальний шлях саморозвитку. Ці міфи, незважаючи на свою ілюзорність, відіграють важливу роль у формуванні ідентичності сучасної людини, пропонуючи моделі поведінки та системи орієнтирів.

Філософський аналіз сучасних міфів відкриває їхню глибинну зв'язність з архетипічними структурами колективного несвідомого, про які писав Карл Густав Юнг. Навіть найсучасніші міфологічні конструкції ґрунтуються на вікових архетипах — героя, рятівника, ворога, апокаліпсису. Це підтверджує тезу про те, що міфологічне мислення є невід'ємною властивістю людської психіки, що не може бути повністю подолане раціональним мисленням. Архетипи виступають своєрідними матрицями, що наповнюються актуальним соціальним змістом, забезпечуючи міфам психологічну глибину та емоційну переконливість.

У контексті формування сучасного світогляду міфи виконують кілька ключових функцій. По-перше, вони забезпечують онтологічну безпеку, створюючи впорядковану картину світу в умовах хаосу та невизначеності. По-друге, міфи виконують ідентифікаційну функцію, допомагаючи людині визначити своє місце в соціальному просторі. По-третє, вони мають аксіологічне значення, встановлюючи систему цінностей та орієнтирів. По-

четверте, міфи виконують комунікативну функцію, забезпечуючи спільну мову та символи для членів суспільства. Ці функції роблять міф не просто ілюзією, а необхідним компонентом соціальної та психологічної реальності.

Проте не слід забувати про небезпеки, пов'язані з міфологічним мисленням. Коли міф повністю заміщує критичне мислення, він може стати основою для маніпуляції та тоталітарних практик. Тому важливим завданням сучасної освіти та філософії є розвиток здатності до критичного аналізу міфологічних структур, що оточують людину. Це не означає повну відмову від міфу — така відмова була б психологічно неможливою та культурно шкідливою. Мова йде про те, щоб навчитися розпізнавати міфологічні механізми та усвідомлено ставитися до їхнього впливу.

Сучасна філософія пропонує різні підходи до проблеми міфу. Критична теорія Франкфуртської школи аналізує міф як інструмент ідеологічного панування. Постмодерністська філософія розглядає міф як один із багатьох дискурсів, що конкурують за право на істину. Феноменологія досліджує міф як спосіб переживання світу. Кожен з цих підходів розкриває різні аспекти феномену міфу, що свідчить про його складну та багатогранну природу.

У висновку варто зазначити, що сучасні міфи являють собою складний синтез традиційних міфологічних структур та новітніх технологій їх поширення. Вони продовжують відігравати ключову роль у формуванні світогляду, поєднуючи в собі вікові архетипи з актуальним соціальним змістом. Розуміння природи сучасних міфів та механізмів їх впливу є необхідною умовою формування критичного світогляду, здатного протистояти маніпуляціям та ілюзіям. У цьому сенсі філософська рефлексія над феноменом міфу залишається важливим інструментом самопізнання та самовизначення людини в складному сучасному світі. Сучасна людина опинилася в унікальній ситуації: з одного боку, вона прагне раціонального пізнання світу, з іншого — не може повністю відмовитися від міфологічного мислення. Ця діалектика раціонального та міфологічного становить одну з найважливіших рис сучасної культури. Майбутнє людства залежатиме від того, наскільки вдало воно зможе вирішити це протиріччя, знайшовши баланс між критичним мисленням та міфологічною творчістю.

Список використаної літератури

- 1 Барт Р. Міфології / Ролан Барт; [пер. з фр.]. — Київ : Грані-Т, 2009. — 167 с.
- 2 Еліаде М. Аспекти міфу / Мирча Еліаде; [пер. з фр.]. — Київ : Видавництво Українського Католицького Університету, 2020. — 280 с.
- 3 Кремінь В. Г. Філософія міфу та міфологія філософії: культурно-історичний дискурс: монографія / В. Г. Кремінь. — Київ : Академвидав, 2020. — 486 с.
- 4 Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме / Карл Густав Юнг; [пер. з нім.]. — Львів : Астролябія, 2019. — 328 с.

Наумкіна Світлана Михайлівна – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права Державного закладу

АЛГОРИТМІЧНА ЕТИКА У КОНТЕКСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Стрімкий розвиток штучного інтелекту трансформує не лише технологічні процеси, але й фундаментальні уявлення про мораль, відповідальність та межі людського контролю. В умовах цифровізації суспільства алгоритмічні системи дедалі активніше впливають на формування ціннісних орієнтирів особистості, змінюючи способи сприйняття реальності, прийняття рішень і соціальної взаємодії. Це особливо актуально для сучасного українського суспільства, яке переживає глибокі трансформаційні процеси [1].

Алгоритмічна етика формується як міждисциплінарний напрям, що поєднує філософію, інформатику та соціальні науки. Вона зосереджується на питаннях справедливості, прозорості, відповідальності та підзвітності алгоритмічних систем. У сучасному дискурсі вона також розглядається як інструмент осмислення впливу технологій на культурні практики та ціннісні структури суспільства [2].

Традиційні моделі відповідальності базуються на припущенні про наявність свідомого агента, здатного до рефлексії та морального вибору. Однак у випадку штучного інтелекту ми маємо справу з системами, які діють на основі алгоритмів і даних, що ускладнює визначення суб'єкта відповідальності. У цьому контексті виникає «проблема розмитої відповідальності», яка має не лише технічний, але й глибокий соціокультурний вимір [4].

У сучасному українському суспільстві ця проблема посилюється умовами цифрової трансформації та воєнного часу, коли інформаційні потоки, алгоритмічні рекомендації та цифрові платформи безпосередньо впливають на формування суспільної думки та індивідуальних цінностей. Це змінює традиційні механізми соціалізації та формування світогляду.

Особливу увагу привертає проблема алгоритмічної упередженості. Алгоритми можуть відтворювати або навіть посилювати соціальні нерівності, закладені у даних, що впливає на відчуття справедливості та довіру до соціальних інституцій. У культурному вимірі це може призводити до деформації ціннісних орієнтирів і посилення соціальної поляризації [5].

Проблема контролю над системами штучного інтелекту також має важливий аксіологічний аспект. Зростання автономності алгоритмів змінює баланс між людською свободою та технологічною детермінацією. У цьому контексті механізми «людського нагляду» (human-in-the-loop) виступають не лише як технічний інструмент, але і як спосіб збереження ціннісного пріоритету людини [6].

Принцип пояснюваності (explainability) набуває особливого значення у контексті довіри. Для сучасної особистості важливо не лише отримати результат, але й розуміти процес його формування. Відсутність прозорості алгоритмічних систем може підірвати довіру та формувати відчуження між людиною і технологіями [2].

Етичні аспекти штучного інтелекту тісно пов'язані з питаннями прав людини. Використання AI у сфері управління, безпеки чи правосуддя може впливати на свободи та права громадян, що потребує особливої уваги до етичних стандартів і культурного контексту їх застосування [3].

У сучасному українському суспільстві ці процеси набувають особливого значення, оскільки відбувається переосмислення базових цінностей, пов'язаних із демократією, свободою, гідністю та безпекою. Штучний інтелект у цьому контексті виступає як фактор, що може як підтримувати, так і трансформувати ці цінності.

Міжнародні організації, зокрема Європейський Союз та OECD, розробляють етичні принципи використання штучного інтелекту, які базуються на ідеях людиноцентричності, прозорості та відповідальності. Ці принципи можуть слугувати орієнтиром для формування національних підходів до регулювання AI в Україні [5].

Таким чином, алгоритмічна етика виступає не лише як технічний або нормативний напрям, але і як важливий інструмент осмислення трансформації ціннісних орієнтирів особистості. В умовах сучасного українського суспільства її значення зростає, оскільки вона дозволяє забезпечити баланс між технологічним розвитком і збереженням гуманістичних цінностей

У ширшому вимірі алгоритмічна етика стає складовою процесу збереження та оновлення української культурної ідентичності в умовах цифрової трансформації. Вона сприяє формуванню відповідального ставлення до технологій, у якому цінність людини, її гідність і свобода залишаються центральними орієнтирами суспільного розвитку.

Список використаної літератури

1. Bostrom, N. (2014). *Superintelligence: Paths, dangers, strategies*. Oxford University Press.
2. Ethical principles for artificial intelligence in education (Andy Nguyen, Ngan Ngo, Yvonne Hongm and others). (2023). *Educ Inf Technol*, 28, 4221–4241. <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11316-w>
3. European Commission: Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Ethical principles for educators on the use of artificial intelligence (AI) and data in teaching and learning, Publishing Office of the European Union, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/153756>
4. Jobin, A., Ienca, M., & Vayena, E. (2019). The global landscape of AI ethics guidelines. *Nature Machine Intelligence*. DOI: [10.1038/s42256-019-0088-2](https://doi.org/10.1038/s42256-019-0088-2)
5. Mittelstadt, B. (2019). Principles alone cannot guarantee ethical AI. *Nature Machine Intelligence*. 1 (11), 501-507. <https://www.nature.com/articles/s42256-019-0114-4>
6. OECD. (2019). Recommendation of the Council on Artificial Intelligence. OECD Legal Instruments. <http://legalinstruments.oecd.org>.

Начев Микола Юрійович - здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський

СІМ'Я ЯК ІНДИВІДУАЛЬНО-ОСОБИСТІСНИЙ ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Соціалізація – це шлях, яким людина стає повноцінним членом суспільства. Це процес, під час якого ми засвоюємо правила, цінності та знання, що існують у світі навколо нас. Завдяки цьому ми вчимося взаємодіяти з іншими, стаємо частиною різних груп – від сім'ї та друзів до шкіл, робочих колективів та навіть цілих організацій. Саме через цей процес у нас формуються риси характеру, які дозволяють нам успішно жити в суспільстві.

На наше становлення впливає безліч чинників, які можна назвати «факторами соціалізації». Деякі з них ми добре розуміємо, про інші знаємо небагато, а деякі ще зовсім не досліджені. Однак, ті, що нам відомі, можна умовно поділити на чотири великі групи: мегафактори (всесвітній вплив): Це наймасштабніші чинники, такі як космос, наша планета та весь Всесвіт. Вони впливають на всіх людей на Землі, хоч і опосередковано, через інші, менші за масштабом фактори; макрофактори (національний та суспільний вплив): сюди входять такі великі поняття, як країна, етнос, суспільство та держава. Вони формують нас як громадян певної країни, впливаючи на наше життя через закони, культуру та суспільні норми. Цей вплив також опосередкований іншими групами факторів; мезофактори (регіональний та комунікаційний вплив): Це чинники середнього рівня. Вони стосуються умов життя людей у певних місцевостях (містах, селах, регіонах), а також впливу засобів масової інформації (телебачення, радіо) та приналежності до певних субкультур. Мезофактори можуть впливати на нас як безпосередньо, так і через найближче оточення; мікрофактори (безпосередній вплив найближчого оточення): це найближчі до нас чинники, які безпосередньо взаємодіють з нами. До них належать наша сім'я, сусіди, друзі, колеги, а також різні організації, до яких ми належимо (громадські, релігійні, державні). Це найінтимніший рівень впливу на наше становлення [2, с.53].

Сім'я виступає фундаментальним, провідним та первинним інститутом соціалізації, який формує особистість з моменту народження та протягом усього життя. Вона діє як індивідуально-особистісний фактор, оскільки створює унікальне мікросередовище, що впливає на психічний розвиток, поведінку та цінності кожної дитини [3, С.86-89].

Специфіка соціалізації в сім'ї пов'язана з особливістю етапу соціалізації, який включає в себе завершення первинної її стадії і початок вторинної. Основу первинної соціалізації становить інтерналізація: індивід «вбирає» в себе загальні цінності у процесі спілкування зі значущими «іншими». Важлива роль належить батькам, як основним агентам соціалізації. Підлітки копіюють модель поведінки у батьківській сім'ї і в подальшому житті можуть на неї орієнтуватися.

Проблему соціалізації молоді досліджували вчені А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Завацька, О. Карпенко, О. Кузьменко, І. Кон, Г. Ландберг, Г. Лактіонова, Савченко, С. Харченко, Б. Паригін та інші.

Сім'я – головний провідник дитини у світ суспільства з наймолодшого віку. Її ключова роль полягає в тому, щоб навчити дитину правилам та цінностям, прийнятим у різних групах людей, і допомогти їй вирости соціально адаптованою та зрілою особистістю. Крім того, сімейна підготовка включає в себе ознайомлення з майбутніми ролями чоловіка, дружини, матері та батька [1, с. 58].

Саме в родині закладаються основи характеру, формується ставлення до праці, а також засвоюються моральні, ідейні, політичні та культурні цінності. Тут дитина вчиться основам поведінки в суспільстві: старші передають їй свої погляди та моделі поведінки. Від батьків вона отримує перший досвід участі або уникнення суспільної діяльності, а також перші оцінки подій – як раціональні, так і емоційні. Це прямий вплив сім'ї на соціалізацію. Непрямий же вплив полягає в тому, що авторитет батьків формує ставлення дитини до інших, більш значущих авторитетів.

Дослідники вважають сім'ю першим «дзеркалом» людського спілкування, що створює умови та є джерелом для розвитку майбутньої особистості. Вона виступає потужним чинником формування соціальної складової особистості дитини, визначаючи її життєву позицію, впливаючи на побудову стосунків з оточуючими, а також на формування мотивів поведінки та системи цінностей.

Для дитини стосунки в родині є першим досвідом взаємодії з іншими людьми. Вона отримує уявлення про сімейні ролі, функції подружжя та батьків, навчається соціальної поведінки, наслідуючи приклад батьків. Моральна позиція людини, яка є стрижнем її особистості, значною мірою формується саме в родині [1].

Процес входження дитини в суспільство через сім'ю розпочинається з перших місяців життя. Сім'я є найближчим оточенням, що впливає на дитину. З часом цей вплив може зменшуватися, але він ніколи не зникає повністю. Неправильне виховання в ранньому віці може мати незворотні наслідки та проявитися пізніше у вигляді девіантної поведінки. Тому жоден інший суспільний інститут не може повноцінно замінити сім'ю та її роль у початковій соціалізації дітей [2, С.54-55].

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного віку та молодшого шкільного віку : монографія / наук. ред. А. М. Богуш. Луганськ: Альма-матер, 2006. – 368 с.
2. Дригус М.Т., Пенькова О.І. Сімейне середовище як фактор соціалізації особистості дитини. Актуальні проблеми психології. 2012. Т.7. Вип. 22. С. 53-56.
3. Москаленко В.В. Соціалізація особистості. Київ: Фенікс, 2013. 540 с. С. 85-96.

Okorokova Vira Viktorivna, Doctor of Sciences in Philosophy, Professor, Professor of the Department of World History and Teaching Methods, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky, 26 Staroportofrankivska St., Odesa, 65020, Ukraine

ADVANTAGES OF USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) IN HIGHER EDUCATION

The use of AI is already spreading across various areas of life, including education, as it can significantly improve students' knowledge and skills and simplify the learning process. In general, there are both opponents and supporters of the use of AI in education. However, it is impossible to deny the objectivity of its existence as an integral part of the modern digitalized world [2, p. 20].

Modern Internet and cloud services allow students to organize their independent work according to new, interactive and controlled principles. The use of online courses is one of the effective methods of ensuring independent work of students [3, p. 7]. Due to the fact that distance and blended learning currently prevails in Ukraine, the methodically balanced use of AI tools will lead to a greater dissemination of science in Ukraine, provide access to the latest scientific discoveries, involve students in the use of the latest digital technologies, help students perform routine tasks in the educational process and determine the previous level of their training [4, p. 89].

The Cabinet of Ministers of Ukraine, 2020, adopted the Concept of Artificial Intelligence Development, the purpose of which is to determine the priority areas and main tasks of developing artificial intelligence technologies to satisfy the rights and legitimate interests of individuals and legal entities, build a competitive national economy, and improve the public administration system. This Concept provides the following definitions:

- artificial intelligence - an organized set of information technologies, with the use of which it is possible to perform complex tasks by using a system of scientific research methods and algorithms for processing information obtained or independently created during work, as well as create and use your own knowledge bases, decision-making models, algorithms for working with information and determine ways to achieve the set tasks;

- artificial intelligence industry - a direction of activity in the field of information technologies that ensures the creation, implementation and use of artificial intelligence technologies [6].

The implementation of the concept is planned for the period until 2030. One of the priority areas for implementing this Concept is the introduction of AI technologies in education, economics, public administration, cybersecurity, defense, and other areas to ensure Ukraine's long-term competitiveness in the international market.

As Androschuk A. G., Malyuga O. S. note, the implementation of AI regulation is based on a bottom-up approach, which involves moving from less to more: first, businesses are provided with tools to prepare for future requirements, and then a law will be adopted. Ukrainian business will become more competitive, will gain access to global markets, and the state will be able to integrate into the EU. The Ministry of Digital Transformation of Ukraine also emphasizes the importance of using AI technologies for the development of the country, since Ukraine “must not lag behind the whole world, but lead the AI trend” [1, p. 29].

It is worth noting that an integral part of the development of AI has been the development of high-quality STEM education in Ukraine. Its significance is determined by the ability to transform educational approaches in accordance with modern requirements, ensuring the preparation of education seekers for work in a technologically advanced world. Modern AI-based tools, such as ChatGPT, are already demonstrating encouraging results in the field of education. They not only optimize the educational process, but also help education seekers develop core competencies. ChatGPT contributes to expanding opportunities for independent learning, helping learners not only find additional resources to deepen their knowledge, but also offering alternative learning methods [7].

individualized curricula for future teachers. Algorithms are able to analyze students'

able to analyze students' performance on tasks and track their academic progress.

- Automation of administrative tasks. AI technology can automate many administrative tasks related to the training of future teachers, including creating schedules, recording student learning outcomes, and maintaining documentation. This allows teachers and lecturers to spend less time on routine tasks and more time on learning and interacting with students.

- Improving the quality of teaching. AI can analyze and improve the quality of teaching, providing teachers with feedback on their methods and approaches, helping to improve the learning process.

- Global collaboration. With the help of AI, students and lecturers can collaborate and share experiences with colleagues from around the world. This creates an opportunity for a deeper understanding of international pedagogical practices and increasing cultural awareness.

- Efficiency and accessibility. The use of AI can increase the efficiency and accessibility of teacher training. Online resources, chatbots for educational support, open courses and platforms for distance learning are becoming increasingly accessible and allow pedagogical educational institutions to attract students from different parts of the world.

- Creation of innovative educational materials. AI can generate innovative integrated educational materials, such as interactive lessons, multimedia presentations and video courses. This makes learning more exciting and effective, contributing to the active involvement of students.

- Preparation for digital reality. The use of AI helps future teachers master digital skills and adapt to the world of rapidly changing technologies. They become more competent in using digital tools in the educational process.

- Continuous improvement. AI allows students and teachers to carry out continuous improvement, gaining access to updated materials and resources in real time. This is important in the context of constant changes in the field of education and pedagogy [5, pp. 47-48].

Dutko A., solving this issue, adds the following advantages of AI in education:

1) the use of a “smart campus” that answers any questions students have about their studies and lives: how to find a lecture hall, register for a chosen course, receive assignments, contact a teacher, etc.;

2) an online research repository that allows sharing, publishing and archiving researcher data. This is both a platform for managing researcher and institution data and an effective global strategy for archiving and exchanging data;

3) in addition, artificial intelligence helps to eliminate the problem of plagiarism by analyzing images from video cameras and user activity in the browser [4, p. 90].

Thus, modern education is designed to prepare young people who are able to use the latest technologies with maximum efficiency in order to achieve competitiveness. The possibilities of using AI in training future teachers are truly impressive in their diversity and potential for improving the quality of teaching and developing education. However, it is necessary to remember about the ethical aspects of using these technologies, as well as about constant monitoring and improvement of their implementation in the educational process. This contributes to increasing the efficiency of the educational process, providing access to the most relevant materials and forming the necessary competencies. Thus, the implementation of AI becomes a major factor in creating a modern educational system that meets the requirements of the time.

Список використаної літератури

ндрощук А. Г., Малюга О. С.. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2024. Вип. 3 (2). С. 27-35.

елінська Я. В. Можливості використання штучного інтелекту у вищій освіті. Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 1 липня – 11 серпня 2024 року. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 20-22.

ласюк О. П., Степаненко О. К., Приходькіна Н. О. Вплив штучного інтелекту та інформаційних технологій на мобільну освіту та навчання майбутнього. *Академічні візії*. 2023. Вип. 26. С. 1-13.

утко А. О. Переваги та недоліки використання штучного інтелекту в закладах вищої освіти. Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 1 липня – 11 серпня 2024 року. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С.

оломієць А. М., Кушнір О. І. Використання штучного інтелекту в освітній та науковій діяльності: можливості та виклики. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology*, С. 45-57.

Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні». КМУ, розпорядження № 1556-р від 2 грудня 2020 р. (Із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМ № 1787-р від 29.12.2021).

іліппова Л. В., Камінський В. В., Пилипчук Л. Л. Оцінювання ефективності

інтеграції штучного інтелекту в навчальні програми закладів вищої освіти України. *Педагогічна Академія: наукові записки.* 2025. Вип. 14.

Остаточна Вікторія Олександрівна, студентка 3-го курсу спеціальності 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,

Ладонько Людмила Степанівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри мистецьких дисциплін, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

КРЕАТИВНІСТЬ У ДІЇ: САМОПРОДЮСУВАННЯ ЯК ШЛЯХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ СВОБОДИ

Цифрова трансформація суспільства радикально змінила умови професійної реалізації. Сьогодні людина може створити продукт, зібрати аудиторію та монетизувати свою діяльність без посередників, великих бюджетів і численних дозволів. Саме в цьому полягає сутність феномену, який активно досліджується в сучасній креативній економіці – самопродюсування.

Самопродюсування у креативній сфері – це стратегія, за якої особистість самостійно виконує функції продюсера щодо власного творчого або інтелектуального продукту, а саме: формує концепцію, організовує виробничий процес, будує особистий бренд і керує його просуванням на ринку. І це не спосіб уникнути команди, а свідомий вибір організаційно-управлінської моделі, в якій автор і менеджер – одна людина.

Зростання самопродюсування сьогодні зумовлене кількома одночасними тенденціями. По-перше, масова доступність цифрових платформ (YouTube, Instagram, TikTok, Behance) знизила вхідний бар'єр до нуля – почати може кожен. По-друге, ринок праці стає таким, де традиційна зайнятість більше не гарантує ані стабільності, ані самореалізації. Саме тому дедалі більше творчої молоді обирають незалежну траєкторію росту і професійного розвитку. По-третє, у креативній економіці самобрендинг перетворюється на інструмент самопросування і самоствердження і це вже не тренд, а нова норма для креативних індустрій [1].

Серед показових прикладів успішного самопродюсування у креативній сфері – незалежні музиканти, які просувають власні релізи через Spotify for Artists і TikTok без лейблів; освітні блогери, що створюють авторські онлайн-курси на Udemy та Patreon; незалежні режисери, які фінансують короткометражки через Kickstarter і здобувають міжнародне визнання. Спільним у всіх цих кейсах є поєднання якісного продукту з послідовною стратегією цифрового просування та тісних комунікацій із аудиторією.

Самопродюсування має вагомі переваги, а саме незалежність від роботодавця, повний контроль над продуктом і доходом, необмежений потенціал масштабування. Водночас реальними є й ризики, як і від будь-якої підприємницької діяльності. Тут потрібно виділити нестабільність доходу на початкових етапах становлення популярності, або розкрутки власного бренду; висока особиста відповідальність за результат; ризик вигорання через суміщення кількох ролей тощо. Тобто ризики самопродюсування реальні, але керовані, а переваги системні та довгострокові.

Щодо успіху самопродюсування у креативній сфері, то він визначається декількома взаємопов'язаними чинниками: стратегічною послідовністю, тобто

повсякденною системною роботою без хаотичних стрибків між форматами та нішами; якість креативного продукту – аудиторія повертається до споживання унікальності, цінності, а не до гучності; вдале просування, оскільки навіть геніальний продукт без дистрибуції не існує для ринку. До цього варто додати емоційну стійкість і готовність до постійного зворотного зв'язку із реальною аудиторією.

Отже, самопродюсування у креативній сфері є повноцінною, науково обґрунтованою стратегією професійної реалізації, що органічно поєднує управлінські, творчі та маркетингові компетентності. Воно не замінює фахову освіту, але перетворює здобуті знання на дієву особисту практику. В умовах цифрової економіки, де доступ до глобальної аудиторії відкритий для кожного, самопродюсування стає одним із найперспективніших форматів для фахівців спеціальності «Менеджмент соціокультурної діяльності» – тих, хто готовий не лише управляти чужими проєктами, а й створювати власні.

Список використаної літератури

ороти Лі Блайт. Мохаммед Хоссейн Джаррахі, Джемма Ньюлендс

Стратегії самобрендингу онлайн-фрілансерів на Upwork. SageJournals, 2022, Том 26 , Випуск 7. URL: <https://doi.org/10.1177/14614448221108960>

Пакін Семен Олександрович, магістр середньої освіти (фізика та астрономія)

РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується тотальною цифровізацією, що фундаментально змінює освітній простір. Освіта перестає бути сухим процесом передачі знань і трансформується у середовище становлення особистості. «Сучасний учитель повинен своїх учнів навчати бути відкритими, готовими долати труднощі, орієнтуватися у новому інформаційному суспільстві, постійно самовдосконалюватися та прагнути самореалізації».[1]

Впровадження цифрових елементів в освітній ландшафт переосмислює філософію освіти, спонукаючи до переоцінки її фундаментальних принципів і цілей. Звичні парадигми, які традиційно керували філософією освіти, змінюються, щоб пристосуватися до вимог та можливостей цифрової епохи. Впровадження цифрових технологій в освіту, починаючи з базового рівня і завершуючи вищою освітою, означає не лише технологічне оновлення, але й філософське переосмислення. [4]

Цифрова трансформація освіти несе в собі глибокі антропологічні зміни, які безпосередньо впливають на розвиток особистості:

ормування нової суб'єктності. У цифровому просторі учень перестає бути пасивним об'єктом педагогічного впливу. Завдяки інтерактивним платформам та інструментам, особистість отримує можливість самостійно конструювати власний освітній маршрут. У цьому контексті надзвичайно важливим стає

«підвищення рівня самостійності освітньої діяльності здобувачів освіти, їх навчальної вмотивованості, усвідомленості та активності в освітньому процесі через застосування сучасних інтерактивних технологій». [7] Така трансформація дозволяє максимально повно використовувати потенціал цифрових технологій для посилення індивідуалізації та диференціації навчання *міна когнітивних стратегій*. Швидкий доступ до інформації вимагає розвитку критичного мислення та здатності до селекції контенту, що стає основою інтелектуального зростання. Очікується, що люди будуть виконувати інтелектуальну роботу, яка вимагає критичного мислення та нестандартного підходу, а машини будуть безпечно допомагати людям у виконанні точних, складних та небезпечних процесів

тико-психологічний аспект. Цифровізація створює виклики для емоційного інтелекту. Розвиток особистості в таких умовах потребує балансу між онлайн-активністю та збереженням навичок живого спілкування, що є критично важливим для соціалізації. «Стандартна текстова або асинхронна комунікація обмежує канали передачі емоційної інформації, що знижує здатність розуміти емоційний стан інших учасників навчальної взаємодії». [2] Окрім того, надмірна віртуалізація освітнього середовища несе ризики деградації мовлення і невербального каналу комунікації, що може призвести до виникнення «цифрової самотності - відчуття соціальної ізоляції, яке виникає всупереч технічній «зв'язаності» учасників

Неперервність освіти та життєвий цикл розвитку

Цифрова трансформація стирає межі між періодами навчання та професійної діяльності. У новому типі суспільства розвиток особистості перестає бути етапом, обмеженим роками навчання у школі чи університеті, і перетворюється на неперервний процес протягом усього життя. Це зумовлено тим, що у сучасному світі «інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) швидко розвиваються, змінюючи наш спосіб спілкування, роботи та життя взагалі» [6]. Такі перетворення на всіх рівнях - обіцяють неймовірні можливості, які вимагають від людини постійного оновлення знань та адаптації до нових технологічних реалій протягом усього життєвого циклу

- ІКТ-компетентність як база: Набуття цифрових навичок стає базовою потребою людини для самореалізації та безпечної життєдіяльності в усіх сферах буття. «Реалії сьогодення такі, що кожен учитель має бути здатним до використання інформаційних технологій у власній діяльності, а також в роботі з учнями, батьками, громадськістю». [5]

- Постійна адаптація: Стрімке розповсюдження технологій робить ІКТ-компетентності ключовими. Це підтверджується прогнозами, згідно з якими «за подальші 10 років 90% робочих місць потребуватимуть цифрових навичок».» [3] У таких умовах набуття цифрової грамотності стає не просто перевагою, а базовою потребою для успішної професійної самореалізації.

Отже, підсумовуючи проведені дослідження, стає очевидним, що сучасна цифровізація - це докорінна зміна самої філософії освітнього процесу. Сьогодні ми спостерігаємо перехід від моделі пасивного накопичення знань до створення живого середовища, де учень перетворюється на активного «архітектора» власного освітнього маршруту. Така нова суб'єктність особистості стає

можливою завдяки інтерактивним інструментам, які дозволяють конструювати індивідуальні траєкторії розвитку, перетворюючи освіту на простір самореалізації.

Разом із тим, занурення в цифрові ландшафти диктує нові правила для нашого когнітивного розвитку. Швидкий доступ до інформації та перехід до «мережевого мислення» вимагають надзвичайно високої здатності до критичної селекції контенту, щоб уникнути фрагментації знань та інтелектуального виснаження. У цьому контексті надзвичайно гостро постає етико-психологічний аспект: ми маємо навчитися балансувати між онлайн-активністю та живим спілкуванням. Адже дефіцит невербальних сигналів у цифровому просторі стає бар'єром для емоційного інтелекту, породжуючи ризики «цифрової самотності» навіть за умови постійної технічної зв'язаності учасників процесу. Розвиток особистості в нових умовах - це складний шлях адаптації, де технології мають залишатися ефективним інструментом для розкриття людського потенціалу, не замінюючи собою глибинних соціальних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Базалук О. О. Філософія освіти: її роль та місце в системі філософського знання. *Філософські обрії*. 2010. № 23. С. 191–200.
2. Галузяк В. М. Психологічні аспекти цифровізації освіти: світові тенденції та напрями наукових досліджень. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2025. Вип. 78. С. 418–430. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2025-78-418-430>.
3. Гревцева Є. О., Щербина О. В. Трансформація системи освіти України в умовах становлення цифрового суспільства. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2024. № 4. С. 43–49. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.4.7>.
4. Іванова О. С., Кіт Н., Сторожик М. Філософія освіти в умовах цифрової трансформації суспільного життя. *Humanitarian studios: pedagogics, psychology, philosophy*. 2024. Vol. 15(1). С. 141–148.
5. Литвинова С. Г. Інформаційно-комунікаційні компетентності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2011. № 2 (22). С. 1–16.
6. Самборська Д. В. Інформаційно-комунікаційні технології майбутнього. *Science and Technology of the Future: Advanced Views : materials of the IV International Scientific and Practical Conference (Madrid, June 26-28, 2024)*. Madrid, 2024. С. 55–58.
7. Трубочева С., Мушка О., Замаскіна П. Особливості проектування освітнього середовища в умовах цифровізації суспільства під час воєнного стану в Україні. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 4. С. 46–52. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-46-52>.

Петінова Оксана Борисівна, доктор філософських наук, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик, ДЗ

«Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

Чабан Неля, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ОСВІТА ЯК МЕХАНІЗМ КОНСТРУЮВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У БІОТЕХНОЛОГІЧНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Сучасний етап розвитку цивілізації характеризується стрімким зростанням ролі біотехнологій як ключового драйвера інноваційної економіки. Біотехнологічне підприємництво поєднує наукові дослідження, інженерні рішення та ринкові механізми, формуючи новий тип економічної діяльності, що водночас має високий рівень соціальної відповідальності та етичної складності. У цьому контексті освіта виступає не лише як канал передачі знань, але й як механізм конструювання ціннісних орієнтацій майбутніх підприємців. Ціннісні орієнтації у сфері біотехнологічного підприємництва формуються на перетині наукової раціональності, економічної доцільності та етичних обмежень, пов'язаних із втручанням у живі системи. Саме тому освітнє середовище виконує функцію не лише професійної підготовки, а й соціалізації особистості у контексті складних біоетичних дилем, відповідальності за наслідки інноваційної діяльності та усвідомлення меж допустимого втручання в природу.

Філософський вимір біотехнологічного підприємництва актуалізує питання співвідношення технологічного прогресу та гуманістичних цінностей. Освіта в цьому процесі виступає як простір формування критичного мислення, здатності до рефлексії та оцінки довгострокових соціальних, екологічних і антропологічних наслідків інновацій. Таким чином, вона конструює не лише професійні компетентності, але й світоглядні установки щодо відповідальності за життя як цінність. У сучасних наукових дослідженнях формування ціннісних орієнтацій у підприємницькій діяльності розглядається в контексті взаємодії інновацій, соціального капіталу та сталого розвитку. У цьому зв'язку важливими є підходи, що акцентують на соціальній природі інноваційної економіки та ролі освіти як інституційного посередника.

У роботі С. Нагі та М. Верешне Шомоші досліджується взаємозв'язок соціальних інновацій із розвитком цифрової економіки та суспільства. Автори підкреслюють, що цифрова трансформація змінює не лише економічні моделі, але й соціальні практики, що безпосередньо впливає на формування нових ціннісних орієнтацій, у тому числі в освітньому середовищі [1]. А. Рамос-Родрігес, Х. Медина-Гаррідо, Х. Лоренцо-Гомес та Х. Руїс-Наварро акцентують увагу на ролі інтелектуального та соціального капіталу у виявленні підприємницьких можливостей. Автори доводять, що успішне підприємництво визначається не лише знаннями, а й мережею соціальних зв'язків, що є важливим для формування підприємницького мислення у здобувачів освіти, зокрема у високотехнологічних сферах [2]. В. Рябченко у своїх дослідженнях

розкриває концепт соціально відповідальної взаємодії університетів і суспільства в контексті сталого розвитку. Автор наголошує, що сучасна освіта має виходити за межі передачі знань і виконувати функцію формування цінностей відповідальності, партнерства та орієнтації на суспільне благо [3].

Узагальнення зазначених підходів дозволяє стверджувати, що освіта в умовах інноваційної економіки виступає ключовим механізмом формування ціннісних орієнтацій майбутніх підприємців. Вона інтегрує знання, соціальний капітал і етичні засади діяльності, що є особливо важливим для біотехнологічного підприємництва як сфери з високим рівнем соціальної та біоетичної відповідальності. Важливим аспектом є інтеграція в освітні програми міждисциплінарного підходу, що поєднує біотехнології, економіку, філософію науки та біоетику. Така інтеграція сприяє формуванню у здобувачів освіти розуміння підприємництва не як суто комерційної діяльності, а як соціально значущої практики, що впливає на якість життя суспільства та біосфери в цілому. Освіта також виконує функцію інституційного посередника між науковими інноваціями та ринковою реалізацією біотехнологічних рішень. У цьому процесі формується культура відповідального підприємництва, де ключовими цінностями виступають інноваційність, етичність, сталий розвиток та соціальна корисність. Особливу роль відіграє розвиток підприємницького мислення, орієнтованого не лише на прибуток, але й на довгострокову суспільну цінність інновацій.

Отже, освіта у сфері біотехнологічного підприємництва є складним соціокультурним механізмом, який формує систему цінностей майбутніх інноваторів. Вона забезпечує баланс між науково-технологічним прогресом і гуманістичними орієнтирами, сприяючи становленню відповідальної моделі інноваційного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Nagy S., Veresne Somosi M. The relationship between social innovation and digital economy and society. *Regional Statistics*. 2022. Vol. 12, No. 2. pp. 3–29. <https://doi.org/10.15196/RS120202>
2. Ramos-Rodriguez A. R., Medina-Garrido J. A., Lorenzo-Gomez J. D., Ruiz-Navarro J. What you know or who you know? The role of intellectual and social capital in opportunity recognition. *International Small Business Journal*. 2010. Vol. 28, No. 6. pp. 566–582. DOI: <https://doi.org/10.1177/0266242610369753>
3. Riabchenko V. Socially responsible cooperation between universities and society in the dimensions of sustainable development: theoretical and methodological principles. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 2022. (1), pp. 38–48. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2022.1.4>

Петришин Р.А., к.п.н., доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи,

Гоцуляк В.А., здобувачка другого (магістерського) рівня спеціальності «Соціальна робота і консультування» Карпатського національного університету імені Василя Стефаника.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО СУПРОВОДУ ВІЙСЬКОВИХ

Сучасні суспільні трансформації, зумовлені військовими подіями, актуалізують потребу у якісно новій підготовці фахівців соціальної роботи, здатних ефективно здійснювати соціальний супровід військовослужбовців, ветеранів та членів їхніх сімей. Особливої значущості набуває компетентісний підхід, який орієнтує освітній процес не лише на засвоєння знань, але й на формування практичних умінь, навичок та особистісних якостей майбутніх фахівців.

Компетентісний підхід у підготовці соціальних працівників передбачає формування інтегрованої системи компетентностей, що забезпечують готовність до професійної діяльності в умовах підвищеної складності. Йдеться про здатність до роботи з вразливими категоріями населення, зокрема військовими, які зазнали психологічних травм, соціальної дезадаптації та інших наслідків бойових дій.

Важливою складовою професійної підготовки є розвиток соціально-психологічної компетентності, яка включає знання про особливості психічного стану військових, зокрема прояви посттравматичних стресових розладів, тривожності, депресії. Фахівець має вміти розпізнавати ці стани, надавати первинну психологічну підтримку та спрямовувати клієнта до відповідних спеціалістів [2].

Не менш важливою є комунікативна компетентність, що передбачає здатність до ефективної взаємодії з клієнтами, їхніми родинami, представниками державних і громадських організацій. У процесі соціального супроводу військових фахівець має володіти навичками активного слухання, емпатії, ненасильницького спілкування, ведення переговорів та вирішення конфліктів.

Особливе значення має правова компетентність, адже соціальний працівник повинен орієнтуватися у законодавстві, що регулює питання соціального захисту військовослужбовців та ветеранів. Це включає знання прав, пільг, соціальних гарантій, механізмів їх реалізації, а також уміння консультувати клієнтів з правових питань.

Організаційно-управлінська компетентність передбачає здатність планувати, організовувати та координувати процес соціального супроводу. Фахівець має вміти складати індивідуальні плани роботи з клієнтом, оцінювати його потреби, залучати необхідні ресурси та здійснювати моніторинг результатів.

У контексті компетентісного підходу важливим є формування етичної компетентності, яка включає дотримання професійних норм і принципів, зокрема конфіденційності, поваги до гідності клієнта, недискримінації. Робота з військовими вимагає високого рівня професійної етики, тактовності та відповідальності [4].

Важливим компонентом компетентісного підходу є також формування рефлексивної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи. Вона передбачає здатність до самоаналізу власної професійної діяльності,

оцінювання ефективності застосованих методів і прийомів, а також готовність до постійного професійного самовдосконалення. У роботі з військовими ця компетентність набуває особливого значення, оскільки ситуації соціального супроводу часто є нестандартними, емоційно напруженими та потребують гнучкого реагування.

Крім того, доцільно виокремити стресостійкість як важливу характеристику професійної підготовки соціального працівника. Робота з військовослужбовцями, які мають досвід бойових дій, пов'язана з високим рівнем емоційного навантаження, що може призводити до професійного вигорання. Саме тому освітні програми повинні включати елементи психологічної підготовки, спрямовані на формування навичок саморегуляції, подолання стресу та збереження психічного здоров'я фахівця [1].

Особливої уваги заслуговує питання міжвідомчої взаємодії у процесі соціального супроводу військових. Ефективна допомога можлива лише за умови тісної співпраці соціальних служб, медичних установ, психологічних центрів, громадських організацій та органів державної влади. У цьому контексті важливо формувати у майбутніх фахівців компетентність соціального партнерства, яка передбачає здатність до координації спільних дій, налагодження професійних контактів та ефективного використання ресурсів різних інституцій.

Не менш важливою є культурологічна та громадянська компетентності, які забезпечують розуміння соціокультурних особливостей військового середовища, формування поваги до військової служби та національних цінностей. Соціальний працівник має враховувати специфіку військової субкультури, що включає особливості комунікації, ієрархії, норм поведінки, що впливає на ефективність взаємодії з клієнтами.

У сучасних умовах особливого значення набуває також розвиток інклюзивної компетентності. Значна частина військових, які повертаються із зони бойових дій, можуть мати інвалідність або особливі потреби. Це вимагає від соціального працівника знань і навичок щодо організації інклюзивного середовища, адаптації соціальних послуг та забезпечення рівного доступу до ресурсів.

З метою підвищення ефективності підготовки фахівців соціальної роботи доцільно впроваджувати інноваційні освітні технології, зокрема проблемно-орієнтоване навчання, симуляційні методи, інтерактивні платформи та дистанційні курси. Вони сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, розвитку критичного мислення та здатності до прийняття рішень у складних професійних ситуаціях [3].

Також варто враховувати міжнародний досвід підготовки соціальних працівників до роботи з військовими та ветеранами. У багатьох країнах значна увага приділяється розвитку спеціалізованих програм, що включають психологічну реабілітацію, соціальну інтеграцію та підтримку сімей військовослужбовців. Адаптація таких практик до українських реалій може суттєво підвищити якість підготовки фахівців.

Отже, розширення змісту професійної підготовки соціальних працівників на засадах компетентнісного підходу сприяє формуванню цілісної системи знань, умінь і особистісних якостей, необхідних для ефективного соціального

супроводу військових. Такий підхід забезпечує готовність майбутніх фахівців до вирішення складних професійних завдань, підвищує рівень їхньої професійної мобільності та адаптивності до сучасних викликів.

Значну роль у підготовці фахівців відіграє практична складова навчання. Стажування, практика в соціальних службах, участь у волонтерських проєктах сприяють формуванню професійного досвіду та розвитку необхідних компетентностей. Особливо ефективним є використання кейс-методів, тренінгів, рольових ігор, що моделюють реальні ситуації соціального супроводу військових.

Важливим аспектом є міждисциплінарний характер підготовки, що передбачає інтеграцію знань з психології, педагогіки, медицини, права та соціології. Такий підхід забезпечує комплексне розуміння проблем військових та сприяє більш ефективному їх вирішенню.

Сучасні виклики потребують також розвитку цифрової компетентності соціальних працівників. Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє оптимізувати процес соціального супроводу, забезпечити доступ до необхідної інформації, організувати дистанційну підтримку клієнтів.

Отже, компетентнісний підхід є ключовим у підготовці фахівців соціальної роботи до супроводу військових. Він забезпечує формування професійної готовності до діяльності в складних умовах, сприяє підвищенню якості соціальних послуг та ефективності допомоги військовим і їхнім сім'ям.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці інноваційних методик підготовки соціальних працівників, удосконаленні освітніх програм, а також вивченні міжнародного досвіду соціального супроводу військових з метою його адаптації до українських умов.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота». – Київ : Міністерство освіти і науки України, 2019.
2. Капська А. Й. Соціальна робота: теорія і практика : навч. посіб. – Київ : Центр учбової літератури, 2020. – 352 с.
3. Міністерство соціальної політики України. Соціальна адаптація учасників бойових дій та їхніх сімей : методичні рекомендації. – Київ, 2022. – 120 с.
4. Семигіна Т. В. Соціальна робота з ветеранами та їхніми сім'ями : навч.-метод. посіб. – Київ : Каравела, 2021. – 256 с.

Пільщиків І. С. молодший науковий співробітник, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, м. Київ

**ТРЕТЯ МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ЯК ФАКТОР ПОВОЄННОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ІНВЕСТИЦІЇ У
ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ НАСЕ 2.1 UA У
КОНТЕКСТІ UKRAINE FACILITY**

Анотація. У роботі досліджено концептуальні засади реалізації «третьої місії» університетів у процесі повоєнного відновлення України. Проаналізовано застосування норм інвестиційного законодавства та інструментарію плану Ukraine Facility для розвитку людського капіталу. Обґрунтовано впровадження статистичного стандарту NACE 2.1 UA як необхідної умови для моніторингу капіталізації знань. Наведено критичний аналіз Закону «Про вищу освіту» в контексті його невідповідності сучасним безпековим та економічним викликам вищої освіти України.

Ключові слова: третя місія, людський капітал, інвестиційна діяльність, Ukraine Facility, NACE 2.1 UA, повоєнна трансформація, Закон № 1556-VII.

Вступ. Глобальні трансформації та виклики воєнного стану вимагають від системи вищої освіти України невідкладної адаптації. Університети перестають бути лише осередками трансляції знань; вони стають суб'єктами економічного розвитку через реалізацію своєї «третьої місії». В умовах реалізації масштабного плану підтримки від ЄС — Ukraine Facility — вища освіта розглядається як об'єкт стратегічних інвестицій. Проте ефективність цих процесів гальмується застарілою нормативною базою та відсутністю сучасних інструментів статистичного обліку інвестицій у людський капітал.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтується на методі системно-правового аналізу (вивчення Законів України «Про вищу освіту» та «Про інвестиційну діяльність»), методі компаративістики (зіставлення вітчизняних та європейських класифікаторів NACE) та методі критичної дедукції (виявлення невідповідностей законодавства реальним потребам повоєнного відновлення).

Результати дослідження. Інвестиції у вищу освіту в межах загального законодавства. Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність», інвестиціями визнаються всі види інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. У системі вищої освіти об'єктом інвестування виступає людський капітал. Проте механізми даного закону на практиці складно поєднуються з бюджетним законодавством, що обмежує приплив приватних та іноземних інвестицій у розвиток університетської інфраструктури та наукових розробок.

Третя місія та програма Ukraine Facility. План Ukraine Facility (2024–2027) створює фінансове підґрунтя для соціальної трансформації. «Третя місія» ЗВО в цьому контексті реалізується через:

1. формування регіональних хабів для повоєнної відбудови;
2. реалізацію програм перекваліфікації та психологічної реабілітації;
3. розвиток прикладних досліджень, що безпосередньо впливають на

ВВП. Це вимагає від університетів статусу активних агентів ринку, а не лише отримувачів бюджетних асигнувань.

Статистична гармонізація: NACE 2.1 UA. Для забезпечення прозорості інвестиційних потоків критично важливим є впровадження стандарту NACE 2.1 UA. Це дозволить чітко розмежувати витрати на освіту та інвестиції в освітні активи. Без переходу на ці міжнародні стандарти Україна не зможе повноцінно інтегрувати свою освітню статистику до європейського простору, що є обов'язковою умовою фінансування в межах євроінтеграційних програм.

Критика Закону «Про вищу освіту» (№ 1556-VII). Аналіз свідчить, що базовий закон від 01.07.2014 потребує докорінного перегляду з наступних причин:

1. статичність у кризових умовах — закон не містить правових механізмів для функціонування закладів вищої освіти (ЗВО) в умовах воєнного стану (питання релокації, дистанційної акредитації та безпеки освітнього середовища);

2. слабкість фінансової автономії — чинні норми не дозволяють ЗВО України гнучко оперувати інвестиційними коштами, що робить їх непривабливими для донорів;

3. відсутність фокусу на капіталізації знань — законодавство акцентує на процесі навчання, а не на результаті — створенні вартості людського капіталу, здатного до швидкого відновлення економіки.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє сформулювати низку концептуальних висновків щодо векторів розвитку вищої освіти України в умовах повоєнної трансформації:

1. стратегічна роль «третьої місії». Традиційна модель університету як замкненої системи трансляції знань вичерпала себе. В умовах відновлення країни «третя місія» стає не просто додатковою функцією, а вимогою виживання та розвитку ЗВО. Університети мають трансформуватися у відкриті екосистеми, що інтегровані у план Ukraine Facility, виступаючи одночасно і розробниками інновацій, і центрами соціальної стабілізації для громад та ветеранів;

2. вища освіта як об'єкт інвестицій. Аналіз Закону України «Про інвестиційну діяльність» крізь призму освітньої галузі доводить, що вища освіта є найбільш рентабельним видом інвестування в довгостроковій перспективі. Капіталізація людського потенціалу через вищу освіту є ключовим фактором зростання доданої вартості в національній економіці. Проте для залучення реального капіталу необхідно відійти від сприйняття освіти як «соціальної видатної статті» та перейти до моделі «інвестиційного активу»;

3. необхідність цифрової та статистичної прозорості. Впровадження міжнародного класифікатора NACE 2.1 UA є критичним кроком для моніторингу ефективності використання ресурсів Ukraine Facility. Це дозволить відновити систему Сателітних рахунків освіти та професійної підготовки, яка наочно продемонструє інвесторам (як внутрішнім, так і міжнародним) прямий зв'язок між фінансовими вкладеннями в заклади вищої освіти України та темпами зростання ВВП;

4. законодавчий розрив та шляхи його подолання. Критичний аналіз Закону № 1556-VII виявив серйозні системні лакуни. Чинна нормативна база не враховує динаміку воєнного часу та специфіку повоєнного відновлення. Гостро постає потреба у розробці нової редакції закону або спеціального «Кодексу відновлення вищої освіти», який би легалізував нові форми фінансової автономії, механізми реалізації соціальної місії та інструменти оперативного управління в умовах безпекових ризиків.

Перспективи подальших досліджень. Повоєнна трансформація вищої освіти України має відбуватися за формулою: «інвестиції у людський капітал + цифрова прозорість (NACE 2.1 UA) + законодавча гнучкість». Тільки такий

підхід дозволить вищій освіті України не просто відновитися до довоєнного рівня, а стати конкурентоспроможним гравцем на світовому ринку освітніх та наукових послуг.

Список використаної літератури

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 06.04.2026).
2. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 06.04.2026).
3. Ukraine Facility: План для реалізації програми фінансової підтримки ЄС для України / Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Download?id=38419688-6677-497d-b94b-48605389656e> (дата звернення: 06.04.2026).
4. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності (NACE 2.1-UA). URL: https://ukrstat.gov.ua/klas/dk_009.htm (дата звернення: 06.04.2026).
5. Statistical classification of economic activities in the European Community (NACE Rev. 2.1) / Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nace> (дата звернення: 06.04.2026).

Поплавська Тетяна, доктор філософії, доцент кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»,

Пігнаста Аліна, магістрант навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та реабілітації ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ І ЛЮДЯНІСТЬ

Жоден виклик не змінює обличчя сучасної освіти так стрімко, як цифрова трансформація. Штучний інтелект, платформи дистанційного навчання, адаптивні алгоритми, великі дані - все це впроваджується в освітній процес із небаченою швидкістю. Пандемія COVID-19 лише прискорила цей перехід, зробивши цифрову освіту не альтернативою, а необхідністю для мільйонів учнів і студентів по всьому світу.

Проте за технологічним ентузіазмом ховається глибоке філософське питання: чи залишається людина - учень і вчитель - справжнім суб'єктом освіти в цифровому середовищі, чи перетворюється на її об'єкт? Чи можуть алгоритми замінити живий педагогічний діалог? І що взагалі ми ризикуємо втратити, коли передаємо освіту машинам?

Природа цифрової трансформації освіти: можливості і небезпеки

Прихильники цифровізації наводять вагомі аргументи. Адаптивні платформи навчання дозволяють індивідуалізувати освітній процес так, як жоден учитель у переповненому класі фізично не здатен. Штучний інтелект може миттєво аналізувати прогалини в знаннях учня і пропонувати персоналізовані завдання. Відкритий доступ до знань через масові онлайн-курси (МООС) демократизує освіту, роблячи її доступною для людей з будь-якого куточка планети.

Однак американський філософ і медіакритик Ніл Постман ще в 1992 році у праці «Technopoly: The Surrender of Culture to Technology» застерігав від сліпого захоплення технологіями в освіті і казав, що кожна технологія є одночасно тягарем і благом; не або те, або інше, а і те, і інше. Він також наполягав, що технологія завжди несе з собою певну ідеологію, і якщо ця ідеологія не осмислена критично — вона непомітно підпорядковує собі людину[2].

Сучасний французький філософ Бернар Стіглер розвиває цю думку, вводячи поняття «фармакон»: технологія є водночас ліком і отрутою. Цифрові інструменти можуть як звільняти людський розум для творчості та глибокого мислення, так і атрофувати його, привчаючи до пасивного споживання інформації замість її активного перероблення[4].

Загроза суб'єктності: коли учень стає даними.

Одна з найгостріших проблем цифрової освіти - ризик перетворення учня з суб'єкта навчання на об'єкт алгоритмічного управління. Системи аналітики навчання (learning analytics) збирають колосальні масиви даних про поведінку, темп, помилки й успіхи кожного студента. З одного боку, це дає можливість

тонкого налаштування освітнього процесу. З іншого - людина редукується до набору цифрових показників.

Американська дослідниця Шошана Зубофф у своїй праці «The Age of Surveillance Capitalism» (2019) показує, як цифрові платформи перетворюють людський досвід, зокрема й освітній, на сировину для передбачення і модифікації поведінки. Освітні платформи, що зовні виглядають як інструменти персоналізації, насправді можуть функціонувати як апарати нормалізації та контролю[5].

Українська дослідниця Тетяна Троїцька, аналізуючи виклики цифрового суспільства для вітчизняної освіти, наголошує: «Загроза полягає не в технологіях як таких, а у втраті рефлексивності - здатності людини усвідомлювати себе як вільного суб'єкта, а не лише як користувача системи»[8]. Для України, де питання свободи і суб'єктності мають особливе екзистенційне і політичне навантаження, ця проблема є вкрай актуальною.

Вчитель у цифрову добу: незамінна людяність,

Чи може штучний інтелект замінити вчителя? Це питання сьогодні обговорюється не лише в академічних колах, а й у владних кабінетах, де приймаються рішення про освітні бюджети. Відповідь філософії освіти є однозначною: ні, але не тому, що технологія недостатньо розвинена, а тому, що педагогіка є принципово людським явищем.

Мартін Бубер у своїй класичній праці «Я і Ти» (1923) описав унікальний вимір людської зустрічі - «Я-Ти» відносини, в яких інша людина постає не як об'єкт, а як повноцінний суб'єкт. Справжнє навчання, за Бубером, відбувається саме в цьому просторі справжньої зустрічі - між учителем і учнем. Жоден алгоритм не здатен відтворити цей досвід, бо він принципово виходить за межі обчислення: «Довіра до світу - бо ця людина існує - є найглибшим досягненням відносин у вихованні»[1].

Сучасні педагоги, зокрема Крамер, стверджують, що інтелектуальні чесноти розвиваються саме в тому типі навчального досвіду, який обстоює Бубер, коли вчитель, залучений до справжнього діалогу, відпускає повний контроль над класом, створюючи динамічне навчальне середовище[2]

Філософ освіти Іван Зязюн, один із засновників української педагогіки майстерності, наполягав на тому, що педагогічна дія є мистецтвом, а не технікою. «У педагогічній дії є два рівнозначні суб'єкти за змістовною сутністю - Людина і Людина. Вони мають створювати один одному відчуття спокою, рівноваги, благополуччя, щастя»[6], - писав він. Ця думка набуває нового звучання в епоху, коли ми ризикуємо сплутати ефективність передачі інформації з якістю освіти.

На шляху до гуманістичної цифрової педагогіки.

Вихід із зазначеної суперечності полягає не у відмові від технологій і не в їх безоглядному впровадженні, а в розробці того, що можна назвати гуманістичною цифровою педагогікою. Її основним принципом є примат людини над інструментом: технологія слугує педагогічним цілям, а не навпаки.

Нілл Сельвін у праці «Should Robots Replace Teachers?» (2019) пропонує критичну, але прагматичну позицію: ми маємо навчитися використовувати цифрові технології вдумливо, зберігаючи в центрі освітнього процесу живе людське спілкування, критичне мислення і моральний розвиток особистості. Це

вимагає не лише технічної, але й філософської грамотності від усіх учасників освітнього процесу[3].

Для України, яка активно впроваджує цифровізацію освіти в рамках реформ, цей принцип є особливо важливим. Технологічна модернізація школи і університету не повинна стати самоціллю, вона має підпорядковуватися ширшому завданню формування вільної, критично мислячої, відповідальної особистості, здатної будувати демократичне суспільство.

Висновки.

Цифрова трансформація освіти є незворотним процесом, і філософія освіти не може його ігнорувати. Однак вона зобов'язана поставити перед ним принципове питання: яке місце в цьому процесі належить людині? Аналіз показує, що технологізація освіти несе в собі реальні ризики редукції учня до об'єкта алгоритмічного управління та витіснення живого педагогічного діалогу.

Відповіддю на ці виклики має стати не луддизм, а свідомо, філософськи обґрунтована цифрова педагогіка, в центрі якої стоїть людська гідність, суб'єктність і здатність до справжньої зустрічі між учителем і учнем. Технологія може і повинна слугувати цим цілям? але ніколи не замінювати їх.

Список використаної літератури

2. Kramer K.P. Learning Through Dialogue: The Relevance of Martin Buber's Classroom. — Plymouth, UK: Rowman & Littlefield, 2013
3. Postman N. Technopoly: The Surrender of Culture to Technology. New York: Knopf, 1992. 222 p.
4. Selwyn N. Should Robots Replace Teachers? AI and the Future of Education. Cambridge: Polity Press, 2019. 140 p.
5. Stiegler B. Technics and Time. Stanford: Stanford University Press, 1998. Vol. 1. 280 p.
6. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism. New York: PublicAffairs, 2019. 704 p.
7. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. Київ: МАУП, 2000. 312 с.
8. Троїцька Т.С. Українська філософська антропологія як теоретико методологічна основа професійної підготовки педагога: автореф. дис... д-ра філософ. наук: АПН України. Ін-т вищ. освіти. К., 2007. 32 с. укр.

Поплавська Тетяна, доктор філософії, доцент кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»,

Сорочан Дмитро, магістрант навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та реабілітації ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»м. Одеса, Україна

ІДЕНТИЧНІСТЬ І МУЛЬТИКУЛЬТУРНІСТЬ В ОСВІТІ: МІЖ ЗБЕРЕЖЕННЯМ КОРЕНІВ І ВІДКРИТІСТЮ ДО ІНШОГО

Глобалізація змінила культурну карту світу. Міграція, цифрові комунікації, відкриті кордони зробили культурну різноманітність повсякденною реальністю для більшості сучасних суспільств. Школи і університети сьогодні - це місця зустрічі різних культур, мов, релігій і традицій. Перед освітою постає принципове питання: як навчати в умовах різноманіття, не розчиняючи ні власну культурну ідентичність, ні повагу до іншого?

Це питання є особливо складним, бо на кону стоять дві однаково важливі цінності: з одного боку - право кожної людини знати і зберігати свою культурну спадщину, свою мову і свою пам'ять; з іншого - відкритість і здатність до діалогу, без яких неможливе мирне співіснування у багатокультурному світі. Освіта, яка обирає лише одну з цих цінностей, ризикує або скотитися до культурного шовінізму, або розчинитися в безликому космополітизмі.

Філософія ідентичності: хто я і звідки я?

Питання ідентичності є одним із центральних у сучасній філософії. Канадський філософ Чарльз Тейлор у фундаментальній праці «Sources of the Self» (1989) показав, що ідентичність людини невіддільна від горизонту смислів, у якому вона формується, і цей горизонт завжди є культурно і мовно специфічним. Людина знаходить себе не у вакуумі, а через мову, оповіді, традиції і спільноту, до якої належить[4].

Звідси випливає педагогічний висновок: освіта, яка ігнорує або знецінює культурне коріння дитини, завдає їй глибокої антропологічної шкоди. Дитина, яка не знає своєї мови, своєї літератури, своєї історії - це людина без внутрішнього компасу, яка стає легкою жертвою маніпуляцій і чужих ідеологій. Саме тому збереження і передача культурної ідентичності є законним і важливим завданням освіти.

Водночас Тейлор наполягає: ідентичність не є чимось застиглим і непорушним. Вона формується у діалозі з іншими, в тому числі з культурно відмінними «іншими». «Ми стаємо повноцінними людськими агентами, здатними розуміти себе і, отже, визначати свою ідентичність, лише завдяки набуттю багатих людських мов виразу»[4], зазначає філософ. Це означає, що зустріч з іншою культурою є не загрозою, а можливістю для поглиблення власної ідентичності.

Моделі мультикультурної освіти: від асиміляції до міжкультурного діалогу

У педагогічній теорії та практиці склалося кілька різних підходів до культурного різноманіття в освіті. Перший і найстаріший - асиміляційна

модель: школа є інструментом інтеграції всіх учнів у єдину домінуючу культуру. Ця модель довго домінувала в національних державах, де освіта слугувала інструментом «творення нації». Її очевидний недолік - культурне насильство над меншинами і знецінення їхньої спадщини.

Другий підхід - мозаїчна мультикультурність, або «модель плюралізму»: кожна культурна група зберігає свою ідентичність, а суспільство є простором мирного співіснування відмінностей. Американський філософ Вілл Кімліка у праці «Multicultural Citizenship» (1995) обґрунтував права культурних меншин як повноцінні ліберальні права[1]. Однак ця модель критикується за те, що вона може призводити до культурної сегрегації і «паралельних суспільств», де різні групи живуть поруч, але не разом.

Найбільш перспективною сьогодні вважається модель міжкультурної освіти (intercultural education), яку активно розробляє, зокрема, Рада Європи. Її ключова ідея: не просто толерантність до відмінностей, а активний діалог між культурами, що веде до взаємного збагачення. Французький філософ Поль Рікер описував цей процес як «герменевтичний круг» між «власним» і «чужим»: зрозуміти іншу культуру означає водночас по-новому зрозуміти себе[3].

Освіта і національна ідентичність: досвід України

Для України питання національної ідентичності в освіті має особливий, екзистенційний вимір. Десятиліття русифікації, колоніального приниження української мови і культури, а тепер ще й повномасштабна агресія, яка супроводжується цілеспрямованим знищенням культурної спадщини, все це робить завдання відродження і зміцнення української ідентичності через освіту не просто культурним, а безпековим і цивілізаційним пріоритетом.

Філософ і культуролог Оксана Забужко у своїх есеях неодноразово наголошувала: «Мова - це не просто засіб комунікації, це архів колективної пам'яті, інструмент мислення і простір буття народу»[6]. Відновлення повноцінного статусу української мови в освіті є, таким чином, не питанням мовної політики, а питанням онтологічного самоствердження нації.

Водночас Україна це поліетнічна держава з багатою культурною мозаїкою: кримськотатарська, угорська, румунська, ромська, єврейська та інші культурні спільноти є органічною частиною її суспільного тіла. Філософ Мирослав Попович наполягав: «Українська ідентичність є відкритою ідентичністю - вона не визначається кров'ю чи походженням, а громадянською належністю і спільною долею»[7]. Саме така модель ідентичності є основою для інклюзивної і водночас патріотичної освітньої стратегії.

Діалог культур як педагогічна практика

Як реалізувати міжкультурний діалог у реальній педагогічній практиці? Це питання є не лише теоретичним, але й методичним. Дослідниця міжкультурної освіти Женев'єв Заратт виокремлює кілька рівнів такого діалогу в школі: знайомство з культурними відмінностями (когнітивний рівень), розвиток емпатії до «іншого» (емоційний рівень) і спільна діяльність, що перетинає культурні межі (практичний рівень). Справжній діалог відбувається лише тоді, коли задіяні всі три рівні одночасно[5].

Особливу роль у формуванні міжкультурної компетентності відіграє вивчення літератури і мистецтва інших народів. Американська філософія

Марта Нуссбаум у праці «Cultivating Humanity» (1997) доводить, що художня література розвиває те, що вона називає «нарративною уявою» — здатністю поставити себе на місце іншого, побачити світ його очима[2]. Це є фундаментальною умовою не лише міжкультурного розуміння, але й демократичного громадянства загалом.

Для України, яка прагне до європейської інтеграції, розвиток міжкультурної компетентності є одночасно освітньою і геополітичною необхідністю. Вміння вести діалог через культурні відмінності, поважаючи при цьому власну ідентичність, є ключовою якістю, яка дозволяє бути повноправним партнером у спільному європейському домі.

Висновки

Напруга між збереженням національної ідентичності та відкритістю до культурного різноманіття є однією з найпродуктивніших суперечностей сучасної філософії освіти. Вона не має простого вирішення, але саме тому є джерелом постійного педагогічного пошуку. Асиміляція і культурна ізоляція однаково хибні: перша знищує ідентичність, друга унеможливує діалог.

Освіта, що прагне до синтезу, виховує людину, яка твердо стоїть на ґрунті власної культури, і саме тому не боїться зустрічі з іншим. Для України, яка одночасно відстоює свою ідентичність зі зброєю в руках і рухається до єдиної Європи, саме такий освітній ідеал є найбільш актуальним і необхідним.

Список використаної літератури:

1. Kymlicka W. Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights. Oxford: Clarendon Press, 1995. 280 p.
2. Nussbaum M. Cultivating Humanity: A Classical Defense of Reform in Liberal Education. Cambridge: Harvard University Press, 1997. 328 p.
3. Ricoeur P. Oneself as Another. Chicago: University of Chicago Press, 1992. 352 p.
4. Taylor C. Sources of the Self: The Making of the Modern Identity. Cambridge: Harvard University Press, 1989. 601 p.
5. Zarate G. Représentations de l'étranger et didactique des langues. Paris: Didier, 1993. 128 p.
6. Забужко О. С. Хроніки від Фортінбраса: вибрана есеїстика. Київ: Факт, 2009. 340 с.
7. Попович М. В. Бути людиною. Київ: Києво-Могилянська академія, 2011. 223 с.

Поплавська Тетяна, доктор філософії, доцент кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»,

Кара Маріна, магістрант навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та реабілітації ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» м. Одеса, Україна.

ОСВІТА І ДЕМОКРАТІЯ: ВИХОВАННЯ АКТИВНОГО ГРОМАДЯНИНА

Демократія - це не лише форма правління, але й спосіб спільного життя. Вона потребує громадян, які вміють слухати одне одного, аргументувати свої позиції, йти на компроміс і брати відповідальність за спільне благо. Такі якості не виникають самі по собі, їх необхідно виховувати. Саме тому питання про зв'язок освіти і демократії є одним із центральних у філософії освіти.

Сьогодні це питання набуває особливої гостроти. Демократичні інститути по всьому світу стикаються з кризою довіри, зростанням популізму і авторитарних тенденцій. Для України, яка захищає своє право на демократичний вибір у збройному протистоянні, завдання формування демократичної культури через освіту є не абстрактним академічним питанням, а нагальною суспільною необхідністю.

Класична традиція: освіта як фундамент демократії

Ідея про нерозривний зв'язок освіти і самоврядування сягає коренями античної думки. Аристотель у «Політиці» стверджував, що виховання громадян має відповідати духу державного устрою: демократія потребує людей, які розуміють свободу як відповідальність, а не лише як привілей. Без належного виховання демократія вироджується в охлократію - владу натовпу, керованого пристрастями, а не розумом[1].

У Новий час ця ідея отримала розвиток у просвітницькій філософії. Жан-Жак Руссо у трактаті «Еміль, або Про виховання» (1762) накреслив образ вільної людини, здатної керувати собою і брати участь у суспільному договорі[7]. Іммануїл Кант бачив в освіті інструмент виходу людини зі стану неповноліття, тобто набуття здатності користуватися власним розумом без чужої опіки. Просвітницька ідея автономії суб'єкта стала філософським фундаментом демократичної педагогіки.

Найбільш систематично зв'язок демократії і освіти розробив Джон Дьюї. У фундаментальній праці «Democracy and Education» (1916) він стверджував, що демократія - це передусім форма спільного досвіду, а школа є її мікромоделлю. Освіта має бути організована так, щоб діти на практиці навчалися жити разом, вирішувати спільні проблеми і поважати відмінності. «Школа, - писав Дьюї, - є не підготовкою до суспільного життя, а самим суспільним життям у мініатюрі»[3].

Громадянська освіта і криза демократії у XXI столітті

Сучасна демократія переживає серйозні випробування. Популізм, поляризація суспільства, ерозія довіри до інституцій, маніпуляції у соціальних мережах - усе це симптоми глибшої кризи демократичної культури. Американська філософиня Марта Нуссбаум у книзі «Political Emotions» (2013)

доводить, що демократія потребує не лише раціональних громадян, але й емпатичних, тобто здатних відчувати причетність до долі інших, навіть тих, хто є «іншим» у культурному чи соціальному сенсі[6]. Розвиток цієї здатності є завданням освіти.

Британський філософ Ентоні Гідденс попереджає: у добу «рефлексивного модерну» традиційні авторитети як то церква, держава, сім'я, втрачають свою легітимаційну силу. Людина залишається наодинці з необхідністю самостійно будувати свою ідентичність і ціннісну систему[5]. Якщо освіта не допомагає їй у цьому, утворений вакуум заповнюється популістами, фундаменталістами і маніпуляторами.

Вітчизняний дослідник Сергій Рябов, аналізуючи стан громадянської освіти в Україні, констатує: «Громадянська освіта, будучи важливим чинником політичної соціалізації особистості, у демократичному суспільстві має полягати у культивуванні вартостей прав, свобод і гідності людини»[9].

Яку людину виховує школа: споживача чи громадянина?

Одна з найгостріших суперечностей сучасної освіти полягає в конфлікті між двома образами її «продукту»: успішним споживачем на ринку праці і відповідальним громадянином у публічному просторі. Ці два образи не є взаємовиключними, але їхні пріоритети різні, і в умовах обмежених освітніх ресурсів один неминує витісняє інший.

Американський філософ Майкл Волзер у концепції «громадянської освіти» наполягає: демократичне суспільство потребує людей, здатних брати участь у публічному обговоренні спільних справ, незалежно від їхньої фахової спеціалізації[8]. Це означає, що вміння аргументувати, слухати, досягати компромісу і поважати права меншості є не менш важливими компетентностями, ніж технічні чи цифрові навички.

Ханна Арендт у праці «*Між минулим і майбутнім*» (1961) розрізняла «приватне» і «публічне» як два різних виміри людського існування. Освіта, за Арендт, є введенням дитини у спільний світ, тобто передачею відповідальності за його збереження і оновлення. Без цього виміру школа стає або тренувальним табором для ринку, або механізмом відтворення соціальної нерівності[2].

Демократична школа як педагогічний проект: від теорії до практики

Як виглядає освіта, що справді формує демократичних громадян? Це питання отримало низку практичних відповідей у світовій педагогіці. Школи демократичного типу, від Саммерхіллської школи Олександра Нілла в Британії до моделі шкільного самоврядування, намагаються організувати навчальний простір як справжнє демократичне середовище, де учні беруть реальну участь у прийнятті рішень.

Дослідник демократичної педагогіки де Грот стверджує, що ключовим є не зміст громадянської освіти, а її форма: учні навчаються демократії лише тоді, коли живуть у демократичному шкільному середовищі. «Щоб демократії процвітали, громадянська освіта має спонукати молодих громадян до залученості - до якості демократичної політичної системи, культури та духу. Це означає, що громадянська освіта повинна надати учням можливість розширити власні можливості - розумово, емоційно та духовно - в контексті міжособистісних громадянських і політичних викликів нашого часу»[4].

Для України особливо цінним є досвід громадянської освіти в країнах, що пережили авторитарне минуле: Польщі, Чехії, країнах Балтії. Їхній досвід показує: перехід до демократії вимагає не лише інституційних реформ, але й глибокої культурної трансформації, центральну роль у якій відіграє освіта.

Висновки.

Зв'язок між освітою і демократією є глибинним і взаємозалежним: демократія потребує освічених і відповідальних громадян, а якісна освіта можлива лише у вільному суспільстві. Сучасна криза демократичних інститутів - свідчення того, що це завдання потребує постійного оновлення педагогічних підходів і цілей.

Для України формування демократичної культури через освіту є завданням не лише педагогічним, але й цивілізаційним. Школа, яка виховує вільних, відповідальних і солідарних громадян, є найнадійнішою гарантією того, що демократичний вибір українського суспільства стане незворотним. Освіта, що служить демократії, це освіта, що служить майбутньому.

Список використаної літератури

1. Арістотель. Політика. Поетика / Пер. О. Кислюка, Б. Тена. — Харків: Folio, 2023. — 512 с. — ISBN 978-617-551-405-4. (Серія: Folio. Світова класика).
2. Arendt H. *Between Past and Future: Eight Exercises in Political Thought*. New York: Viking Press, 1961. 280 p.
3. Dewey J. *Democracy and Education*. New York: Macmillan, 1916. 434 p.
4. De Groot I. // цит. за: Wadham R.L., Christensen L., Leary H. *Democratic Education as Expressed in Practice*. *Journal of Educational Research and Practice*. 2024. Vol. 14. P. 121 (посилання на De Groot, 2018, p. 450).
5. Giddens A. *Modernity and Self-Identity*. Cambridge: Polity Press, 1991. 256 p.
6. Nussbaum M. *Political Emotions: Why Love Matters for Justice*. Cambridge: Harvard University Press, 2013. 458 p.
7. Rousseau J.-J. *Emile, or On Education* / transl. by A. Bloom. New York: Basic Books, 1979. 501 p.
8. Walzer M. *Politics and Passion: Toward a More Egalitarian Liberalism*. New Haven: Yale University Press, 2004. 144 p.
9. Рябов С. Г. «Особливості громадянської освіти у формуванні політичної культури перехідного суспільства». *Наукові записки НаУКМА. Політичні науки*. 2004. Т. 31. С. 54–63.

Поплавська Тетяна, доктор філософії, доцент кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»,

Стойкова Марина, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 3-го року навчання, спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», навчально-науковий інститут музичного і перформативного мистецтва та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна

КРИЗА СЕНСУ ОСВІТИ

Сучасна освіта переживає глибоку трансформацію. Цифровізація, глобалізація, прискорення темпів науково-технічного прогресу - всі ці фактори ставлять перед освітніми системами нові вимоги. Однак за зовнішніми реформами приховується значно глибша проблема: криза сенсу освіти. Все частіше педагоги, філософи і суспільствознавці запитують: для чого ми навчаємо? Що має бути результатом освіти - кваліфікований фахівець чи цілісна людська особистість?

Ця дилема не нова. Ще в античності сперечалися про те, чи має освіта давати конкретні практичні навички (*techne*) або ж формувати характер і здатність до мудрості (*paideia*). Сьогодні це протиріччя загострилося до крайньої межі. Домінуюча неоліберальна модель освіти розглядає її насамперед як інвестицію в «людський капітал» - поняття, яке само собою є симптомом глибокої ціннісної кризи.

Ринкова логіка як загроза гуманістичній освіті

Американська філософиня Марта Нуссбаум у своїй праці «Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities» (2010) б'є на сполох: освітні системи по всьому світу масово скорочують гуманітарні дисципліни на користь технічних спеціальностей, що безпосередньо обслуговують економічні потреби. «Ми в розпалі кризи, яку ніхто не помічає»[4], - зазначає дослідниця, маючи на увазі поступове витіснення мистецтв, філософії та літератури зі шкільних програм.

Подібну думку висловлює і канадський філософ освіти Генрі Жиру, який у концепції «педагогіки можливостей» наголошує: комерціалізація освіти перетворює студентів на споживачів, а університети - на корпорації[2]. Це руйнує саму ідею університету як простору критичного мислення і демократичного громадянства.

В українському контексті ця проблема набуває особливої гостроти. Як зазначає філософ і педагог Василь Кремень, наша освіта «підпорядкована переважно завданням утилітарного характеру, тоді як завдання розвитку духовності, моральності, творчих здібностей особистості відходять на другий план»[7]. У часи, коли суспільство переживає збройний конфлікт і національно-ідентифікаційний пошук, це є особливо небезпечним.

Освіта як формування особистості: аргументи на захист гуманізму

Противагою ринковій логіці є традиція гуманістичної педагогіки, витоки якої сягають Джона Дьюї та Яна Амоса Коменського. Дьюї у своїй класичній праці «Democracy and Education» (1916) стверджував: освіта - це не підготовка до життя, а саме і є повноцінним життям. Вона має бути досвідом, що розвиває

інтелектуальну допитливість, соціальну відповідальність і здатність до самостійного мислення[1].

Сучасний британський мислитель Кен Робінсон у широко відомих лекціях TED та книзі «Creative Schools» (2015) переконує: стандартизована освіта вбиває творчість, єдиний справжній ресурс людини в епоху змін. Він закликає переосмислити саму ціль школи - від відтворення промислово-індустріальної моделі до розвитку унікального потенціалу кожної дитини[5].

Українська дослідниця Ліна Горбунова, розробляючи концепцію трансформативної освіти, пише про необхідність «звільнення педагогіки від монологічної логіки передачі готових знань»[6] і переходу до діалогічної, критичної моделі. На її думку, освіта має стати простором, де людина вчиться не просто отримувати знання, але й ставити під сумнів, переосмислювати і творити.

Пошук нового сенсу: що означає «бути освіченою людиною» сьогодні?

Очевидно, що протистояння «ринкова освіта vs гуманістична освіта» є надмірним спрощенням. Виклики сучасності вимагають синтезу. Французький філософ Едгар Морен у праці «Les sept savoirs nécessaires à l'éducation du futur» («Сім знань, необхідних освіті майбутнього», 1999) наполягає на тому, що нова освіта має навчати людину розуміти складність світу, своє місце в ньому і свою відповідальність перед планетою та іншими людьми[3].

Це означає, що сенс освіти неможливо редукувати ані до ринкової корисності, ані до абстрактного «всебічного розвитку».

У XXI столітті освічена людина - це та, яка вміє жити з невизначеністю, мислити критично, діяти етично та зберігати людяність в умовах технологічних і соціальних потрясінь.

Для України, що переживає процес переосмислення своєї ідентичності та місця в Європі, це питання має й особливий вимір. Як зазначає філософ Сергій Пролєєв, «Філософія освіти в Україні має відповісти не лише на питання "як навчати ефективніше", але й на питання "яку людину і яке суспільство ми творимо"»[8].

Висновки. Криза сенсу освіти є однією з найгостріших філософських проблем сучасності. Домінування ринкової логіки загрожує витіснити гуманістичне ядро освіти - формування особистості, здатної до критичного мислення, моральної відповідальності та творчості. Відповіді на цю кризу неможливо знайти лише в технологічних або адміністративних реформах, вона вимагає глибокого філософського переосмислення цілей і цінностей освіти.

Синтез кращих традицій гуманістичної педагогіки із сучасними вимогами до компетентностей і критичного мислення - ось можливий шлях. Освіта має повернути собі роль простору, де людина запитує не лише «як?», але й «навіщо?» і «ким я хочу бути?». Саме в цьому є її незмінна й непохитна цінність.

Список використаної літератури

1. Dewey J. Democracy and Education. New York: Macmillan, 1916. 434 p.
2. Giroux H. A. On Critical Pedagogy. New York: Continuum, 2011. 199 p.
3. Morin E. Les sept savoirs nécessaires à l'éducation du futur. Paris: UNESCO, 1999. 67 p.

4. Nussbaum M. Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities. Princeton: Princeton University Press, 2010. 158 p.
5. Robinson K., Aronica L. Creative Schools: The Grassroots Revolution That's Transforming Education. New York: Viking, 2015. 320 p.
6. Горбунова Л. С. Трансформативна освіта у добу глобальних змін. *Філософія освіти*. 2013. № 1–2 (12). С. 33–66.
7. Кремень В. Г. Філософія освіти ХХІ століття. *Педагогіка і психологія*. 2003. № 1. С. 6–15.
8. Пролєєв С. В. Метаморфози освіти у сучасному світі. *Філософія освіти*. 2012. № 1–2 (11). С. 6–19.

Поплавська Тетяна, доктор філософії, доцент кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»,

Барков Степан, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП Філософія, кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського, вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ХАОС

Ми живемо в епоху, яку Оксфордський словник у 2016 році назвав «постправдою» (post-truth) - часом, коли емоційні апеляції та особисті переконання впливають на формування суспільної думки більше, ніж об'єктивні факти. Соціальні мережі, алгоритмічні «бульбашки», фейкові новини і цілеспрямована дезінформація стали реаліями, з якими щодня стикається кожна людина. В умовах цього інформаційного хаосу освіта постає перед принциповим питанням: що є її головним завданням?

Відповідь, яку дає філософія освіти, звучить дедалі переконливіше: не передача готових знань, а формування здатності мислити критично, тобто перевіряти, аналізувати, ставити під сумнів і самостійно оцінювати інформацію. Критичне мислення перестає бути лише педагогічною методикою і стає екзистенційною та громадянською необхідністю.

Філософські витoki критичного мислення в освіті.

Ідея критичного мислення як основи освіти сягає своїм корінням сократівської традиції. Метод Сократа - діалектичне дослідження через запитання і сумнів і є, по суті, першою педагогічною моделлю критичного мислення в європейській культурі. Сократ не передавав знання, він спонукав співрозмовника самостійно дійти до істини через руйнування хибних переконань.

У ХХ столітті ця традиція отримала потужний розвиток у критичній теорії Франкфуртської школи. Теодор Адорно і Макс Горкгаймер у праці «Діалектика Просвітництва» (1947) показали, що розум сам по собі не є гарантією свободи - він може бути інструментом маніпуляції та панування.

Звідси випливає педагогічний висновок: освіта має навчати не просто мислити, а мислити про мислення, тобто рефлексувати над власними пізнавальними процесами та їхніми соціальними умовами[1].

Американський філософ Джон Дьюї у праці «How We Think» (1910) розробив концепцію рефлексивного мислення як основи прогресивної освіти. На його думку, справжнє мислення починається з проблемної ситуації, з відчуття утруднення, невизначеності, яке спонукає людину досліджувати, перевіряти гіпотези і будувати обґрунтовані висновки[2]. Цей підхід є надзвичайно актуальним сьогодні, коли інформаційний надлишок створює постійну когнітивну невизначеність.

Постправа і виклики для сучасної освіти.

Феномен постправи є не просто медійним явищем, він має глибокі епістемологічні корені. Американський дослідник Лі Макінтайр у книзі «Post-Truth» (2018) доводить, що постправа є наслідком кількох взаємопов'язаних процесів: релятивізації науки, розростання соціальних мереж, які винагороджують емоційний контент, та цілеспрямованої атаки на саму ідею об'єктивної реальності[5]. В умовах збройного конфлікту, який переживає Україна, ці механізми посилюються пропагандою і інформаційною війною.

Канадська дослідниця Рената Шлезінгер, аналізуючи вплив цифрових медіа на молодь, констатує: сучасні учні споживають інформацію швидко, фрагментарно і переважно через емоційно заряджений контент соціальних мереж. Здатність до глибокого, повільного, аналітичного читання, яку традиційно формувала освіта, системно деградує. Це означає, що школа і університет стоять перед завданням не просто навчити «читати новини», а відновити саму культуру вдумливого мислення.

Вітчизняний дослідник Марія Култаєва, аналізуючи стан сучасної освіти в Україні, наголошує: «Без розвитку критичного мислення освіта стає знаряддям маніпуляції, а не звільнення»[6]. В контексті деокупації та відновлення країни формування громадян, здатних самостійно мислити і протистояти пропаганді, набуває характеру стратегічної державної необхідності.

Критична педагогіка: від теорії до практики.

Найбільш розробленою педагогічною концепцією, що ставить критичне мислення в центр освітнього процесу, є критична педагогіка бразильського мислителя Пауло Фрейре. У своїй програмній праці «Педагогіка пригноблених» (1968) він протиставив «банківській» моделі освіти, де вчитель «вкладає» знання в пасивного учня, діалогічну педагогіку, що базується на проблемному аналізі реальності і спільному пошуку знання[3].

Фрейре стверджував, що справжня освіта є актом пізнання, а не передачі інформації. Людина, яка навчилася критично читати свою реальність, «читати світ», а не лише «читати слова», здатна діяти як свідомий суб'єкт історії, а не її об'єкт. Ця ідея набуває особливої ваги в умовах інформаційної війни, де здатність «читати» медіапростір критично є буквально питанням виживання.

Сучасні дослідники розвивають ідеї Фрейре в напрямі медіаграмотності. Генрі Жиру наполягає, що медіаграмотність має стати центральним елементом демократичної освіти: «Студенти мають навчитися не просто декодувати медіаповідомлення, але й розуміти владні відносини, які їх виробляють»[4]. Це

означає розширення поняття «грамотності» далеко за межі вміння читати й писати.

Критичне мислення в українській освіті: виклики і перспективи

Реформа Нової української школи задекларувала критичне мислення як одну з ключових компетентностей учня. Це важливий крок. Однак між декларацією і реальною педагогічною практикою існує значна прірва. Формування критичного мислення неможливе в умовах авторитарної педагогіки, де вчитель є єдиним джерелом істини, а учень лише пасивним реципієнтом.

Як зазначає педагог і публіцист Олексій Панич, «навчити критично мислити може лише той учитель, який сам мислить критично і не боїться поставити під сумнів власні переконання перед класом»[7]. Це вимагає глибокої трансформації не лише навчальних програм, але й педагогічної культури, системи підготовки вчителів і самого розуміння того, що таке авторитет у навчальному процесі.

Особливим контекстом для України є необхідність протистояти російській пропаганді та дезінформації. Медіаграмотність і критичне мислення тут набувають характеру інструментів національної безпеки. Це унікальна можливість перетворити освітню реформу на реальний суспільний проект, де формування критично мислячого громадянина збігається з інтересами державної безпеки і демократичного розвитку.

Висновки

Інформаційний хаос епохи постправди ставить перед освітою принципове завдання: перестати бути системою трансляції знань і стати простором формування критично мислячих суб'єктів. Філософська традиція - від Сократа до Фрейре - дає для цього потужне теоретичне підґрунтя. Сучасні виклики - від алгоритмічних маніпуляцій до інформаційних воєн - надають цьому завданню невідкладного характеру.

Для України формування культури критичного мислення є водночас педагогічною, громадянською і безпековою необхідністю. Освіта, яка виховує людей, здатних мислити самостійно, перевіряти інформацію і протистояти маніпуляціям, це найнадійніший фундамент вільного і стійкого суспільства.

Список використаних джерел

1. Adorno T., Horkheimer M. *Dialektik der Aufklärung*. Amsterdam: Querido, 1947. 258 S.
2. Dewey J. *How We Think*. Boston: D. C. Heath, 1910. 224 p.
3. Freire P. *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Herder and Herder, 1970. 186 p.
4. Giroux H. A. *On Critical Pedagogy*. New York: Continuum, 2011. 199 p.
5. McIntyre L. *Post-Truth*. Cambridge: MIT Press, 2018. 218 p.
6. Kultaieva M. *Philosophie der Bildung in der Ukraine: Suche nach Orientierungen*. *Pädagogische Rundschau*. 2017. Nr. 3-4. S. 389–404.
7. Панич О. Критичне мислення як педагогічна і громадянська практика. *Філософія освіти*. 2020. № 1 (26). С. 112–128.

Роман Вікторія Олександрівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності С2 «Політологія», Навчально-науковий інститут психології та суспільних наук,

Науковий керівник: Петінова Оксана Борисівна, д. філос. н., професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ВЛАДИ, ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

Сучасний етап розвитку цивілізації характеризується глибокою трансформацією суспільних відносин, що зумовлює необхідність переосмислення засадничих принципів людського співжиття. В умовах глобальної нестабільності, кризи міжнародного права та пошуку нових моделей демократичного врядування, філософська рефлексія політики та права набуває особливої гостроти. Для України ця тема має екзистенційне значення, оскільки країна перебуває в стані активного формування правової ідентичності, відстоювання державного суверенітету та інтеграції в європейський політико-правовий простір. Філософія політики та права дозволяє вийти за межі суто технічного аналізу законів чи політичних технологій. Вона звертається до ціннісних орієнтирів: справедливості, свободи, рівності та людської гідності. Без належного філософського обґрунтування будь-яка політична дія ризикує перетворитися на свавілля, а правова система – на механічний інструмент примусу в руках панівної еліти. Дослідження генезису політико-правових ідей від античності до сучасності (зокрема праць Платона, Арістотеля, Канта, Вебера) дає змогу зрозуміти, що правова держава – це не лише інституційна структура, а насамперед результат еволюції людського духу та моральної свідомості. Таким чином, аналіз взаємодії політики та права є необхідною умовою для подолання правового нігілізму та побудови справедливого суспільного устрою.

Філософське осмислення політики починається з питання про те, як можливе впорядковане людське співжиття. На відміну від політичної науки (політології), яка вивчає конкретні факти, електоральні процеси чи партійні системи, філософія політики зосереджується на пошуку сутностей, першопричин та цілей політичного буття. Політика розглядається не просто як боротьба за владу, а як особливий простір людської свободи. За визначенням Х. Арєндт, політика виникає там, де люди взаємодіють між собою через слово та дію, визнаючи рівність одне одного [1]. Філософський аналіз політики включає три основні виміри: онтологічний- дослідження природи «політичного» як особливого способу існування людини; аксіологічний- вивчення цінностей (справедливість, спільне благо), які мають бути втілені в

державних інститутах; гносеологічний-аналіз того, як ми пізнаємо політичну реальність та якими методами можемо її змінювати.

Історія філософсько-політичної думки – це тривала дискусія про те, якою має бути держава, щоб забезпечити людині «благі життя». Для Платона держава була макрокосмосом, що відображає структуру людської душі. У праці «Держава» він вибудовує ієрархію, де правити мають філософи (розум), захищати – воїни (воля), а забезпечувати матеріально – ремісники (пристрасті). Будь-яке відхилення від цієї ієрархії Платон вважав шляхом до тиранії [8]. Арістотель надав цій ідеї більш практичного спрямування. Він класифікував форми правління на «правильні» (монархія, аристократія, політія) та «неправильні» (тиранія, олігархія, демократія), де критерієм була спрямованість влади на загальне благо, а не на власну вигоду [2]. В епоху Просвітництва концепція держави трансформувалася. Держава перестала сприйматися як «природне» утворення. Т. Гоббс запропонував модель «Левіафана» – штучного тіла держави, створеного людьми для припинення хаосу [4]. Натомість Ж. Руссо наголошував на тому, що держава є результатом договору, за яким люди делегують частину прав владі, але зберігають за собою невідчувані права на свободу та власність [9].

Центральною категорією філософії політики є влада. Це не просто фізична сила, а здатність здійснювати вплив та забезпечувати виконання рішень. Проте влада лише тоді стає тривким політичним інститутом, коли вона володіє легітимністю. Легітимність – це етичне та правове виправдання влади в очах підданих або громадян. Філософська традиція розрізняє кілька типів виправдання влади: теологічна – влада від Бога; юридична – влада легітимна, бо вона встановлена згідно з законом, демократична – джерелом влади є народ. Таким чином ми розуміємо, що політична влада завжди перебуває в напружених стосунках із мораллю. Якщо Н. Макіавеллі стверджував, що заради збереження держави правитель може нехтувати моральними нормами («мета виправдовує засоби»), то класична європейська філософія (зокрема І. Кант) наполягає на тому, що політика має підпорядковуватися моральному закону. Саме це підпорядкування політики етиці та праву є основою цивілізованого демократичного устрою [7].

Влада є однією з центральних категорій соціальної та політичної філософії. У найширшому сенсі влада – це здатність і можливість здійснювати свою волю, справляти вирішальний вплив на діяльність та поведінку інших людей за допомогою авторитету, права або примусу. Для античних мислителів влада була нерозривно пов'язана з етикою та пошуком загального блага. Платон вважав, що влада має належати філософам, оскільки лише вони здатні споглядати істину та діяти в інтересах справедливості [8]. Арістотель розглядав людину як «політичну тварину». Він класифікував форми правління за кількістю тих, хто править, та метою їхньої діяльності (правильні форми – монархія, аристократія, політія; неправильні – тиранія, олігархія, демократія) [2].

З переходом до модерн фокус змістився на джерело влади та права особистості. У праці «Левіафан» Т. Гоббс стверджував, що влада необхідна для припинення «війни всіх проти всіх». Люди добровільно передають свої права державі в обмін на безпеку [4]. Водночас Дж. Локк вважав, що влада є

легітимною лише доти, доки вона захищає природні права людини: життя, свободу та власність [6]. Філософія влади пройшла шлях від пошуку ідеального правителя-мудреця до аналізу складних мереж контролю в сучасному цифровому суспільстві. Сьогодні влада – це не лише державний апарат, а й алгоритми, медіа-вплив та культурні коди.

У ході дослідження філософії влади та політики можна зробити наступні узагальнювальні висновки, що влада є складним багатограним феноменом, який не зводиться лише до державного примусу. Це фундаментальна соціальна сила, що структурує людські відносини. Філософська думка пройшла тривалу еволюцію: від античного розуміння влади як «мистецтва управління заради спільного блага» до модерних концепцій «суспільного договору» та постмодерного бачення влади як всеосяжної мережі контролю та знання. Ключовим критерієм життєздатності будь-якої влади є її легітимність. Філософський аналіз доводить, що стабільність політичного режиму залежить не від потужності апарату насильства, а від ступеня довіри суспільства до правлячих інститутів та їх відповідності моральним і правовим нормам певного часу. Політика як сфера реалізації влади є нерозривно пов'язаною з етикою. Хоча прагматичний підхід (макіавеллізм) наголошує на ефективності та результаті, гуманістична традиція стверджує, що політика без моральної мети перетворюється на деструктивну силу. У сучасному демократичному суспільстві головним завданням політики залишається пошук компромісу між свободою особистості та інтересами держави.

Нарешті, у сучасних умовах глобалізації та цифровізації філософія влади стикається з новими викликами. Влада стає все більш анонімною та технологічною, що вимагає від людини високої політичної культури, критичного мислення та відповідальності за власний вибір. Отже, філософія влади та політики не лише пояснює механізми управління, а й слугує інструментом захисту людської гідності від свавілля, нагадуючи, що джерелом будь-якої легітимної влади завжди є народ і його воля до справедливості.

Список використаних джерел:

рендт Х. Джерела тоталітаризму / пер. з англ. В. Верлоки, Д. Гордієнка. Київ : Дух і Літера, 2005. 584 с. URL:

рістотель. Політика / Пер. з давньогр. О. Кислюка. К. : Основи, 2000. 239 с. URL:

ебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Пер. з нім. О. Погорілого. К. : Основи, 1998. 534 с. URL: <http://litopys.org.ua/weber/wbs.htm>

оббс Т. Левіафан, або Суть, будова і влада держави церковної та цивільної / пер. з англ. Р. Демчука. Київ : Дух і Літера, 2000. 606 с. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=JwU_B&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=U=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Ф1%284ВЕЛ%295

ант І. Конституція прав : Метафізика звичаїв / Пер. з нім. К. : Юніверс, 2004. 312 с. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=Кант%20I\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=Кант%20I$)

окк Дж. Два трактати про врядування / Пер. з англ. О. Терех, П. Терех. К. : О

с
акиавеллі Н. Державець / пер. з італ. А. Перепаді. Харків : Фоліо, 2013. 121 с.

о
атон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Столбуна. К. : Основи, 2000. 355 с. URL:

и
уссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права / пер. з фр. О. Хоми. Київ : Портал, 2021. 288 с. URL: <http://litopys.org.ua/rousseau/rous.htm>

2

0

0 **Семко Яна Сергіївна**, кандидат філософських наук, доцент кафедри мистецтвознавства та загально-гуманітарних дисциплін, Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса, Україна

2

ТРАНСВЕРСАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

6
5

Актуальність теми визначається насамперед ситуацією в самій філософії. У рамках постметафізичної парадигми різноманіття істин необхідний пошук способу трансверсальної взаємодії перетину радикально різних, але рівноправних картин світу. Крім того, питання про засоби комунікації, що змінюють тимчасові та просторові характеристики соціальних дій, дозволяє поглибити знання про людину епохи медіатехнологій. Фрагментована свідомість, особистісна «одномірність» – це наслідок того, що ЗМІ, впорядковуючи простір інформації, переломлюють реальність і створюють передумови «герметизації універсуму», обмежень світовідносин та самосприйняття, нав'язування, як казав Дерріда, «товарного консенсусу через мобільні медіамережі» [1, р. 39].

1 Мета дослідження – виявити темпорально-просторові характеристики ефери засобів комунікації та визначити умови, за яких можливе виникнення трансверсальності. Зазначимо, що засіб – це ємне багатозначне поняття, за допомогою якого визначаються різні види інструментів спілкування, як природних (знакові системи), так і штучних (технічні пристрої та інститути, що забезпечують їхню роботу). У межах теорії соціальної комунікації термін «засіб» позначає і репрезентант, і медіатор, який постає між одержувачем та Відправником.

0 Історія розвитку засобів комунікації – це процес зовнішності, відчуження від людини форм спілкування. Якщо перші жести гомінідів були частиною тіла та поведінки суб'єкта, то, наприклад, писемність, а пізніше – пергамент, створений спеціально для фіксації писемності (на відміну від каменю) – вже

2

г

х

2

v

гілеморфні об'єкти, що мають самостійне буття. Удосконалення засобів відбиває розвиток природи людини. В останні роки все більшої популярності набуває раціоналістична концепція технічних засобів французького філософа Ж. Симондона, який вважав, що в цьому розвитку особливу роль відіграє правильне розуміння сутності та функцій засобу, вільне від утилітаризму, властивого людині суспільства споживання «За допомогою технічного об'єкта створюється міжлюдське відношення, яке являє собою модель трансіндивідуальності» [4, р. 248].

Ця концепція формування трансіндивідуальної колективної реальності через раціоналізацію (і гармонізацію) взаємодії людей та технічних засобів перегукується з ідеєю трансверсальності. Історія терміна «трансверсальність» починається з праць Ж.-П. Сартра, а потім Ф. Гваттарі: «Трансверсальність – це вимір, який прагне подолати як чисту вертикальність, так і просту горизонтальність: вона досягається за умов максимальної комунікації між різними рівнями і у різних значеннях» [2, р. 18]. Йдеться про те, щоб забезпечити канали зв'язку, уможливити встановлення комунікативної взаємодії та подолання розриву між рівнями, напрямками та світоглядами – горизонтальні та вертикальні відносини в організації, картини світу східної та західної людини, модернізм та постмодернізм.

Можна стверджувати, що сьогодні трансверсальні зв'язки дискурсивної множини актуалізуються у сфері медіа. Самоідентифікація пов'язана з дискурсивними процесами, і «якщо людина – це конфігурація сил зовнішнього, то технічне/медіальне може бути розглянуто як один із елементів, що доповнюють цю конфігурацію або викликають її непередбачувану мутацію» [3]. Найбільш відома концепція «трансверсального розуму» була представлена в роботах В. Вельша [5, р. 75-87] (перша книга автора «Наша постмодерністська сучасність» вийшла ще 1987 року). Ідея трансверсальності Вельша полягає у демонстрації переходу до неперехідності, до незводності дискурсів до якоїсь однієї істини, нав'язаної єдності.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Соціальна парадигма трансверсальності виходить за межі модерну з його тотальністю розуму і постмодерну з його ідеєю радикальної множини, в якій різні парадигми та форми раціональності конфліктують одна з одною. Розум тут діє як «посередник, який виявляє гетерогенність і переходи, відмінність і тотожність» [5, р. 85]. Зважаючи на центральну ідею Вельша, ми можемо стверджувати, що засоби комунікації набувають властивостей трансверсальності, оскільки дозволяють здійснювати такі переходи в просторово-часовому континуумі. Насамперед, йдеться про мобільні технології та Інтернет. Медіасфера детермінує час комунікації як послідовності смислоутворення. Завдяки цифровим технологіям набувають нових форм як способи зв'язку, так і сприйняття комунікаторами одне одного, часу і простору спілкування. Висвітлення діахронічних флуктуацій цього взаємозв'язку в комунікації має особливе значення, оскільки розкриває природу переходів від однієї культурної парадигми до іншої, від традиційного суспільства до інформаційного. Інтерактивність медіа трансформує сприйняття фізичного простору та часу.

Цифрове століття, надавши нового імпульсу розвитку технічних засобів, вплинуло і на медіаконтент. Якщо електронні пристрої першого покоління

(телеграф, стаціонарний телефон, телебачення) скоротили просторовий та тимчасовий розрив у опосередкованих комунікаціях, то мобільний зв'язок та Інтернет їх скасували. Системність у комунікативному просторі проявляється не сама по собі як самопороджуюча себе комунікація, але в практиці мовлення, її темпоральної пов'язаності та дискурсивності.

Список використаної літератури

1. Derrida J. *The Other Heading: Reflections on Today's Europe*. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press, 1992. 129 p.
2. Gvattari F. *Molecular Revolution: Psychiatry and Politics*. Harmondsworth: Penguin, 1984. 309 p.
3. Sandbothe M. *Media Temporalities in the Internet: Philosophy of Time and Media with Derrida and Rorty* [Электронный ресурс]. Jena: Friedrich Schiller University, 1998. URL: <http://www.ub.edu/prometheus21/articulos/obsciberprome/sandbothe.pdf>.
4. Simondon G. *Du mode d'existence des objets techniques*. P., 1989. 337 p.
5. Welsch W., Sandbothe M. *Postmodernity as a Philosophical Concept // International Postmodernism: Theory and Literary Practice* / ed. by H. Bertens, D. Fokkema. Amsterdam: John Benjamins, 1997. P. 75-89.

Стойкова Марина, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 3-го року навчання, спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності», навчально-науковий інститут музичного і перформативного мистецтва та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Термін «адаптація» означає процес пристосування індивіда чи системи до умов зовнішнього і внутрішнього середовища; наукове тлумачення пов'язане з еволюційною теорією Ч. Дарвіна, у процесі взаємодії людини із середовищем формуються вітальні та адаптивні функції, які є фундаментальними потребами індивіда: індивідуально-органічні, родові, когнітивно-праксиологічні та соціальні. Адаптація розглядається як єдність явища та сутності; складність визначення поняття полягає у необхідності синтезу різних його проявів, соціальна адаптація визначається як процес і результат встановлення взаємовідносин між особистістю та соціальним середовищем, соціальна адаптація ґрунтується не лише на біологічних змінах, а передусім на перебудові соціальних відносин (політичних, економічних, морально-психологічних) [2].

Процес соціальної адаптації характеризується:

- активною участю свідомості;
- специфікою соціального середовища як результату діяльності людини;
- здатністю людини змінювати результати адаптації.

Людське суспільство є «адаптивно-адаптуючою системою», що поєднує адаптацію і перетворюючу діяльність, соціальна і біологічна адаптація взаємопов'язані та залежать від розвитку цивілізації і соціального прогресу (І. Калайков) [1].

Соціальна адаптація:

- проявом «соціального» в людині;
- виступає суб'єктивною проекцією соціальної дійсності;
- реалізується у поведінці та діяльності особистості.

Соціальна адаптація залежить від рівня матеріальної та духовної культури суспільства. Людське суспільство не лише адаптується, а й перетворює дійсність відповідно до власних потреб (Е. Маркарян) Перенесення закономірностей біологічної адаптації на соціальну є методологічно некоректним, соціальна мімікрія розглядається як адаптивний спосіб життєдіяльності, що виконує захисну функцію та функцію досягнення успіху. Соціальна адаптація – це складний механізм біологічних, психологічних і соціальних дій, спрямованих на пристосування до суспільного життя. Виділяються два рівні соціальної адаптації, широкий та вузький.

Форми соціальної адаптації:

- активна (пошук нових способів інтеграції);
- пасивна (життя за звичкою);
- ситуативна (чергування активності і пасивності).

Тип адаптації залежить як від середовища, так і від особливостей особистості.

Види адаптації.

Фізіологічна адаптація – пристосування організму до змін середовища (терморегуляція, акліматизація, реакції на навантаження)

Психологічна адаптація – регуляція когнітивних, емоційних і поведінкових стратегій; включає емоційну регуляцію та копінг-стратегії.

Соціальна адаптація – інтеграція у соціальне середовище через засвоєння норм, ролей і цінностей; важлива у кризових умовах.

Інтелектуальна адаптація – пристосування когнітивних процесів (мислення, навчання, вирішення проблем)

Екологічна адаптація – пристосування до природного середовища і формування стратегій поведінки для виживання [1].

Усі види адаптації взаємопов'язані та формують цілісну систему; їх ефективність залежить від індивідуальних і соціальних факторів.

Список використаних джерел

1. Неженець.В.В URL: <https://share.google/LwyxLiJ27xzs0xCYc>
2. Соціальна адаптація URL:https://stud.com.ua/171262/sotsiologiya/sotsialna_adaptatsiya?utm_source=chatgpt.com

Філіпчук В'ячеслав, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП «Освітні, педагогічні науки» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського», вул.Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ В УМОВАХ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ВИМІРИ

Сучасні цивілізаційні процеси засвідчують перехід від індустріального до постіндустріального етапу розвитку, який дедалі частіше означається як суспільство знань. У цьому контексті знання перестає бути лише інструментом накопичення інформації та перетворюється на фундаментальний ресурс соціального розвитку, визначаючи економічну конкурентоспроможність, політичну стабільність і культурну динаміку. Освіта як базовий соціальний інститут у таких умовах зазнає глибоких трансформацій. Вона більше не може обмежуватися функцією трансляції усталених знань і норм, натомість набуває характеру відкритої, нелінійної системи, що функціонує в умовах постійної зміни. Це зумовлює необхідність переосмислення самої природи освіти – від репродуктивної моделі до моделі творчого, критичного й рефлексивного мислення.

Однією з ключових характеристик суспільства знань є цифровізація, яка суттєво змінює освітній простір. Цифрові технології відкривають доступ до глобальних інформаційних ресурсів, сприяють розвитку дистанційного та змішаного навчання, створюють умови для персоналізації освітніх траєкторій. Водночас цифровізація породжує нові виклики: фрагментацію знання,

поверховість сприйняття, кризу авторитету експертності, а також проблему цифрової нерівності, яка посилює соціальні дисбаланси. У суспільстві знань змінюється і статус суб'єкта освіти. Той, хто навчається, перестає бути пасивним споживачем знання і постає як активний агент його конструювання. Освіта стає процесом формування суб'єктності – здатності до самостійного мислення, критичної оцінки інформації, відповідального прийняття рішень. У цьому сенсі вона виконує не лише когнітивну, але й екзистенційну функцію, сприяючи самовизначенню особистості в умовах складного й нестабільного світу.

Огляд сучасних наукових джерел засвідчує багатовимірність осмислення трансформацій освіти в умовах суспільства знань. Й. Воогт і Н. Роблін здійснюють ґрунтовний аналіз міжнародних рамок ключових компетентностей XXI століття, систематизуючи підходи до формування таких базових умінь, як критичне мислення, комунікація, креативність і співпраця. Їхні напрацювання підкреслюють визначальну роль компетентнісного підходу як концептуальної основи сучасної освіти в суспільстві знань [4]. Вагомий внесок у дослідження цифровізації освіти здійснили К. Редекер і І. Пуні, які розробили європейську рамку цифрової компетентності педагогів (DigCompEdu). У межах цієї концепції визначено ключові складові професійної діяльності викладача в цифрову епоху, зокрема здатність ефективно інтегрувати цифрові технології в освітній процес та створювати інноваційне навчальне середовище [3]. Питання інтеграції технологій у педагогічну діяльність також ґрунтовно розкрито у дослідженні П. Мішри та М. Келера, де запропоновано концепцію технологічно-педагогічного змістового знання (TRASK). Ця модель демонструє важливість синергії педагогічних, предметних і технологічних компонентів як основи ефективного навчання в умовах цифровізації [2]. Окрему увагу проблематиці цифрової компетентності приділяють Л. Іломякі, С. Паавола, М. Лаккала та А. Кантосало, які розглядають її як ключову категорію сучасної освітньої політики та педагогічної практики. Автори наголошують на необхідності розвитку не лише технічних умінь, але й критичного мислення, інформаційної культури та відповідального використання цифрових ресурсів [1].

Таким чином, аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що трансформація освіти в суспільстві знань відбувається у взаємодії соціокультурних і педагогічних чинників, охоплюючи зміну освітніх парадигм, переосмислення ролі суб'єктів освітнього процесу та активне впровадження цифрових технологій.

Особливої уваги потребує культурний вимір освіти. У глобалізованому світі, де відбувається інтенсивна взаємодія культур, освіта виступає простором міжкультурного діалогу та формування ідентичності. Водночас вона має протидіяти уніфікаційним тенденціям, зберігаючи культурне різноманіття та національну специфіку. У цьому контексті важливою є інтеграція гуманітарного знання, яке забезпечує осмислення цінностей, смислів і символічних структур культури. Важливою тенденцією є утвердження концепції безперервного навчання (lifelong learning), яка відображає необхідність постійного оновлення знань і навичок упродовж життя. Освіта виходить за межі формальних інституцій і набуває характеру постійного

процесу саморозвитку. Це зумовлює зміну освітніх стратегій, орієнтованих на розвиток здатності до навчання, адаптивності та відкритості до нового досвіду.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває проблема гуманізації освіти. Технологічний розвиток не повинен зводити освіту до утилітарної функції підготовки кадрів для ринку праці. Навпаки, освіта має залишатися простором формування цінностей, етичних орієнтирів та відповідального ставлення до світу. Гуманістичний вимір освіти передбачає визнання унікальності особистості, її свободи та творчого потенціалу. Таким чином, освіта в суспільстві знань постає як складний багатовимірний феномен, що поєднує технологічні, соціальні та культурні аспекти. Її трансформація пов'язана не лише з впровадженням новітніх технологій, але й із глибокими змінами у розумінні людини, знання та культури.

У педагогічному вимірі трансформації освіти в суспільстві знань зумовлюють перегляд змісту, форм і методів навчання. Традиційна знаннева парадигма поступається компетентнісному підходу, що орієнтується на формування інтегрованих результатів навчання – поєднання знань, умінь, цінностей і досвіду діяльності. У центрі освітнього процесу опиняється не стільки засвоєння інформації, скільки розвиток ключових компетентностей: критичного мислення, комунікації, креативності, здатності до співпраці та самонавчання. Змінюється і роль викладача, який із транслятора знань трансформується у фасилітатора, наставника та модератора освітнього процесу. Його функція полягає у створенні умов для активного пізнання, підтримці індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів освіти та розвитку їхньої пізнавальної автономії. У цьому контексті особливого значення набувають інтерактивні, проблемно-орієнтовані та проєктні методи навчання, які сприяють залученню здобувачів освіти до реальних практик мислення і діяльності. Важливим аспектом є також індивідуалізація та диференціація навчання, що передбачає врахування когнітивних стилів, освітніх потреб і мотиваційних особливостей здобувачів освіти. Освітній процес дедалі більше набуває рис персоналізованого середовища, у якому поєднуються формальне, неформальне та інформальне навчання. Крім того, сучасна педагогіка акцентує увагу на формуванні цифрової, медіа- та інформаційної грамотності як невід'ємних складових освітньої підготовки. Це передбачає не лише вміння працювати з інформацією, але й здатність до її критичного аналізу, етичного використання та відповідального створення контенту. Отже, педагогічний вимір освіти в суспільстві знань визначається переходом до інноваційних освітніх моделей, що інтегрують технологічні можливості з особистісно орієнтованими підходами, забезпечуючи розвиток активного, відповідального та здатного до самореалізації суб'єкта навчання.

Висновки. Освіта в суспільстві знань набуває стратегічного значення як чинник формування інноваційного, відповідального та культурно свідомого суспільства. Її розвиток має ґрунтуватися на інтеграції технологічних інновацій із гуманістичними цінностями, що забезпечить формування цілісної особистості, здатної до критичного мислення, творчості та міжкультурної взаємодії. Перспективи подальших досліджень пов'язані з осмисленням нових форм освітніх практик, ролі штучного інтелекту та трансформації освітніх інституцій у цифрову епоху.

Список використаної літератури

1. Poomäki L., Paavola S., Lakkala M., Kantosalo A. Digital competence – an emergent boundary concept for policy and educational research. *Education and Information Technologies*. 2016. Vol. 21. P. 655–679. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-014-9346-4>
2. Mishra P., Koehler M. J. Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*. 2006. Vol. 108, No. 6. P. 1017–1054. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9620.2006.00684.x>
3. Redecker C., Punie Y. European framework for the digital competence of educators: DigCompEdu. *Joint Research Centre, European Commission*. 2017. DOI: <https://doi.org/10.2760/159770>
4. Voogt J., Roblin N. P. A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences. *Journal of Curriculum Studies*. 2012. Vol. 44, No. 3. P. 299–321. DOI: <https://doi.org/10.1080/00220272.2012.668938>

Фомюк Крістіна Віталіївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 1-го року навчання, спеціальність В5 Музичне мистецтво, навчально-науковий інститут музичного і перформативного мистецтва та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна,

Атаманюк Зоя Миколаївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул.Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна.

ПОНЯТТЯ ВЛАДИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Влада - це невід’ємна частина життя будь-якого суспільства. Вона існує з давніх часів і допомагає організувати життя людей, встановлювати порядок і вирішувати важливі питання. На мою думку, влада - це можливість впливати на інших людей, приймати рішення та відповідати за них.

У сучасному світі влада має різні форми. Найчастіше ми говоримо про політичну владу - це влада держави, уряду, органів управління. Але також існує економічна влада (наприклад, вплив великих компаній), соціальна та навіть духовна влада, яка проявляється через культуру, мистецтво та освіту. Як студентка музичного мистецтва, я особливо відчуваю значення саме духовної влади, адже музика може впливати на емоції, настрої і навіть світогляд людей.

Влада в сучасному суспільстві повинна бути законною і зрозумілою для людей. Важливо, щоб вона спиралася на підтримку громадян та закони. Якщо люди довіряють владі, вона є легітимною, тобто визнаною суспільством. Також велике значення має поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову, щоб ніхто не мав надто великої сили і не зловживав нею.

У сучасному суспільстві влада здійснюється через державні органи та закони. Важливу роль відіграють демократичні вибори, під час яких громадяни обирають представників влади. Значний вплив на суспільство мають засоби масової інформації та соціальні мережі. Влада також реалізується через економічні механізми, зокрема податки та державний бюджет. У демократичних країнах важливим шляхом здійснення влади є діалог між владою і громадянами. Ефективна влада повинна забезпечувати порядок, захист прав людей і розвиток держави. Основним шляхом здійснення влади в демократичному суспільстві є вибори. Саме через вибори люди можуть впливати на те, хто буде керувати державою. Крім того, влада реалізується через закони, які регулюють життя громадян. Важливу роль також відіграють засоби масової інформації та соціальні мережі, адже вони формують громадську думку і можуть впливати на рішення влади.

Цікавим є те, що сьогодні влада проявляється не лише в політиці. Наприклад, відомі артисти, музиканти, блогери також мають певну "владу", бо вони впливають на своїх слухачів і підписників. Через музику можна передавати ідеї, підтримувати людей, об'єднувати їх. У цьому сенсі мистецтво стає особливим способом впливу на суспільство.

Отже, влада - це складне і багатогранне явище, яке пронизує всі сфери життя суспільства. Вона потрібна для організації суспільства, але дуже важливо, щоб вона була справедливою і діяла в інтересах людей. У сучасному світі влада здійснюється через вибори, закони, інформацію та культуру. І кожна людина, навіть через свою творчість, може мати певний вплив на інших і на суспільство в цілому. Навіть невеликі дії, слова чи підтримка можуть змінювати думки людей і впливати на їхні вчинки. Тому справжня сила влади полягає не в контролі, а в умінні впливати через довіру, повагу та людяність, і саме така влада здатна змінювати світ на краще.

Список використаної літератури

ассел Б. Історія західної філософії. - К. : Основи, 1995. 759 с.
ілософія: Підручник / за ред.. Є.Р. Борінштейна. Одеса: Університет Ушинського, 2021. 502 с.

Хомяк Катерина, здобувач вищої освіти факультету педагогічних технологій та освіти впродовж життя, Державний університет «Житомирська політехніка»,

Науковий керівник: Марина Оксютівич, кандидат філософських наук, доцент кафедри психології та соціального забезпечення, Державний університет «Житомирська політехніка».

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Сучасна система вищої освіти України перебуває в умовах постійних змін, що зумовлені соціально-психологічними, економічними, культурними та інформаційними трансформаціями в суспільстві. У контексті адаптації

студентів до нового середовища варто зазначити, що перехід від шкільного до студентського життя супроводжується значними труднощами. Студент опиняється в новому, незнайомому соціальному просторі, де виникає потреба пристосування до нових вимог освітнього процесу, особливостей колективу, стилю викладання, а також до необхідності самостійно організувати власну діяльність. Додатковим чинником, який суттєво вплинув на життя студентів, стала повномасштабна війна, що розпочалася у 2022 році, і спричинила глибокі зміни в освітньому та соціальному середовищі [1].

Соціальна адаптація студентів є важливою складовою їхнього особистісного розвитку, формування професійних компетентностей та успішності в навчанні [3]. Низький рівень адаптованості може призводити до підвищеної емоційної напруги, зниження мотивації, ускладнень у спілкуванні з однолітками та викладачами, а в окремих випадках - навіть до відрахування з навчального закладу [1].

Нездатність студентів пристосуватися до нового ритму життя впливає не лише на їхню навчальну діяльність, але й на психоемоційний стан, спричиняючи замкнутість і соціальну ізоляцію. Відчуття відстороненості знижує рівень приналежності до групи, яка є базовою потребою людини та відіграє ключову роль у формуванні особистісної ідентичності та життєвих орієнтирів [2].

Крім того, сучасні студенти стикаються не лише з освітніми, а й із комплексом соціально-психологічних викликів, серед яких - нові формати комунікації, необхідність самостійного прийняття рішень і відповідальності за них, а також поєднання навчання з роботою та особистим життям. Усе це зумовлює потребу у створенні закладами вищої освіти сприятливих умов для ефективної інтеграції студентів у навчальне середовище та адаптації до нового способу життя [1].

Соціальне середовище є одним із ключових чинників, що визначає характер і успішність адаптації студента до умов вищої освіти, оскільки саме в ньому відбувається формування соціальних ролей, розвиток комунікативних умінь та здатності до взаємодії [2]. Потрапляючи до нового освітнього простору, студент змушений освоювати нові моделі поведінки, приймати на себе роль активного учасника навчального процесу, члена академічної спільноти та майбутнього фахівця. У процесі щоденної взаємодії з одногрупниками та викладачами він поступово засвоює норми академічної культури, вчиться будувати ефективні міжособистісні відносини, аргументовано висловлювати власну думку, працювати в команді та конструктивно вирішувати конфлікти.

Важливу роль у цьому процесі відіграє включеність студента в різні форми позанавчальної діяльності. Участь у студентських організаціях, наукових гуртках, волонтерських ініціативах і проектах сприяє розширенню соціального досвіду, розвитку лідерських якостей, підвищенню рівня соціальної активності та відповідальності. Такі форми діяльності дозволяють студенту не лише краще інтегруватися в колектив, а й відчувати власну значущість.

Особливого значення набуває створення сприятливого освітнього середовища, яке ґрунтується на принципах відкритості, підтримки, довіри та взаєморозуміння між усіма учасниками освітнього процесу [4]. У такому

середовищі студент почувається психологічно захищеним, що знижує рівень тривожності та сприяє більш швидкій і ефективній адаптації. Викладачі, у свою чергу, виступають не лише джерелом знань, а й важливими соціальними агентами, які можуть підтримати студента, допомогти йому зорієнтуватися в нових умовах і сформуванню впевненості у власних силах.

Не менш важливим аспектом є функціонування психологічних служб у закладах вищої освіти. Вони забезпечують професійну підтримку студентів у період адаптації, допомагають подолати стрес, тривожність, труднощі у спілкуванні, а також сприяють розвитку навичок саморегуляції та емоційної стійкості. Наявність таких служб є показником орієнтації освітнього середовища на потреби особистості студента та його благополуччя.

Отже, соціальне середовище виступає визначальним чинником у процесі адаптації студентів, оскільки воно не лише створює умови для їхнього успішного входження у нову соціальну реальність, а й сприяє всебічному розвитку особистості. Саме в межах соціального середовища формуються ключові компетентності, соціальні навички та професійна ідентичність, що в подальшому визначають успішність як у навчанні, так і в майбутній професійній діяльності.

Список використаної літератури

Березяк, К. М., Накорчевська, О. П., & Василева, О. А. (2023). Психологічні особливості адаптації студентів до навчання в умовах війни [Електронний ресурс]. ЛДУБЖД.

https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/11259/1/Березяк_К.М.,_Накорчевська_О.П.,_Василева_О.А._Психологічні_особливості_адаптації_студентів_до_навчання_в_умовах_війни.pdf

Авелків Р. В. Загальна психологія. Київ: Кондор, 2009. 181 с. 2.

Щодо адаптації в психології. kiev.ua, 2022. URL: <https://pyrogiv.kiev.ua/shhotakeadaptaciya-v-psixologi%D1%97/>

Гуруова Т. Л. Соціалізація та адаптація особистості // Психологія культурно-дозвіллевої діяльності. – Луганськ : Ноулідж, 2014. – С. 6–13.

Шавловська Віолетта Едуардівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 1-го року навчання факультету іноземних мов, спеціальність «Середня освіта (Мова і література (китайська, англійська))», ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», м. Одеса, Україна,

Атаманюк Зоя Миколаївна, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул.Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна.

ЧОМУ ПОТРІБНО ВИВЧАТИ ФІЛОСОФІЮ?

На перший погляд може здатися, що філософія — це щось складне, незрозуміле і далеке від реального життя. Але якщо замислитися глибше, стає

очевидно, що вона набагато ближча до нас, ніж здається. Особисто для мене філософія — це дуже цікава сфера, яку я дійсно полюблю, адже вона допомагає розвиватися і краще розуміти як себе, так і світ навколо. Особливо важливо, що філософія піднімає питання про сенс життя, про те, для чого ми існуємо, і ці питання рано чи пізно хвилюють кожну людину.

Мені здається, що філософія присутня завжди і у всіх сферах життя. Коли ми думаємо про майбутнє, обираємо професію, оцінюємо свої вчинки або навіть просто сумніваємося — ми вже певною мірою займаємося філософією. Тому її вивчення не є чимось відірваним від реальності, навпаки — воно допомагає краще орієнтуватися в житті.

Насамперед філософія розвиває мислення, зокрема критичне. Вона вчить не просто приймати інформацію, а аналізувати її, ставити запитання і робити власні висновки. Ще Сократ говорив, що істина народжується через сумнів і діалог. У сучасному світі це особливо актуально, адже ми щодня стикаємося з великою кількістю інформації, яка не завжди є правдивою. Завдяки філософії людина вчиться відрізняти факти від думок і не піддаватися чужому впливу.

Крім того, філософія формує світогляд і систему цінностей. Вона змушує задуматися над такими важливими поняттями, як добро і зло, справедливість, свобода і відповідальність. Наприклад, Іммануїл Кант вважав, що людина повинна діяти так, щоб її вчинки могли стати правилом для всіх. Це означає, що кожен наш вибір має значення і впливає не лише на нас, а й на інших людей. Такий підхід допомагає формувати відповідальну і свідому особистість.

Філософія також відіграє важливу роль у самопізнанні. Вона допомагає людині краще зрозуміти свої цілі, цінності та внутрішні переконання. У житті часто виникають ситуації, коли потрібно зробити складний вибір. Наприклад, я сама іноді довго обдумую важливі рішення, аналізую різні варіанти і їх наслідки. У такі моменти починаєш глибше замислюватися над тим, що є правильним, а що ні, і це вже є проявом філософського мислення.

Яскравий приклад можна знайти і в українській літературі. У творі Лесі Українки «Лісова пісня» показано внутрішній конфлікт між духовним і матеріальним світом. Образ Мавки символізує щирість, свободу і прагнення до гармонії, тоді як інші персонажі більше зосереджені на буденному житті. Цей твір змушує задуматися над тим, що є справжньою цінністю для людини і чи не втрачаємо ми щось важливе, коли обираємо лише матеріальне.

Окрім цього, філософія допомагає людині краще справлятися з труднощами. Життя не завжди є легким, і кожен стикається з проблемами або невдачами. У таких ситуаціях важливо не втратити сенс і віру в себе. Наприклад, Фрідріх Ніцше підкреслював, що труднощі можуть зробити людину сильнішою. Це допомагає сприймати складні моменти не лише як проблему, а як можливість для зростання.

Отже, справді, філософія — це не просто навчальний предмет, а важлива частина життя людини. Вона допомагає мислити, формувати власні цінності, розуміти себе і не губитися у складному сучасному світі. Особисто для мене філософія є дуже цікавою і корисною, адже вона сприяє саморозвитку і допомагає знаходити відповіді на важливі життєві питання. Саме тому я вважаю, що її потрібно вивчати кожному.

Список використаної літератури

ілософія: Підручник / за ред.. Є.Р. Борінштейна. Одеса: Університет Ушинського, 2021. 502 с.

З М І С Т

<i>Борінштейн Євген Русланович</i>	5
РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ ОСВІТИ: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ СКЛАДОВІ	
<i>Азовський Тимур Ігорович, Петінова Оксана Борисівна</i>	8
ІНФОРМАЦІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК УМОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТІЇ	
<i>Аксьонова Віра Ігорівна</i>	10
ПОЄДНАННЯ НАУКОВОЇ ІННОВАЦІЇ З ВИСОКОЮ ПАТРІОТИЧНОЮ СВІДОМІСТЮ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
<i>Атаманюк Зоя Миколаївна</i>	14
ЕТИЧНА СКЛАДОВА ЕКЗИСТЕНЦІАЛІВ БУТТЯ	
<i>Борінштейн Євген Русланович, Калаєва Каміла Севастянівна</i>	16
ТЕОРІЯ І СОЦІАЛЬНА ПРАКТИКА LIBERAL ARTS: ЯКІСНА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
<i>Борінштейн Євген Русланович, Фільварська Валерія В'ячеславівна</i>	19
ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	
<i>Башавець Наталія Андріївна, Бугайчук Іван Юрійович</i>	23
ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ СУЧАСНИХ УЧНІВ СТАРШИХ ПРОФІЛЬНИХ КЛАСІВ ДО ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
<i>Брайт Галина Яківна, Даниленко Анастасія Володимирівна</i>	26
ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСОБИСТОСТІ	
<i>Глушенко Олександр</i>	28
СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ В УМОВАХ АЛГОРИТМІЧНОГО КОНТРОЛЮ: АСИМЕТРІЯ ЦИФРОВОЇ ВИДИМОСТІ В УКРАЇНІ	
<i>Гончарова Ольга</i>	30
ПЛАСТИКА ЛЮДИНО-МІРНОСТІ ЯК МЕТАКОГНІТИВНА ОСНОВА ОСВІТИ В УМОВАХ ФАЗОВОГО ПЕРЕХОДУ ДО МЕТАКЛАСИЧНОЇ РАЦІОНАЛЬНОСТІ	
<i>Гоцуляк Катерина</i>	34
ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ЗМІН	
<i>Добролюбська Юлія Андріївна</i>	36
МУЗЕЙ ЯК АГЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ У ПРАЦЯХ Р. САНДЕЛЛА	
<i>Карастан Сергій</i>	38
РОЛЬ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ПОДОЛАННІ ТІНЬОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАКТИК У СУСПІЛЬСТВІ	
<i>Коба Олег, Тодоров В'ячеслав</i>	40

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	
<i>Ковра Катерина, Лісеєнко Олена</i>	41
РОЛЬ АРТЦЕНТРУ ІМЕНІ ВІРИ ХОЛОДНОЇ У ТРАНСФОРМАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ ОДЕСИ	
<i>Кочмар Яна, Врайт Галина Яківна</i>	43
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
<i>Лисенко Аліна Валеріївна, Атаманюк Зоя Миколаївна</i>	46
РОЗДУМИ ЯК ПРАЦЮЄ ПРИНЦИП НЕДІЯННЯ ДАОСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ У СУЧАСНОМУ ЖИТТІ	
<i>Найданова Марія, Афанасьєв Олександр</i>	47
СУЧАСНІ МІФИ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У СВІТОГЛЯДІ	
<i>Наумкіна Світлана Михайлівна</i>	51
АЛГОРИТМІЧНА ЕТИКА У КОНТЕКСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
<i>Начев Микола Юрійович</i>	53
СІМ'Я ЯК ІНДИВІДУАЛЬНО-ОСОБИСТІСНИЙ ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ	
<i>Okorokova Vira Viktorivna</i>	55
ADVANTAGES OF USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) IN HIGHER EDUCATION	
<i>Остаточна Вікторія Олександрівна, Ладонько Людмила Степанівна</i>	59
КРЕАТИВНІСТЬ У ДІЇ: САМОПРОДЮСУВАННЯ ЯК ШЛЯХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ СВОБОДИ	
<i>Пакін Семен Олександрович</i>	60
РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	
<i>Петінова Оксана, Чабан Неля</i>	63
ОСВІТА ЯК МЕХАНІЗМ КОНСТРУЮВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У БІОТЕХНОЛОГІЧНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ	
<i>Петришин Р.А., Гоцуляк В.А.</i>	65
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ДО СУПРОВОДУ ВІЙСЬКОВИХ	
<i>Пільщиків І. С.</i>	68
ТРЕТЯ МІСІЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ЯК ФАКТОР ПОВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ІНВЕСТИЦІЇ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ НАСЕ 2.1 UA У КОНТЕКСТІ UKRAINE FACILITY	
<i>Поплавська Тетяна, Пігнаста Аліна</i>	71
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ І ЛЮДЯНІСТЬ	
<i>Поплавська Тетяна, Сорочан Дмитро</i>	74
ІДЕНТИЧНІСТЬ І МУЛЬТИКУЛЬТУРНІСТЬ В ОСВІТІ:	

МІЖ ЗБЕРЕЖЕННЯМ КОРЕНІВ І ВІДКРИТІСТЮ ДО ІНШОГО	
<i>Поплавська Тетяна, Кара Маріна</i>	77
ОСВІТА І ДЕМОКРАТІЯ: ВИХОВАННЯ АКТИВНОГО ГРОМАДЯНИНА	
<i>Поплавська Тетяна, Стойкова Марина</i>	80
КРИЗА СЕНСУ ОСВІТИ	
<i>Поплавська Тетяна, Барков Степан</i>	82
КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ВІДПОВІДЬ НА ІНФОРМАЦІЙНИЙ ХАОС	
<i>Роман Вікторія Олександрівна, Петінова Оксана Борисівна</i>	85
ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ ВЛАДИ, ПОЛІТИКИ ТА ПРАВА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН	
<i>Семко Яна Сергіївна</i>	88
ТРАНСВЕРСАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ СОЦІАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	
<i>Стойкова Марина</i>	91
СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	
<i>Філіпчук В'ячеслав</i>	92
ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ В УМОВАХ СУСПІЛЬСТВА ЗНАТЬ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ВИМІРИ	
<i>Фомюк Крістіна Віталіївна, Атаманюк Зоя Миколаївна</i>	95
ПОНЯТТЯ ВЛАДИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗДІЙСНЕННЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
<i>Хомяк Катерина, Оксютович Марина</i>	97
РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ	
<i>Шавловська Віолетта Едуардівна, Атаманюк Зоя Миколаївна</i>	99
ЧОМУ ПОТРІБНО ВИВЧАТИ ФІЛОСОФІЮ?	
Зміст	101

Збірник матеріалів

XIV Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

«ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ»

(Одеса, 23-24 квітня 2026 року)

Адреса редакції:

Україна, 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, каб. 73 Тел.:
(0482) 732-09-52